

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

AMMATILLINEN OSAAMINEN JA PEDAGOGINEN TOIMINTA LIIKETOIMINNAN PERUSTUTKINNOSSA, LÄHIESIMIESTYÖN AMMATTITUTKINNOSSA JA JOHTAMISEN JA YRITYSJOHTAMISEN ERIKOISAMMATTITUTKINNOSSA

Veera Hakamäki-Stylman | Paula Kilpeläinen

JULKAISUT 16:2023

**AMMATILLINEN OSAAMINEN
JA PEDAGOGINEN TOIMINTA
LIIKETOIMINNAN PERUSTUTKINNOSSA,
LÄHIESIMIESTYÖN
AMMATTITUTKINNOSSA JA
JOHTAMISEN JA YRITYSJOHTAMISEN
ERIKOISAMMATTITUTKINNOSSA**

Veera Hakamäki-Stylman

Paula Kilpeläinen

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
Julkaisut 16:2023

JULKAISIJA Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

KANSI JA ULKOASU Juha Juvonen (org.) & Ahoy, Jussi Aho (edit)

ISBN 978-952-206-793-7 pdf

ISSN 2342-4184 (verkkajulkaisu)

© Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Julkaisija

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI)

Julkaisun nimi

Ammatillinen osaaminen ja pedagoginen toiminta liiketoiminnan perustutkinnossa, lähiesimiestyön ammattitutkinnossa sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa

Tekijät

Veera Hakamäki-Stylman, Paula Kilpeläinen

Karvi toteutti liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesimiestyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon arvioinnin vuosina 2022–2023. Arviointi kohdistui näitä tutkintoja järjestävien koulutuksen järjestäjien pedagogiseen toimintaan ja opiskelijoiden osaamiseen. Lisäksi arvioinnilla tuotettiin tietoa siitä, millaiset valmiudet koulutus antaa työelämään ja jatko-opintoihin. Perustutkinnon osalta arvioinnissa oli mukana 55 koulutuksen järjestäjää, ammattitutkinnon osalta 58 ja erikoisammattitutkinnon osalta 49 koulutuksen järjestäjää. Arviointi on osa ammatillisen koulutuksen kansallista oppimistulosten arviointia ja se perustuu Karvin, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen yhdessä laatimaan suunnitelmaan vuosina 2021–2025 arvioitavista ammatillisista tutkinnoista.

Arviointiaineisto koostui laajasta ja monipuolisesta aineistosta. Tietoa koulutuksen järjestäjien pedagogisesta toiminnasta saatiin itsearvioinnilla, jonka koulutuksen järjestäjät toteuttivat yhdessä työelämän kanssa. Pedagogista toimintaa arvioitiin myös kansallisten opiskelija- ja työelämäpalautteiden tulosten sekä Koski-tietovarannosta saatujen tietojen perusteella. Opiskelijoiden osaamista arvioitiin ammatillisten tutkinnon osien ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden arvosanojen sekä koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien arvioiden perusteella.

Arvioinnin tulosten mukaan valtaosa koulutuksen järjestäjistä arvioi pedagogiseen toimintaansa liittyvien prosessien toteutuvan hyvin arvioitavissa tutkinnoissa. HOKSin laadinnan ja päivittämisen vastuunjaosta ja dokumentoinnista sopiminen, aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen sekä opiskelijoiden eteneminen opinnoissa oman aikataulun mukaan toteutuu hyvin. HOKS-prosessin kehittäminen seurannan ja arvioinnin pohjalta toteutuu useilla koulutuksen järjestäjillä kuitenkin vain kohtalaisesti. Lisäksi työelämän osallistumisessa HOKSin laadintaan työelämässä oppimisen osalta on useamman koulutuksen järjestäjän kohdalla kehitettävää.

Työpaikkaohjaajan rooli, tehtävät ja vastuut eivät ole aina selkeät lähiesimiestyön ammattitutkinnossa ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa. Myös työelämäjaksojen aikaista yhteistyötä oppilaitosten ja työpaikkaohjaajien kanssa on tarpeen lisätä, sillä työpaikkaohjaajat kaipaavat oppilaitoksilta lisää tukea opiskelijoiden ohjaamiseen, osaamisen kehittymisen seurantaan ja palautteen antamiseen. Myös opiskelijat kaipaavat enemmän palautetta oppimisestaan ja osaamisen kehittymisestä. Opetus- ja ohjaushenkilöstön pedagoginen osaaminen on hyvää, mutta opettajien työelämäosaamisessa on etenkin liiketoiminnan perustutkinnon kohdalla kehitettävää. Myös työpaikkaohjaajien osaamisen varmistamisessa ja kehittämisessä on useilla koulutuksen järjestäjillä kehitettävää.

Koulutuksen järjestäjät, työpaikkaohjaajat ja opiskelijat ovat yleisesti ottaen hyvin tyytyväisiä näyttötoimintaan. Lähes kaikki lähiesimiestyön ammattitutkinnon ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon ja valtaosa liiketoiminnan perustutkinnon (89 %) näytöistä toteutetaan työpaikoilla aidoissa työtehtävissä. Näytöt arvioidaan useimmiten opettajan ja työelämän edustajan kanssa yhdessä. Reilu kymmenesosa liiketoiminnan perustutkinnon näytöistä on arvioitu ilman työelämän edustajaa. Lisäksi työelämän edustajat osallistuvat harvoin oppilaitosnäyttöjen arviointiin.

Liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijoiden osaaminen on ammatillisten ja yhteisten tutkinnon osien arvosanoilla mitattuna erittäin hyvää. Ammatillisten tutkinnon osien (näyttöjen) arvosanoista kiitettäviä (5) arvosanoja oli 41 prosenttia, hyviä (3–4) arvosanoja 50 prosenttia ja tyydyttäviä (1–2) arvosanoja 9 prosenttia. Yhteisten tutkinnon osien arvosanoista neljäsos oli kiitettäviä, reilu puolet (55 %) hyviä ja viidennes tyydyttäviä.

Liiketoiminnan perustutkinnosta valmistuneiden opiskelijoiden osaamisen keskeisimpiä vahvuuksia ovat kaupan alan työtehtävien perusosaaminen, kuten keskeisten koneiden, laitteiden, ohjelmien ja sovellusten hallinta sekä digitaidot. Osaamisen kehittämistarpeita kohdistuu etenkin teorian tiedon hallintaan sekä matemaattiseen osaamiseen ja viestintä- ja vuorovaikutustaitoihin.

Lähiesiemiestyön ammattitutkinnosta ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnosta valmistuvien opiskelijoiden osaamisen keskeisiä vahvuuksia ovat työryhmien ohjaus- ja johtamistaidot sekä prosessimainen työskentelyote, kuten toiminnan suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus ja kehittäminen. Kehittämistarpeita kohdistuu molemmissa tutkinnoissa digitaitoihin ja vastuullisuuteen liittyvään osaamiseen.

Koulutuksen järjestäjien mukaan koulutus antaa erinomaiset valmiudet työllistyä alan työpaikkoihin erityisesti lähiesiemiestyön ammattitutkinnosta ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnosta mutta myös liiketoiminnan perustutkinnosta valmistuville. Reilu kymmenesosa järjestäjistä arvioi perustutkinto-opiskelijoiden valmiudet riittämättömiksi jatko-opintoihin korkeakouluun.

Arviointiraportin lopussa on esitelty tulosten perusteella muodostetut kehittämissuosituksia. Suositukset liittyvät muun muassa eri osapuolten tehtävien ja vastuiden selkiyttämiseen työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa ja opettajien ja työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämiseen. Opiskelijoiden osaamista koskevat suositukset kohdistuvat liiketoiminnan perustutkinnon osalta muun muassa matemaattiseen osaamiseen ja viestintä- ja vuorovaikutustaitoihin sekä ammatti- ja erikoisammattitutkinnon osalta digitaitoihin ja vastuullisuuteen liittyvään osaamiseen.

Avainsanat: liiketoiminnan perustutkinto, lähiesiemiestyön ammattitutkinto, johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto, ammatillinen koulutus, pedagoginen toiminta, näytöt, ammatillinen osaaminen

Utgiven av

Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU)

Publikationens namn

Yrkeskompetens och pedagogisk verksamhet i grundexamen i affärsverksamhet, yrkesexamen i arbete som teamledare samt specialyrkesexamen i ledarskap och företagsledning

Författare

Veera Hakamäki-Stylman, Paula Kilpeläinen

NCU genomförde 2022–2023 en utvärdering av grundexamen i affärsverksamhet, yrkesexamen i arbete som teamledare samt specialyrkesexamen i ledarskap och företagsledning. Utvärderingen gällde den pedagogiska verksamheten hos utbildningsanordnare som ordnar dessa examina samt studerandenas kompetens. Dessutom producerades information om vilka färdigheter utbildningen ger för arbetslivet och fortsatta studier. I utvärderingen deltog 55 anordnare av grundexamen, 58 anordnare av yrkesexamen och 49 anordnare av specialyrkesexamen. Utvärderingen är en del av den nationella utvärderingen av lärresultaten inom yrkesutbildningen och den grundar sig på NCU:s, undervisnings- och kulturministeriets och Utbildningsstyrelsens gemensamma plan för de yrkesinriktade examina som utvärderas 2021–2025.

Utvärderingsmaterialet bestod av ett omfattande och mångsidigt material. Information om utbildningsanordnarnas pedagogiska verksamhet erhöles genom en självvärdering som utbildningsanordnarna genomförde tillsammans med arbetslivet. Den pedagogiska verksamheten utvärderades också utifrån resultaten av nationell respons från studerande och arbetslivet samt uppgifter från datalagret Koski. Studerandenas kompetens utvärderades utifrån vitsorden i de yrkesinriktade examensdelarna och de gemensamma examensdelarnas delområden, samt utifrån bedömningar av utbildningsanordnarna och representanter för arbetslivet.

Enligt resultaten av utvärderingen bedömde största delen av utbildningsanordnarna att processerna i anslutning till den pedagogiska verksamheten genomförs väl i de examina som utvärderades. Avtal om ansvarsfördelning och dokumentering av upprättandet och uppdateringen av PUK, identifiering och erkännande av tidigare förvärvat kompetens samt studerandenas framsteg i studierna enligt den egna tidtabellen genomförs väl. Utvecklingen av PUK-processen utifrån uppföljningen och utvärderingen genomförs dock endast måttligt hos flera utbildningsanordnare. Dessutom finns det behov av att utveckla arbetslivets deltagande i utarbetandet av PUK i fråga om lärande i arbetslivet hos flera utbildningsanordnare.

Arbetsplatshandledarens roll, uppgifter och ansvar är inte alltid tydliga i yrkesexamen för arbete som teamledare och specialyrkesexamen i ledarskap och företagsledning. Det är också nödvändigt att öka samarbetet med läroanstalterna och arbetsplatshandledarna under arbetslivsperioderna, eftersom arbetsplatshandledarna behöver mer stöd av läroanstalterna i att handleda studerandena, följa upp kompetensutvecklingen och ge respons. Studerandena behöver också mer respons på sitt lärande och sin kompetensutveckling. Undervisnings- och handledningspersonalens pedagogiska kompetens är god, men lärarnas arbetslivskompetens behöver utvecklas särskilt i fråga om grundexamen i affärsverksamhet. Flera utbildningsanordnare behöver också utveckla säkerställandet och utvecklingen av arbetsplatshandledarnas kompetens.

Utbildningsanordnarna, arbetsplatshandledarna och studerandena är allmänt taget nöjda med yrkesprovsverksamheten. Nästan alla yrkesprov inom yrkesexamen i arbete som teamledare och specialyrkesexamen i ledarskap och företagsledning och största delen av yrkesproven inom grundexamen i affärsverksamhet (89 %) genomförs i genuina arbetsuppgifter på arbetsplatserna. Yrkesproven bedöms oftast tillsammans med en lärare och en representant för arbetslivet. Drygt en tiondel av yrkesproven för grundexamen i affärsverksamhet har bedömts utan en representant för arbetslivet. Dessutom deltar representanter för arbetslivet sällan i bedömningen av yrkesprov vid läroanstalter.

Mätt enligt vitsorden i de yrkesinriktade och gemensamma examensdelarna har studerande som avlägger grundexamen i affärsverksamhet en mycket god kompetens. Av vitsorden i de yrkesinriktade examensdelarna (yrkesproven) var 41 procent berömliga (5) vitsord, 50 procent goda (3–4) vitsord och 9 procent nöjaktiga (1–2) vitsord. En fjärdedel av vitsorden i de gemensamma examensdelarna var berömliga, drygt hälften (55 %) goda och en femtedel nöjaktiga.

De viktigaste styrkorna i kompetensen hos studerande som utexaminerats från grundexamen i affärsverksamhet är grundläggande kunskaper i arbetsuppgifter inom handelsbranschen, såsom behärskande av centrala maskiner, apparater, program och applikationer samt digitala färdigheter. Kompetensutvecklingsbehoven gäller i synnerhet behärskande av teorikunskap samt matematisk kompetens och kommunikations- och interaktionsfärdigheter.

Centrala styrkor i kompetensen hos studerande som utexamineras från yrkesexamen i arbete som teamledare och specialyrkesexamen i ledarskap och företagsledning är färdigheter i att handleda och leda arbetsgrupper samt ett processbaserat arbetssätt, såsom att verksamheten är planmässig och målinriktad samt att den utvecklas. I båda examina riktas utvecklingsbehoven mot digitala färdigheter och kompetens i anslutning till ansvarsfullhet.

Enligt utbildningsanordnarna ger utbildningen utmärkta färdigheter att få sysselsättning på arbetsplatser inom branschen, särskilt för dem som utexamineras från yrkesexamen för arbete som teamledare och specialyrkesexamen i företagsledning, men också från grundexamen i affärsverksamhet. Drygt en tiondel av anordnarna bedömde att grundexamensstuderandenas färdigheter för fortsatta studier vid högskola var otillräckliga.

I slutet av utvärderingsrapporten presenteras de utvecklingsrekommendationer som utformats utifrån resultaten. Rekommendationerna gäller bland annat förtydligande av de olika parternas uppgifter och ansvar i utbildning som ordnas på arbetsplatsen samt utveckling av lärarnas och arbetsplatshandledarnas kompetens. Rekommendationerna om studerandenas kompetens gäller i fråga om grundexamen i affärsverksamhet bland annat matematisk kompetens och kommunikations- och interaktionsfärdigheter, samt i fråga om yrkes- och specialyrkesexamen kompetens i anslutning till digitala färdigheter och ansvarsfullhet.

Nyckelord: grundexamen i affärsverksamhet, yrkesexamen i arbete som teamledare, specialyrkesexamen i ledarskap och företagsledning, yrkesutbildning, pedagogisk verksamhet, yrkesprov, yrkeskompetens

Publisher

Finnish Education Evaluation Centre (FINEEC)

Name of publication

Vocational competence and pedagogical activities in the Vocational qualification in Business, the Further vocational qualification in First-Level Management and the Specialist vocational qualification in Leadership and Business Management.

Authors

Veera Hakamäki-Stylman, Paula Kilpeläinen

FINEEC implemented an evaluation of the Vocational qualification in Business, the Further vocational qualification in First-Level Management and the Specialist vocational qualification in Leadership and Business Management in 2022–2023. The evaluation focused on the pedagogical activities of the education providers organising these qualifications and on the competence of the students. The evaluation also produced information on the workplace skills and capabilities for further studies that the qualification imparts. A total of 55 VET providers participated in the evaluation of the vocational qualification, 58 in the evaluation of the further vocational qualification and 49 in the evaluation of the specialist vocational qualification. The evaluation is part of the national evaluation of learning outcomes in VET and it is based on the plan for vocational qualifications to be evaluated between 2021 and 2025, drawn up by FINEEC, the Ministry of Education and Culture and the Finnish National Agency for Education.

The evaluation was underpinned by a large and diverse set of data. Information on the education providers' pedagogical activities was obtained through self-evaluations, which they conducted together with workplaces. Pedagogical activities were also evaluated on the basis of the results of the national student feedback and working life feedback and the information obtained from the Koski data repository. Students' competence was evaluated on the basis of the grades awarded for vocational and common units and the evaluation produced by education providers and workplace representatives.

According to the results of the evaluation, most of the education providers find that the processes related to their pedagogical activities are realised well in the qualifications subject to the evaluation. Agreeing on the division of responsibility in drawing up and documenting the personal competence development plan, identification and recognition of prior learning and students' progress in their studies according to their own timetable are realised well. However, several education providers succeed only reasonably well in developing the process of the personal competence development plan on the basis of monitoring and evaluation. In addition, with regard to workplace education and training, many education providers have room for improvement in involving working life in the drawing up of the personal competence development plan.

The role, tasks and responsibilities of workplace instructors are not always clear in the Further vocational qualification in First-Level Management and in the Specialist vocational qualification in Leadership and Business Management. Cooperation with educational institutions and workplace instructors during working life periods should also be increased, as workplace instructors need more support from educational institutions in guiding students, monitoring their competence development and giving feedback. Students would also like receive more feedback on their learning and the development of their competence. The pedagogical competence of teaching and guidance staff is good, but there is room for improvement in teachers' working life competence, especially in the Vocational qualification in Business. Several education providers also have room for improvement in ensuring and developing the competence of workplace instructors.

In general, education providers, workplace instructors and students are very satisfied with the demonstration activities. Almost all of the competence demonstrations in the Further vocational qualification in First-Level Management and in the Specialist vocational qualification in Leadership and Business Management and the

majority of the competence demonstrations in the Vocational qualification in Business (89%) are carried out in authentic work tasks at workplaces. The demonstrations are usually assessed together with the teacher and a working life representative. However, more than one tenth of the demonstrations in the Vocational qualification in Business have been assessed without a working life representative. In addition, working life representatives rarely participate in the assessment of demonstrations at educational institutions.

When measured by the grades given for the vocational and common units, the competence of students studying for the Vocational qualification in Business is very good. Of the grades awarded for vocational units (demonstrations), 41 per cent were excellent (5), 50 per cent good (3–4) and 9 per cent satisfactory (1–2) grades. One quarter of the grades awarded for common units were excellent, just over one half were good (55%) and one fifth were satisfactory.

The key strengths in the competence of students who have completed the Vocational qualification in Business include basic competence in work tasks in the field of trade, such as mastering the key machines, devices, programmes and applications as well as digital skills. There are competence development needs particularly in mastering the theoretical knowledge, in mathematical competence and in communication and interaction skills.

Key strengths in the competence of students completing the Further vocational qualification in First-Level Management and the Specialist vocational qualification in Leadership and Business Management include skills in the guidance and management of work teams and a process-like approach to work, such as the systematic nature, goal-orientation and development of the activities. In both degrees, there are development needs in digital skills and in competence related to responsibility.

According to the providers, the education provides excellent competence for finding employment in the workplaces of the field especially to those completing the Further vocational qualification in First-Level Management and the Specialist vocational qualification in Leadership and Business Management, but also to those completing the Vocational qualification in Business. Just over one tenth of the providers considered the competence of students studying for the vocational qualification insufficient for further studies in higher education.

The development recommendations based on the results are presented at the end of the evaluation report. The recommendations include clarifying the tasks and responsibilities of the different parties involved in workplace education and training and developing the competence of teachers and workplace instructors. The recommendations concerning students' competence in the Vocational qualification in Business focus on mathematical competence and on communication and interaction skills, among other things, and in the Further and the Specialist vocational qualification, on digital skills and competence related to responsibility.

Keywords: Vocational qualification in Business, Further vocational qualification in First-Level Management, Specialist vocational qualification in Leadership and Business Management, vocational education and training (VET), pedagogical activities, demonstrations, vocational competence

Tiivistelmä	3
Sammanfattning	5
Abstract	7
1 Johdanto	12
2 Arvioinnin taustaa ja arvioinnin toteutus	15
2.1 Ammatillinen osaaminen tutkinnon perusteissa	16
2.2 Liiketoiminnan perustutkinto, lähiesimiestyön ammattitutkinto sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto	17
2.3 Tavoitteet ja arviointikysymykset	20
2.4 Arviointiaineisto ja -menetelmät	21
2.5 Tulosten analysointi ja raportointi	23
2.6 Arvioinnin luotettavuus	24
3 Tulokset osa I: Pedagoginen toiminta	26
3.1 Opiskelijoita ja koulutusta koskevia tietoja	27
3.1.1 Opiskelijoiden taustatietoja	27
3.1.2 Koulutukseen liittyviä tietoja	30
3.2 Näyttöympäristöt liiketoiminnan perustutkinnossa, lähiesimiestyön ammattitutkinnossa sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa	33
3.3 Näyttöjen arvioinnista päättäneet	37
3.4 Pedagogisen toiminnan laatu koulutuksen järjestäjän ja työelämän arvioimana	39
3.4.1 Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS)	42
3.4.2 Opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä työpaikkaohjaajien osaamisen kehittäminen	45
3.4.3 Osaamisen hankkiminen, osoittaminen ja arviointi	47
3.4.4 Pedagogisen toiminnan seuranta, arviointi ja kehittäminen	53
3.5 Työpaikkaohjaajien kokemukset työelämässä oppimisesta	55
3.6 Opiskelijoiden kokemukset koulutuksesta Amispalautteen perusteella	56
3.7 Yhteenvetoa pedagogisesta toiminnasta	60

4 Tulokset osa II: Osaaminen	63
4.1 Opiskelijoiden osaaminen ammatillisten tutkinnon osien arvosanoilla mitattuna liiketoiminnan perustutkinnossa.....	64
4.2 Ammatillisten tutkinnon osien arvosanat taustamuuttujittain	67
4.3 Opiskelijoiden osaaminen yhteisten tutkinnon osien arvosanoilla mitattuna.....	71
4.4 Yhteisten tutkinnon osien arvosanat taustamuuttujittain.....	76
4.5 Koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien arvio opiskelijoiden osaamisesta	80
4.5.1 Osaamisen vahvuudet ja kehittämistarpeet liiketoiminnan perustutkinnossa	80
4.5.2 Osaamisen vahvuudet ja kehittämistarpeet lähiesimiestyön ammattitutkinnossa sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa	82
4.5.3 Tutkinnon suorittaneiden työllistymis- ja jatko-opintovalmiudet koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien arvioimana.....	84
4.6 Opiskelijoiden kokemukset koulutuksesta ja sen tuottamasta osaamisesta Amispalautteen perusteella.....	85
4.7 Yhteenvetoa osaamisesta	85
5 Johtopäätökset ja kehittämissuosituksset.....	89
Lähteet	97
Liitteet.....	98

Johdanto

1

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) arvioi vuosina 2022–2023 liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesiemiestyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon pedagogista toimintaa ja tutkintojen tuottamaa osaamista. Arviointi oli osa ammatillisen koulutuksen kansallista oppimistulosten arviointia, jonka tavoitteena on tuottaa tietoa tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamisesta sekä osaamisen tasosta. Lisäksi oppimistulosarvioinneilla kehitetään koulutusta, tuetaan oppimista sekä varmistetaan ammatillisen koulutuksen laatua. Ammatillisen koulutuksen oppimistulosten arvioinnilla tuotetaan tietoa Karvin arviointisuunnitelman painopisteisiin Oppimisen ja osaamisen kehittäminen sekä Yhdenvertaisuuden edistäminen.

Tämä arviointi perustui Karvin laatimaan suunnitelmaan vuosina 2021–2025 arvioitavista tutkinnoista, jota laadittaessa kuultiin opetus- ja kulttuuriministeriötä sekä Opetushallitusta. Arvioinnissa selvitettiin koulutuksen järjestäjien pedagogisen toiminnan laatua sekä sen vahvuuksia ja kehittämistarpeita. Lisäksi tuotettiin tietoa opiskelijoiden osaamisen tasosta sekä osaamisen vahvuuksista ja kehittämistarpeista koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien arvioimana. Arvioinnissa selvitettiin myös, millaiset valmiudet ammatillinen koulutus antaa työelämässä toimimiseen ja jatko-opintoihin, erityisesti korkea-asteen opintoihin. Arvioinnissa olivat mukana kaikki arvioinnin kohteena olevia tutkintoja tarjoavat koulutuksen järjestäjät. Arvioinnissa hyödynnettiin monipuolista arviointiaineistoa, joka sisälsi sekä räätälöityjä tiedonkeruita että valmiita kansallisia tietovarantoja.

Karvin arvioinnit, mukaan lukien ammatillisen koulutuksen oppimistulosarviointit, noudattavat kehittävän arvioinnin periaatteita, joissa korostetaan koulutuksen järjestäjien aktiivista osallistumista ja arvioinnin vuorovaikutteisuutta. Arviointiprosessi toteutetaan niin, että siihen osallistuvat voivat kehittää toimintaansa jo arvioinnin aikana. Arvioinnin aikaista kehittämistä tuki muun muassa koulutuksen järjestäjien laatima itsearviointi yhdessä johdon, opettajien ja työelämän edustajien kanssa. Lisäksi koulutuksen järjestäjille toimitettiin itsearvioinneista ja oppimistuloksista palauteraportit, joiden pohjalta ne voivat verrata omia tuloksiaan kansallisiin tuloksiin ja kehittää pedagogista toimintaansa.

Tässä raportissa tarkastellaan liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesiemiestyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon pedagogista toimintaa sekä näiden tutkintojen tuottamaa osaamista. Raportin luvussa 2 kuvataan arvioinnin toteutusta, arviointikysymykset sekä arviointiaineisto ja -menetelmät. Luvut 3 ja 4 sisältävät tulokset koulutuksen järjestäjien pedagogisesta toiminnasta sekä arvioitavista tutkinnoista valmistuvien osaamisesta. Raportin luvussa 5 esitetään arviointiin perustuvat johtopäätökset ja kehittämissuosituksat. Koulutuksen järjestäjät, työelämätoimikunnat sekä opetushallinto voivat hyödyntää arvioinnin tuloksia alan koulutuksen ja tutkintojen kehittämisessä.

Arvioinnin taustaa
ja arvioinnin
toteutus

2

2.1 Ammatillinen osaaminen tutkinnon perusteissa

Ammatilliset tutkinnot jaetaan perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot koostuvat ammatillisista tutkinnon osista ja perustutkinnot ammatillisten tutkinnon osien lisäksi myös yhteisistä tutkinnon osista. Ammatti- ja erikoisammattitutkintoa suorittavat opiskelijat voivat halutessaan opiskella myös yhteisiä tutkinnon osia. Yhteiset tutkinnon osat ovat yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen sekä viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen. Yhteisten tutkinnon osien tavoitteena on vahvistaa ammattisivistystä ja antaa valmiuksia jatko-opintoihin ja elinikäiseen oppimiseen.

Oppimistulosten arviointi kohdistuu tutkintojen perusteiden ammattitaitovaatimuksissa ja osaamistavoitteissa määriteltyyn osaamiseen. Tutkinnon perusteiden osaamisessa on eroteltavissa ammattialakohtainen osaaminen ja niin sanottu geneerinen osaaminen, jolla viitataan usein elinikäisen oppimisen avaintaitoihin. Elinikäisen oppimisen avaintaidot ovat tietojen, taitojen ja asenteiden yhdistelmiä ja ne ovat tärkeitä aktiivisen kansalaisuuden, jatko-opintojen ja työelämässä toimimisen kannalta. (Opetushallitus 2022a.)

Kuviossa 1 tarkastellaan ammatillisten tutkintojen sisältämää osaamista ja sen eri ulottuvuuksia. Ammattialakohtainen osaaminen sisältää usein työprosessin, työn perustana olevan teorian tiedon, työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin sekä työturvallisuuden hallintaan liittyvää osaamista. Geneerinen osaaminen puolestaan liittyy usein elinikäisen oppimisen avaintaitoihin, joita ovat muun muassa ongelmanratkaisutaidot, itsensä kehittämisen taidot, yhteistyötaidot, yhteiskunnallisen osaamisen ja kansalaistaidot, digitaaliset, viestintä- ja vuorovaikutustaidot, kulttuuriosaamisen sekä kestävään kehitykseen ja yrittäjyyteen liittyvän osaamisen. Elinikäisen oppimisen avaintaitoja on sisällytetty ammatillisten tutkintojen perusteiden ammattitaitovaatimukseen ja osaamistavoitteisiin. (Opetushallitus 2022a.)

Useiden selvitysten ja tutkimusten mukaan (esim. Osaaminen 2035) tulevaisuudessa merkitystään kasvattavat muutoksen hallintaa edistävät niin sanotut geneeriset metataidot, kuten ongelmanratkaisutaidot, oppimaan oppimisen taidot, henkilökohtaisen osaamisen kehittäminen ja johtaminen sekä tiedon arviointitaidot. Erityisesti ongelmanratkaisutaidot kasvattavat merkitystään tulevaisuuden osaamistarpeena. Merkitystään kasvattavat myös digitalisaatioon liittyvät osaamiset, kuten digitaalisten ratkaisujen ja alustojen hyödyntämisosaamiset. Pelkät geneeriset osaamiset eivät kuitenkaan usein riitä tulevaisuuden työtehtäviin työllistymisessä. (Opetushallitus 2019a.) Kansallinen oppimistulosarviointi kohdistuu sekä ammattialakohtaisen osaamisen että geneeristen taitojen arviointiin.

AMMATILLISET TUTKINNOT

KUVIO 1. Osaamisen ulottuvuudet ja sisällöt ammatillisissa tutkinnoissa

2.2 Liiketoiminnan perustutkinto, lähiesimiestyön ammattitutkinto sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto

Tutkintojen rakenne ja kuvaukset

Nykyiset liiketoiminnan perustutkinnon perusteet tulivat voimaan 1.8.2018. Tutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä ja se muodostuu ammatillisista tutkinnon osista (145 osaamispistettä) ja yhteisistä tutkinnon osista (35 osaamispistettä). Tutkintoon sisältyy kolme pakollista tutkinnon osaa: Asiakaspalvelu, Tuloksellinen toiminta ja Työyhteisössä toimiminen (55 osaamispistettä). Valinnaisuus mahdollistaa erilaiset opintopolut, joissa voi painottua esimerkiksi asiakaspalvelu- ja myyntiosaaminen, taloushallinto-osaaminen tai kirjastopalvelujen osaaminen. Liiketoiminnan perustutkinnon tutkintonimike on merkonomi.

Liiketoiminnan perustutkinnon suorittajalla on asiakaslähtöistä liiketoimintaosaamista, viestintä- ja vuorovaikutusosaamista, kielitaitoa sekä talouden hallinnan osaamista. Hän toimii erilaisissa digitaalisissa ympäristöissä ja hänellä on perusvalmiudet yrittäjyyteen. Tutkinnon suorittaneella on valmiudet myös uusien tuotteiden ja palveluiden sekä asiakaskokemuksen kehittämiseen. Liiketoiminnan osaajia tarvitaan työelämässä kaikilla eri aloilla. Tutkinnon suorittanut voi työskennellä esimerkiksi asiakaspalvelun ja myynnin, markkinointiviestinnän, palvelumuotoilun, talouden, toimisto- tai kirjastopalvelujen tehtävissä erilaisissa organisaatioissa. (Opetushallitus 2017.) Liiketoiminnan perustutkinnon perusteita ollaan parhaillaan uudistamassa. Perusteiden arvioitu voimaatuloaika on 1.8.2024.

Lähiesiemiestyön ammattitutkinnon perusteet tulivat voimaan 1.7.2018. Lähiesiemiestyön ammattitutkinnon laajuus on 150 osaamispistettä ja se muodostuu pakollisesta tutkinnon osasta ja kahdesta valinnaisesta tutkinnon osasta. Pakollinen tutkinnon osa on Lähiesimiehenä toimiminen (70 osaamispistettä). Valinnaiset tutkinnon osat ovat Asiakassuhteiden hoito (40 osaamispistettä), Toiminnan kannattavuus (40 osaamispistettä), Henkilöstötyö (40 osaamispistettä) ja Kehittämissuunnitelma (40 osaamispistettä) tai tutkinnon osa tai osia toisesta ammatti- tai erikoisammattitutkinnosta (40 osaamispistettä).

Lähiesiemiestyön ammattitutkinnon suorittaneella on osaamista suunnitella ja ohjata työryhmän työskentelyä sekä perehdyttää työntekijöitä tai opiskelijoita työpaikkaan ja tehtäviin. Tutkinnon suorittaneilla on hyvät viestinnälliset valmiudet ja hän osaa kehittää työryhmänsä toimintaa. Lisäksi hänellä on perustiedot esimiestyöstä. Valinnaisesta tutkinnon osasta riippuen tutkinnon suorittajalla on erityistä osaamista asiakkuuksien vahvistamiseksi, toiminnan kannattavuuden parantamiseksi tai henkilöstötyön kehittämiseksi omassa työryhmässä. Lähiesiemiestyön ammattitutkinnon suorittanut voi toimia päivittäisjohtamisen tehtävissä erilaisissa toimintaympäristöissä esimerkiksi työryhmän, tiimin, osaston, palveluyksikön tai vastaavan lähiesimiehenä tai työryhmänsä vetäjänä. (Opetushallitus 2017.)

Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon perusteet tulivat voimaan 1.1.2019. Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä. Tutkinto muodostuu pakollisesta tutkinnon osasta (80 osaamispistettä) ja valinnaisista tutkinnon osista (100 osaamispistettä). Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa on kaksi osaamisalaa, jotka ovat: johtamisen ja yritysjohtamisen osaamisala sekä sisäisen tarkastuksen osaamisala. Johtamisen ja yritysjohtamisen osaamisalan pakollinen tutkinnon osa on Johtajana toimiminen (80 osaamispistettä). Sisäisen tarkastuksen osaamisalan pakollinen tutkinnon osa on Sisäisen tarkastuksen toimeksiannon toteuttaminen (80 osaamispistettä). Lisäksi molemmissa osaamisaloissa tulee suorittaa valinnaisia tutkinnon osia 100 osaamispisteen laajuisesti.

Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon suorittanut osaa toimia yrityksen tai vastualueen johtamistehtävässä tai sisäisenä tarkastajana. Johtamisen ja yritysjohtamisen osaamisalan suorittanut osaa johtaa, suunnitella ja kehittää yrityksen tai vastualueensa toimintaa. Hän osaa kehittää toimintaansa ja osaamistaan johtajana tai yrityksen omistajana. Hän osaa johtaa yrityksen tai vastualueen henkilöstöä, taloutta ja kehittää toiminnan tuloksellisuutta. Sisäisen tarkastuksen osaamisalan suorittanut osaa toteuttaa sisäisen tarkastuksen toimeksiannon ja suunnitella tarkastustoimeksiannon sekä kerätä ja analysoida tietoa, raportoida tarkastuksen tulokset ja seurata suositusten toteutumista. (Opetushallitus 2018.)

Opiskelijoiden ja tutkinnon suorittaneiden määrä

Taulukossa 1 tarkastellaan koko tutkintoa suorittavien uusien sekä tutkintoa parhaillaan suorittavien opiskelijoiden sekä tutkinnon suorittaneiden määrää arvioitavissa tutkinnoissa vuosina 2020–2022. Liiketoiminnan perustutkinnossa uusien opiskelijoiden määrä oli vuosina 2020 ja 2021 noin 8 600 ja vuonna 2022 hieman vähemmän, noin 8 300. Sen sijaan lähiesiemiestyön ammattitutkinnon uusien opiskelijoiden määrässä tapahtui vuosina 2021 ja 2022 selvää kasvua: uusien opiskelijoiden määrä kasvoi noin 600–700 opiskelijalla. Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opinnot aloittaneiden määrä pysyi vuosina 2020 ja 2021 melko samana ja opinnot aloitti tuolloin lähes 3 000 uutta opiskelijaa. Vuonna 2022 uusien opiskelijoiden määrä kääntyi laskuun ollen noin 2 500. (Vipunen 2023a.)

TAULUKKO 1. Uusien opiskelijoiden, tutkintoa suorittavien opiskelijoiden sekä tutkinnon suorittaneiden määrä vuosina 2020–2022 liiketoiminnan perustutkinnossa, lähiesiämiestyön ammattitutkinnossa ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa

Tutkinto	Uusien opiskelijoiden määrä			Opiskelijoiden määrä			Tutkinnon suorittaneiden määrä		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Liiketoiminnan perustutkinto	8 568	8 556	8 265	26 010	26 622	26 685	5 823	5 856	5 823
Lähiesiämiestyön ammattitutkinto	2 943	3 549	3 648	6 444	7 044	7 629	2 445	2 478	2 844
Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto	2 847	2 973	2 529	5 676	6 696	6 237	1 479	2 349	2 376

Tutkinnon suorittaneiden työllistyminen ja sijoittuminen

Taulukossa 2 tarkastellaan vuonna 2020 tutkinnosta valmistuneiden sijoittumista vuonna 2021. Vuonna 2020 Liiketoiminnan perustutkinnon suorittaneista noin 68 prosenttia oli päätoimisia työllisiä tai työllisiä opiskelijoita, 14 prosenttia työttömiä ja noin kymmenesosa päätoimisia opiskelijoita vuosi valmistumisen jälkeen. Vuonna 2020 lähiesiämiestyön ammattitutkinnon suorittaneista valtaosa (94 %) oli päätoimisia työllisiä tai työllisiä opiskelijoita ja noin kaksi prosenttia joko työttömänä tai opiskelijana vuonna 2021. Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon suorittaneista lähes kaikki (96 %) oli päätoimisia työllisiä tai työllisiä opiskelijoita ja kaksi prosenttia työttömiä vuonna 2021. (Vipunen 2023b.)

TAULUKKO 2. Vuonna 2020 tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuosi valmistumisen jälkeen vuonna 2021

Tutkinto	Liiketoiminnan perustutkinto		Lähiesiämiestyön ammattitutkinto		Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto	
	n	%	n	%	n	%
Päätoiminen työllinen	3 063	58	942	83	333	87
Työllinen opiskelija	528	10	126	11	36	9
Päätoiminen opiskelija	465	9	27	2	1–4	1
Työtön	753	14	24	2	6	2
Varusmies/siviilipalvelusmies	78	1	0	0	0	0
Eläkeläinen	42	1	1–4	0	1–4	0
Muu tai tuntematon	351	7	12	1	1–4	1
Muuttanut maasta	21	0	1–4	0	0	0
Yhteensä	5 298	100	1 137	100	384	100

Tulevaisuuden osaamistarpeet

Monenlaiset digitaaliset taidot korostuvat liiketoiminta ja hallinto - toimialoilla tärkeimpinä osaamisina. Digiosaamista tarvitaan kaupan kaikilla toiminta-alueilla kuten palveluprosessissa, logistiikassa, ostotoiminnassa, asiakaspalvelussa, asiakkuuksien hallinnassa, toimintaympäristön seuraamisessa ja erityisesti myynnissä, markkinoinnissa ja viestinnässä. Merkitystään kasvattavat etenkin digitaalisten alustojen hyödyntämisosaaminen, digitaalisten toimintojen hallinta- ja ohjaustaidot, digitaalisten ratkaisujen hyödyntämisosaaminen, etä- ja virtuaalipalveluiden hallinta ja asiakaslähtöinen palvelujen kehittämisosaaminen. (Opetushallitus 2019b.)

Kaupan alalla asiakaslähtöiseen palvelujen kehittämisoosaamiseen liitetään myös asiakaspalvelutaidot ja liiketoimintaosaaminen. Myös itsensä työllistämisen yleistymisen edellyttää kaikille liiketoimintaosaamisen ja sisäisen yrittäjyyden vahvistamista. Geneerisistä osaamisista merkitystään kasvattavat eniten analyttiset ajattelutaidot, itseohjautuvuus, kokonaisuuksien hallinta ja joustavuus. Lisäksi tärkeäksi taidoksi nousee esimerkiksi stressinsietokyky, koska informaatiotulvan hallinta vaatii yhä enemmän voimavaroja. Jatkossa tarvitaan kykyjä oman jaksamisen ja hyvinvoinnin ylläpitoon sekä työelämän ja vapaa-ajan yhteensovittamiseen. Kasvavana osaamisena nousi esille myös kognitiivinen ergonomia, joka tarkoittaa ihmisen vuorovaikutusta toimintajärjestelmien kanssa tiedonkäsittelyn näkökulmasta. Geneeristen taitojen merkitys vähenee sen sijaan fyysisessä vahvuudessa, sorminäppäryydessä, kädentaidoissa ja tarkkuudessa. Tarkkuuden merkitys vähenee, koska koneet tekevät laadun tarkistusta yhä enemmän automaattisesti. (Opetushallitus 2019b.)

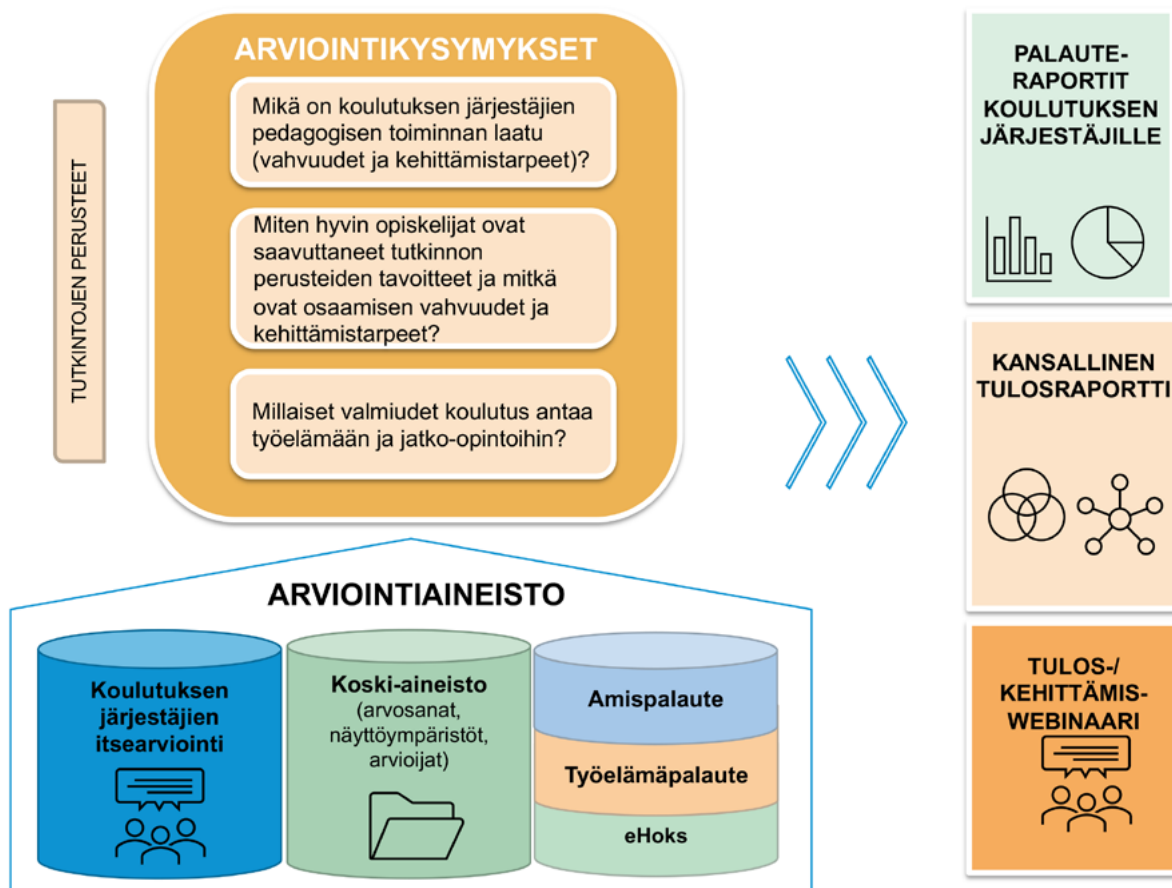
2.3 Tavoitteet ja arviointikysymykset

Kansallisen oppimistulosarvioinnin tavoitteena on tuottaa arviointitietoa koulutuksen laadusta ja osaamisen tasosta. Oppimistulosarvioinnin ensisijaisena tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten hyvin opiskelijat ovat saavuttaneet tutkinnon perusteissa asetetut osaamistavoitteet ja ammattitaitovaatimukset. Arvioinnin tavoitteena on myös kehittää koulutusta ja tukea oppimista sekä varmistaa ammatillisen koulutuksen laatua.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) vastasi arvioinnin suunnittelusta, organisoinnista, tulosten analysoinnista sekä raportin laatimisesta. Arviointiryhmään kuuluivat arviointiasiantuntija Veera Hakamäki-Stylman, johtava arviointiasiantuntija Paula Kilpeläinen sekä arvioinnin kohteena olevien tutkintojen asiantuntijoina opetusalanpäällikkö Pia Hemmilä Koulutuskeskus Salpauksesta, asiakkuusjohtaja Sanna Möller-Aaltonen Suomen yrittäjäopistosta, koulutuspäällikkö Mika Orenius Mercuria kauppaooppilaitoksesta sekä kehittämispäällikkö Sirpa Tulimaa Management Institute of Finland MIF Oy:stä. Asiantuntijat osallistuivat arviointitulosten tulkintaan sekä johtopäätösten ja kehittämissuosituksen laadintaan. Lisäksi koulutuksen järjestäjien itsearvioinnin laadullisen aineiston analysointiin osallistui arviointiasiantuntija Johanna Kiesi.

Liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesimiestyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon arvioinnissa selvitettiin koulutuksen järjestäjien pedagogisen toiminnan laatua sekä sen vahvuuksia ja kehittämistarpeita. Lisäksi tuotettiin tietoa opiskelijoiden osaamisen tasosta sekä osaamisen vahvuuksista ja kehittämistarpeista koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien arvioimana. Arvioinnissa selvitettiin myös, millaiset valmiudet koulutus antaa työelämässä toimimiseen ja jatko-opintoihin, erityisesti korkea-asteen opintoihin.

Arviointikysymykset ja arviointiasetelma on esitetty kuviossa 2.

KUVIO 2. Arviointikysymykset ja arviointiaineisto

2.4 Arviointiaineisto ja -menetelmät

Liiketoiminnan perustutkinnon arviointiaineisto kerättiin 1.8.2018 voimaan tulleiden tutkinnon perusteiden mukaan toteutetusta koulutuksesta ja opiskelijoilta, jotka aloittivat opinnot 1.8.2019 tai myöhemmin. Opiskelijaa ja koulutusta koskeva tieto koottiin 1.8.2020–31.1.2023 väliseltä ajalta. Lähiesiämyksen ammattitutkinnon arviointiaineisto kerättiin 1.7.2018 voimaan tulleiden tutkinnon perusteiden mukaan toteutetusta koulutuksesta ja opiskelijoilta, jotka aloittivat opinnot 1.8.2020 tai myöhemmin. Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon arviointiaineisto kerättiin 1.1.2019 voimaan tulleiden tutkinnon perusteiden mukaan toteutetusta koulutuksesta ja opiskelijoilta, jotka aloittivat opinnot 1.8.2020 tai myöhemmin. Opiskelijaa ja koulutusta koskeva tieto koottiin ammatti- ja erikoisammattitutkintojen osalta 1.8.2020–31.1.2023 väliseltä ajalta. Arvioinnissa hyödynnettiin monipuolista arviointiaineistoa, jota kuvataan seuraavaksi.

Opiskelijaa ja koulutusta koskevat tiedot

Opiskelijaa ja koulutusta koskevat määrälliset tiedot on saatu Koski-tietovarannosta ja ne ovat seuraavat:

- Opiskelijan sukupuoli
- Opiskelijan ikä
- Opiskelijan äidinkieli
- Opintojen suorituskieki
- Suorittaako yhtä tai useampaa tutkinnon osaa vai koko tutkintoa
- Tutkinto
- Tutkinnon osa
- Ammatillisten tutkinnon osien arvosanat
- Yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden arvosanat
- Tiedot osaamisen arvioinnin mukauttamisesta
- Tiedot ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden poikkeamisista
- Tieto erityisestä tuesta
- Osaamisen hankkimistapa työpaikalla (koulutussopimus/oppisopimus)
- Ammatillisten tutkinnon osien ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden suoritusten määrät
- Näyttöympäristöt
- Näytön arvioinnista päättäneet
- Tieto, onko tutkinnon osa suoritettu osaamisen tunnustamisena

Koulutuksen järjestäjien itsearviointi

Koulutuksen järjestäjän itsearviointi toteutettiin 19.12.2022–28.2.2023 välisenä aikana ja sen kohderyhmään kuuluivat kaikki arvioitavia tutkintoja tarjoavat koulutuksen järjestäjät. Itsearviointi toteutettiin monita-hoisessa ryhmässä, jossa oli koulutuksen järjestäjän johdon, opettajien ja työelämän edustajia. Koulutuksen järjestäjät saivat halutessaan sisällyttää itsearviointiin myös opiskelijoita. Liiketoiminnan perustutkinnon osalta kaksi koulutuksen järjestäjää, lähiesimiestyön ammattitutkinnon osalta kolme koulutuksen järjestäjää ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon osalta yksi koulutuksen järjestäjä ei toteuttanut itsearviointia. Vastausprosentti oli siis kaikissa tutkinnoissa 95 tai korkeampi.

Koulutuksen järjestäjät arvioivat itsearviointilomakkeella¹ pedagogista toimintaansa sekä koulutuksen tuottamaa osaamista arvioinnin kohteena olevissa tutkinnoissa. Pedagogisen toiminnan arviointi kohdistui koko toiminnan prosessiin, alkaen toimintaa koskevista linjauksista ja periaatteista ja päättyen toiminnan seurantaan, arviointiin ja kehittämiseen. Itsearvioinnin teemat olivat HOKS-prosessi, opetus- ja ohjaushenki-löstön sekä työpaikkaohjaajien osaamisen kehittäminen, osaamisen hankkiminen, osoittaminen ja arviointi, valmistuneiden opiskelijoiden osaaminen sekä pedagogisen toiminnan seuranta, arviointi ja kehittäminen. Itsearviointiin sisällytettiin osaamisen kehittämiseen ja osaamiseen keskeisesti yhteydessä olevia tekijöitä.

Amispalaute

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoilta on kerätty valtakunnallista opiskelijapalautetta 1.7.2018 lähtien. Palaute kuvaa ammatilliset opinnot aloittaneiden ja suorittaneiden kokemuksia koulutuksen järjestämisestä ja sen vaikuttavuudesta. Opiskelijat vastaavat valtakunnalliseen palautekyselyyn kaksi kertaa opintojensa aikana: aloitusvaiheessa, kun henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma on ensimmäisen kerran hyväk-sytty, ja päättövaiheessa, kun opiskelija on osoittanut tutkinnon tai tutkinnon osan tai osien suorittamiseksi tarvittavan osaamisen. Liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesimiestyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon arvioinnissa hyödynnettiin aloitus- ja päättökyselyn tietoja,

1 Itsearviointilomake on saatavilla osoitteessa: <https://karvi.fi/amatillinen-koulutus/oppimistulosten-arvioinnit/liiketoiminnan-perustutkinnon-lahiesimiestyon-ammattitutkinnon-seka-johtamisen-ja-yritysjohtamisen-erikoisammattitutkinnon-arviointi/>

jotka koskivat henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKS), osaamisen hankkimiseen, työpaikalla järjestettävään koulutukseen ja näyttöihin liittyviä tietoja 2021–2022 väliseltä ajalta. Tiedot saatiin Opetushallinnon tietopalvelu Vipusesta.

Työelämäpalaute

Valtakunnallinen työelämäpalautejärjestelmä otettiin käyttöön 1.7.2021 alkaen. Työelämäpalaute koostuu kahdesta kyselystä; työpaikkaohjaajakyselystä ja työpaikkakyselystä. Kyselyllä kartoitetaan muun muassa työelämän kokemuksia työpaikalla järjestettävästä koulutuksesta ja yhteistyöstä oppilaitosten kanssa. (Opetushallitus 2022b.) Tässä arvioinnissa hyödynnettiin työpaikkaohjaajakyselyn tietoja ajalta 1.7.2021–31.10.2022. Tiedot saatiin Opetushallinnon tietopalvelu Vipusesta.

eHOKS

Arvioinnissa tarkasteltiin myös seuraavia opetushallinnon tietopalvelu Vipusesta poimittuja eHOKS-tietoja ajalta 1.1.2019–31.12.2022: nimetty vastuullinen työpaikkaohjaaja, opiskeluvaihtuun tukevat opinnot sekä urasuunnitelma.

Arviointiaineiston laajuus

Arviointiaineisto kuvataan lukuina taulukossa 3.

TAULUKKO 3. Arviointiaineisto

Aineisto	Liiketoiminnan perustutkinto (n)	Lähiesimiestyön ammattitutkinto (n)	Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto (n)
Koulutuksen järjestäjät	55	58	49
Opiskelijat	23 755	4 651	3 652
Ammatilliset tutkinnon osat	112 399	13 350	10 008
Yhteisten tutkinnon osien osa-alueet	332 839	-	-
Koulutuksen järjestäjien itsearviointit	53	55	48
Amispalaute	5834–8435	2363–2588	1792–2032
Työelämäpalaute	10 496	1 555	1 022
eHOKS	34 532	13 371	11 399

2.5 Tulosten analysointi ja raportointi

Määrällisen aineiston analyysissä sovellettiin tilastollisia menetelmiä ja laadullisen aineiston analyysissä sisälönanalyysia. Määrällisten tulosten tarkastelussa ja vertailussa käytettiin frekvenssi- ja prosenttijakaumia sekä keski- ja hajontalukuja. Tuloksia havainnollistettiin kuvioin ja taulukoin. Kuvioissa ja taulukoissa prosenttijakaumat on pyöristetty kokonaisluvuiksi, joten niiden summa voi olla hieman alle tai yli 100.

Ammatillisten ja yhteisten tutkinnon osien arvosanoja tarkastellaan sekä yleisellä tasolla että tutkinnon osittain ja osa-alueittain. Lisäksi arvosanoja tarkasteltiin ja analysoitiin opiskelijoita ja koulutuksen järjestäjiä koskevien taustamuuttujien mukaan. Opiskelijoita koskevia taustamuuttujia olivat ikä, sukupuoli, äidinkieli, opintojen suorituskieki ja tieto erityisen tuen päätöksestä. Koulutuksen järjestäjiä koskevia taustamuuttujia olivat alueellinen sijainti (AVI-alueet) ja koko. Kahden ryhmän keskimääräisiä eroja tarkasteltiin t-testillä ja

usean ryhmän välisiä eroja yksisuuntaisella varianssianalyysillä. Niissä tapauksissa, joissa perinteisten testien oletukset eivät olleet voimassa, käytettiin ei-parametrisiä testejä kuten Mann-Whitneyn ja Kruskal-Wallisn testejä. Tilastollisen testauksen avulla voidaan arvioida, kuinka todennäköistä on, että havaittu ero olisi syntynyt sattumalta: tilastollisesti merkitsevä ero viittaa siihen, että 95 prosentin todennäköisyydellä eron taustalla ovat muut kuin satunnaiset tekijät (testin p-arvo alle 0,05). Tällöin erojen taustalla olevien satunnaisten tekijöiden todennäköisyydeksi jää 5 prosenttia. Tilastollisesti merkitsevä ero on raportoitu silloin, kun $p < 0,05$. Eri ryhmien välisten erojen suuruus tulee ilmi efektikooosta. Effektikoon mittana käytetään tässä raportissa Cohenin d -indikaattoria. Karkeat rajat efektikoon suuruudelle ovat seuraavat: Cohenin d : pieni efektikoko $< 0,20$, keskiuuri efektikoko noin $0,40-0,80$ ja suuri efektikoko $> 0,80$.

Itsearviointien avointen kysymysten vastausten ja perusteluiden luokittelussa hyödynnettiin sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Sisällönanalyysin tavoitteena on kuvata aineisto tiivistetyssä, pelkistetyssä ja yleisessä muodossa. Tuloksista esitetään siis keskeisimmät havainnot ja tiivistykset.

2.6 Arvioinnin luotettavuus

Arvioinnin luotettavuutta edistettiin monin eri tavoin. Koulutuksen järjestäjiä pyydettiin nimeämään arvioinnin yhdyshenkilö, joka vastasi koulutuksen järjestäjien itsearvioinnin organisoinnista ja toteuttamisesta. Arvioinnin alkuvaiheessa yhdyshenkilöille järjestettiin webinaari arvioinnin tavoitteista, toteuttamisesta ja aikataulusta. Lisäksi yhdyshenkilöille järjestettiin itsearvioinnin aikana niin sanottu ”tukiklinikka”, jossa yhdyshenkilöillä oli mahdollisuus saada tukea itsearvioinnin sisältöön ja toteuttamiseen liittyvissä asioissa. Tulosten luotettavuuden arvioinnissa on keskeistä, miten hyvin väittämällä ja kysymyksillä on tavoitettu arvioitava asia ja miten tarkasti sitä on pystytty arvioimaan.

Itsearvioinnin osalta tätä pyrittiin varmistamaan muun muassa niin, että itsearvioinnin viimeistelyssä huomiointiin edellisessä arvioinnissa koulutuksen järjestäjiltä saatu palaute itsearvioinnin hyödyllisyydestä ja osuvuudesta.

Koulutuksen järjestäjien itsearvioinnin luotettavuutta edistettiin myös ohjeistamalla itsearviointi toteuttamaan monitahoisessa ryhmässä, jossa on koulutuksen järjestäjän johdon edustajia, eri alojen opettajia sekä työelämän edustajia ja tarvittaessa myös opiskelijoita. Näin varmistettiin eri näkökulmien huomioiminen arvioitavasta asiasta. Koulutuksen järjestäjien itsearvioinnin vastausprosentti oli erittäin korkea, mikä vahvistaa tulosten luotettavuutta. Liiketoiminnan perustutkinnon osalta vastausprosentti oli 100, lähiesimiestyön ammattitutkinnon 91 ja johtamisen ja erikoisjohtamisen erikoisammattitutkinnon 98 prosenttia.

Liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijoiden suoritusten arvosanatiedot saatiin Koski-rekisteristä. Arvosana-aineisto on hyvin laaja, mikä vahvistaa osaamista koskevien tulosten luotettavuutta. Toisaalta opiskelijan osaamisen tulkintaan ja arviointiin liittyy aina arvioijasta riippuvaa tulkinnallisuutta, ja siten arviointitulokseen liittyvät ongelmat syntyvät niissä prosesseissa, joissa tulkinnat ja johtopäätökset osaamisesta tehdään. Oppimistulosten arviointi edellyttää muun muassa arvioijasta, arvioinnin kohteena olevasta toimintakokonaisuudesta ja toimintaympäristön vaatimuksista johtuvien arviointiin vaikuttavien tekijöiden tunnistamista ja tiedostamista. Arvioinnissa hyödynnettiin myös valtakunnallista Amis- ja työelämäpalautetta sekä eHOKSin tietoja. Aineisto on näissä tietovarannoissa suuri, mikä vahvistaa tulosten luotettavuutta.

Osassa suoritustiedoista oli nähtävillä, että muutamat koulutuksen järjestäjät ovat vielä päivittämässä opinto-ohjelmajärjestelmien rajapintoja Koski-järjestelmään, sillä osalla järjestäjistä puuttui tietoja muun muassa näytön suorituspaikoista ja arvioijista. Tietojen puutteellisuus tulee huomioida tarkasteltaessa näitä koskevia tuloksia.

Arvioinnin luotettavuutta pyrittiin edistämään myös kutsumalla arviointiin kokeneita tutkintoa edustavia asiantuntijoita, jotka osallistuivat arvioinnin tulosten tulkintaan sekä johtopäätösten ja kehittämissuosituksen laadintaan.

Tulokset osa I: Pedagoginen toiminta

3

3.1 Opiskelijoita ja koulutusta koskevia tietoja

Tässä luvussa kuvataan liiketoiminnan perustutkintoa, lähiesiämiestyön ammattitutkintoa sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkintoa tai niiden tutkinnon osia suorittaneiden opiskelijoiden taustaa, kuten sukupuoli- ja ikäjakaumaa, äidinkieltä sekä koulutustaustaa. Koulutuksesta raportoidaan muun muassa opintosuoritusten määrät, opintoihin hakeutumisväylät, oppisopimusten ja koulutussopimusten määrät, näyttöjen suorituspaikat sekä niiden arvioijat. Opiskelijaa ja koulutusta koskevat tiedot on poimittu Koski-tietovarannosta lukuun ottamatta koulutustausta- ja hakuväylätietoja, jotka on poimittu Amispalautteen aloituskyselyn vastauksista Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusesta. Myös eHOKS-tiedot on poimittu Vipusesta.

3.1.1 Opiskelijoiden taustatietoja

Sukupuoli, äidinkieli ja ikä

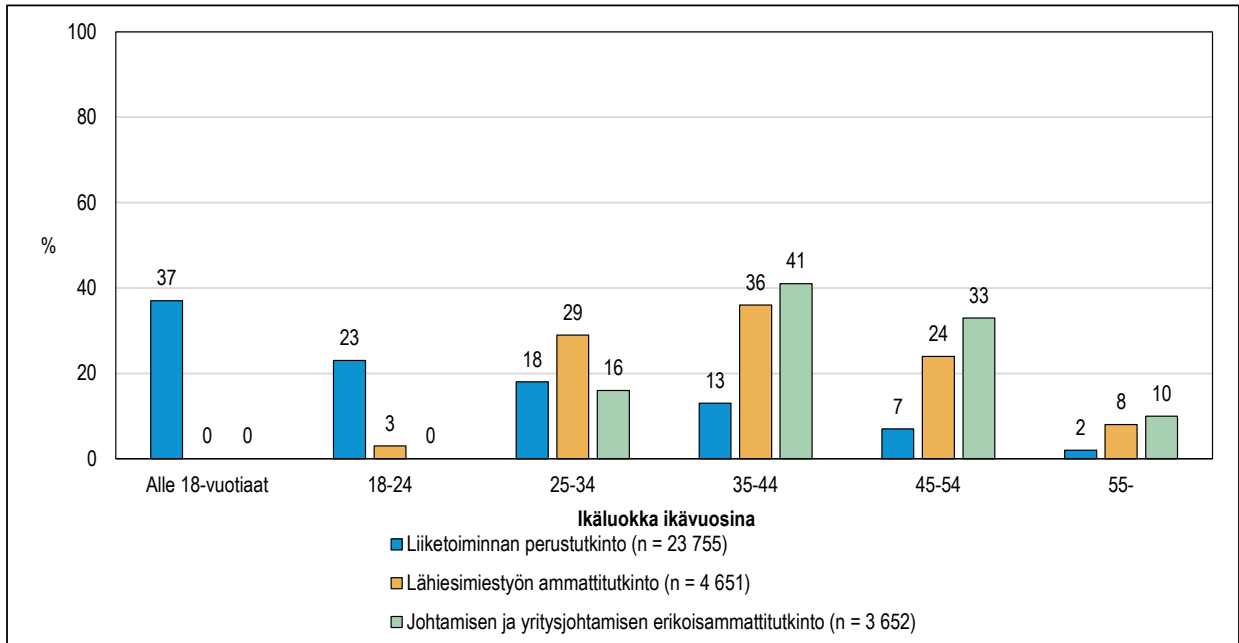
Liiketoiminnan perustutkintoa tai siihen sisältyviä tutkinnon osia suoritti 23 755 opiskelijaa 1.8.2019–31.1.2023 välisenä aikana. Lähiesiämiestyön ammattitutkintoa tai siihen sisältyviä tutkinnon osia suoritti 4 651 opiskelijaa sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkintoa tai sen tutkinnon osia 3 652 opiskelijaa 1.8.2020–31.1.2023 välisenä aikana.

Suurin osa arvioitavien tutkintojen opiskelijoista oli naisia (taulukko 4). Liiketoiminnan perustutkinnossa miesten osuus oli 38 prosenttia, lähiesiämiestyön ammattitutkinnossa 27 prosenttia sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa 38 prosenttia. Liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijoista 81 prosenttia oli suomenkielisiä ja 16 prosenttia muun kuin suomen- tai ruotsinkielisiä. Muutamaa prosenttia lukuun ottamatta lähes kaikki lähiesiämiestyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijat olivat suomenkielisiä. Ruotsinkielisten opiskelijoiden osuus arvioitavissa tutkinnoissa oli noin neljä prosenttia.

TAULUKKO 4. Opiskelijoiden määrä sekä jakauma (%) sukupuolen ja äidinkielen mukaan liiketoiminnan perustutkinnossa, lähiesiämiestyön ammattitutkinnossa sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa

Tutkinto	Opiskelijat (n)	Sukupuoli (%)		Äidinkieli (%)		
		mies	nainen	suomi	ruotsi	muu
Liiketoiminnan perustutkinto	23 755	37	63	81	4	16
Lähiesiämiestyön ammattitutkinto	4 651	27	73	93	4	4
Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto	3 652	38	62	95	4	1

Suurin osa (60 %) liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijoista oli alle 25-vuotiaita ja noin kolmannes 25–44-vuotiaita (kuvio 3). Lähiesiemiestyön ammattitutkinnon opiskelijoista reilu kolmannes (36 %) oli 35–44-vuotiaita. Hieman pienempi osuus (29 %) opiskelijoista oli 25–34-vuotiaita. Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon osalta 41 prosenttia opiskelijoista oli 35–44-vuotiaita ja noin kolmannes 45–54-vuotiaita. Noin kymmenesosa ammatti- ja erikoisammattitutkinnon opiskelijoista oli yli 55-vuotiaita.

KUVIO 3. Opiskelijoiden ikäjakauma liiketoiminnan perustutkinnossa, lähiesiemiestyön ammattitutkinnossa sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa

Hakuväylä, koulutustausta ja erityisen tuen tarve

Amispalautteen aloituskyselyyn vastanneista 50 prosenttia oli tullut suorittamaan liiketoiminnan perustutkintoa yhteishaun kautta ja 42 prosenttia jatkuvan haun kautta (taulukko 5)². Työvoimakoulutuksena liiketoiminnan perustutkintoa suorittavia oli 8 prosenttia vastanneista. Lähiesiemiestyön ammattitutkintoa suorittamaan tulleista opiskelijoista 12 prosenttia oli tullut yhteishaun kautta ja 69 prosenttia jatkuvan haun kautta. Työvoimakoulutuksena lähiesiemiestyön ammattitutkintoa suorittavia oli 19 prosenttia³. Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa 10 prosenttia oli tullut yhteishaun kautta ja 75 prosenttia jatkuvan haun kautta⁴. Työvoimakoulutuksena johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkintoa suorittavia oli 15 prosenttia. (Vipunen 2023c.)

2 Tarkasteluajanjakso 1.7.2019–30.6.2022

3 Tarkasteluajanjakso 1.7.2020–30.6.2022

4 Tarkasteluajanjakso 1.7.2020–30.6.2022

TAULUKKO 5. Opiskelijoiden hakuväylä liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesiäsiestyön ammattitutkinnon ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijoilla (Lähde: Amisäpalaute)

Tutkinto	Yhteishaku	Jatkuva haku	Työvoimakoulutus
Liiketoiminnan perustutkinto	50 %	42 %	8 %
Lähiesiäsiestyön ammattitutkinto	12 %	69 %	19 %
Johtamisen ja yritysjohtamisen erikois-ammattitutkinto	10 %	75 %	15 %

Noin kymmenesosalla (11 %) liiketoiminnan perustutkinto-opiskelijoista oli ollut jossain vaiheessa opintoja erityisen tuen päätös. Kolmella lähiesiäsiestyön ammattitutkintoa ja yhdellä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkintoa suorittavalla opiskelijalla oli ollut ollut jossain vaiheessa opintoja erityisen tuen päätös.

Liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijoista puolella (50 %) oli korkein suoritettu koulutus peruskoulu, keskikoulu tai vastaava, 28 prosentilla ammatillinen tutkinto tai opistoasteen tutkinto ja yhdeksällä prosentilla lukio tai ylioppilastutkinto (taulukko 6). Neljällä prosentilla oli yliopistotutkinto ja samoin neljällä prosentilla ammattikorkeakoulututkinto. Kolme prosenttia opiskelijoista oli käynyt valmentavan koulutuksen ennen liiketoiminnan perustutkintoon hakeutumista ja yhdellä prosentilla oli ulkomailla suoritettu tutkinto.

Yli puolella (52 %) lähiesiäsiestyön ammattitutkinnon opiskelijoista korkein aiemmin suoritettu tutkinto oli ammatillinen tutkinto tai opistoasteen tutkinto, 28 prosentilla ammattikorkeakoulututkinto ja 12 prosentilla yliopistotutkinto. Neljällä prosentilla korkein tutkinto oli lukio tai ylioppilastutkinto ja samoin neljällä prosentilla peruskoulu, keskikoulu tai vastaava. Kolmanneksella (33 %) johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijoista korkein suoritettu tutkinto oli yliopistotutkinto. Lähes yhtä suurella osalla (31 %) korkein tutkinto oli ammattikorkeakoulututkinto ja samoin 31 prosentilla ammatillinen tutkinto tai opistoasteen tutkinto. Neljällä prosentilla korkein tutkinto oli lukio tai ylioppilastutkinto ja yhdellä prosentilla peruskoulu, keskikoulu tai vastaava. (Vipunen 2023c.)

TAULUKKO 6. Korkein aiempi koulutus liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesiäsiestyön ammattitutkinnon ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijoilla (Lähde: Amisäpalaute)

Tutkinto	Peruskoulu, keskikoulu tai vastaava	Ammatillinen tutkinto tai opistoasteen tutkinto	Lukio/ ylioppilastutkinto	Ammattikorkeakoulututkinto	Yliopistotutkinto	Valmentava koulutus ennen tutkintoon hakeutumista	Ulkomailla suoritettu tutkinto
Liiketoiminnan perustutkinto	50 %	28 %	9 %	4 %	4 %	3 %	1 %
Lähiesiäsiestyön ammattitutkinto	4 %	52 %	4 %	28 %	12 %	0 %	0 %
Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto	1 %	31 %	4 %	31 %	33 %	-	0 %

3.1.2 Koulutukseen liittyviä tietoja

Opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot, opintojen tavoite ja urasuunnitelma

Viidellä prosentilla liiketoiminnan perustutkinto-opiskelijoista oli opiskeluvalmiuksia tukevia opintoja pääsääntöisinä opintoina. Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijoista yhteensä kuudella opiskelijalla oli opiskeluvalmiuksia tukevia opintoja. Lähiesimiestyön ammattitutkinnon opiskelijoilla ei ollut opiskeluvalmiuksia tukevia opintoja.

Valtaosa liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijoista (87 %) suoritti koko tutkintoa ja noin 13 prosenttia tutkinnon osia. Kolmea prosenttia lukuun ottamatta kaikki lähiesimiestyön ammattitutkintoa opiskelevat suorittivat koko tutkintoa. Myös johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijoista lähes kaikki (94 %) suorittivat koko tutkintoa ja vain muutama opiskelija (6 %) yksittäisiä tutkinnon osia.

Tieto opiskelijoiden urasuunnitelmista puuttui reilulta kolmannekselta (35–36 %) kaikkien kolmen tutkinnon opiskelijoista. Käytettävissä olevien tietojen mukaan liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijoista 45 prosentilla suunnitelmassa oli työelämään siirtyminen. Reilulla neljänneksellä (26 %) suunnitelmassa oli työuralla eteneminen ja reilulla viidenneksellä (22 %) jatko-opinnot. Lähiesimiestyön ammattitutkinnon ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijoista yli 90 prosenttia tähtäsi työuralla etenemiseen.

Oppisopimukset ja koulutussopimukset

Oppisopimusten ja koulutussopimusten osuudet jakautuivat eri tavoin eri tutkinnoissa (taulukko 7). Liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijoista 76 prosentilla oli ollut vain yksi tai useampi koulutussopimus ja 12 prosentilla vain yksi tai useampi oppisopimus. Reilulla kymmenesosalla (11 %) liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijoista oli ollut sekä oppisopimus että koulutussopimus. Niistä liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijoista, joilla oli ollut koulutussopimuksia, noin 65 prosentilla oli ollut useita koulutussopimuksia. Oppisopimuksia taas oli useimmiten (82 %) vain yksi.

Lähiesimiestyön ammattitutkinnon ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijoilla oli hyvin vähän koulutussopimuksia. Molemmissa tutkinnoissa 99 prosentilla opiskelijoista oli ollut vain oppisopimuksia. Lisäksi molemmilla tutkinnoissa noin 95 prosentilla opiskelijoista oli ollut vain yksi oppisopimus ja noin viidellä prosentilla kaksi oppisopimusta.

TAULUKKO 7. Opiskelijoiden oppi- ja koulutussopimukset liiketoiminnan perustutkinnossa, lähiesimiestyön ammattitutkinnossa ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa

	Vain koulutussopimus		Vain oppisopimus		Oppisopimus ja koulutussopimus	
	n	%	n	%	n	%
Liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijat	15 318	76	2 509	12	2 273	11
Lähiesimiestyön ammattitutkinnon opiskelijat	27	1	3 815	99	1	<1
Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijat	11	<1	2 328	99	3	<1

Ammatillisten tutkinnon osien suoritukset

Taulukossa 8 on esitetty ammatillisten tutkinnon osien suoritukset liiketoiminnan perustutkinnossa. Opiskelijat suorittivat 112 399 ammatillista tutkinnon osaa 1.8.2019–31.1.2023 välisenä aikana. Ammatillisista tutkinnon osista kolme prosenttia oli hankittu aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisena.

Aineistossa oli eniten (20 %) asiakaspalvelu - ja työyhteisössä toimiminen -tutkinnon osien suorituksia (taulukko 9). Seuraavaksi eniten suorituksia oli tehty tuloksellinen toiminta -tutkinnon osaan (15 %) ja myynti -tutkinnon osaan (9 %). Vähiten suorituksia tehtiin finanssipalvelut -, kirjastopalveluissa toimiminen - sekä kirjaston tieto- ja opastamispalvelut -tutkinnon osiin.

TAULUKKO 8. Ammatillisten tutkinnon osien suoritukset liiketoiminnan perustutkinnossa

Tutkinnon osa	n	% kaikista tutkinnon osista
Asiakaspalvelu	22 928	20
Työyhteisössä toimiminen	21 947	20
Tuloksellinen toiminta	16 421	15
Myynti	10 244	9
Markkinointiviestintä ja sisällöntuotanto	5 543	5
Laskutus ja reskontra	4 214	4
Asiakkuuksien hoitaminen	4 119	4
Kirjanpito	3 487	3
Yritystoiminnan suunnittelu	3 360	3
Projektissa toimiminen	3 151	3
Tapahtumatuotanto	3 135	3
Palvelumuotoilu	2 836	3
Palkanlaskenta	2 813	3
Logistiikkapalvelut	2 055	2
Tilinpäätöskirjaukset	2 033	2
Yrityksessä toimiminen	1 640	1
Henkilöstön tukipalvelut	1 568	1
Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen	358	0
Huippusaajana toimiminen	237	0
Finanssipalvelut	140	0
Kirjastopalveluissa toimiminen	100	0
Kirjaston tieto- ja opastamispalvelut	70	0
Yhteensä	112 399	100

Taulukossa 10 on esitetty ammatillisten tutkinnon osien suoritukset lähiesimiestyön ammattitutkinnossa. Opiskelijat suorittivat noin 13 350 ammatillista tutkinnon osaa 1.8.2020–31.1.2023 välisenä aikana. Noin yksi prosentti tutkinnon osista oli tunnustettu aiemmin hankitulla osaamisella.

Reilu kolmannes suorituksista tehtiin lähiesimiehenä toimiminen -tutkinnon osaan, noin neljännes henkilöstötyö -tutkinnon osaan ja vajaa viidennes kehittämissuunnitelma -tutkinnon osaan. Lisäksi noin 14 prosenttia suorituksista tehtiin asiakassuhteiden hoito -tutkinnon osaan ja noin kymmenesosa toiminnan kannattavuus -tutkinnon osaan.

TAULUKKO 9. Ammatillisten tutkinnon osien suoritukset lähiesimiestyön ammattitutkinossa

Tutkinnon osa	n	% kaikista tutkinnon osista
Lähiesimiehenä toimiminen	4 717	35
Henkilöstötyö	3 236	24
Kehittämissuunnitelma	2 351	18
Asiakassuhteiden hoito	1 854	14
Toiminnan kannattavuus	1 192	9
Yhteensä	13 350	100

Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijat suorittivat noin 10 008 ammatillista tutkinnon osaa 1.8.2020–31.1.2023 välisenä aikana. Noin yksi prosentti ammatillisista tutkinnon osista oli tunnustettu aiemmin hankitulla osaamisella.

Noin kolmannes (34 %) johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon ammatillisten tutkinnon osien suorituksista oli johtajana toimiminen -tutkinnon osan suorituksia (taulukko 11). Seuraavaksi eniten oli henkilöstön ja osaamisen johtaminen -tutkinnon osan (15 %) ja työyhteisön kehittämisen johtaminen -tutkinnon osan (13 %) suorituksia. Noin kymmenesosa suorituksista sisältyi projektin johtaminen -tutkinnon osaan ja noin seitsemän prosenttia strategiatyön johtaminen -, talouden johtaminen -, tuotanto- tai palveluprosessien johtaminen - sekä asiakkuuksien johtaminen -tutkinnon osiin.

TAULUKKO 10. Ammatillisten tutkinnon osien suoritukset johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinossa

Tutkinnon osa	n	% kaikista tutkinnon osista
Johtajana toimiminen	3 398	34
Henkilöstön ja osaamisen johtaminen	1 490	15
Työyhteisön kehittämisen johtaminen	1 325	13
Projektin johtaminen	1 045	10
Strategiatyön johtaminen	713	7
Talouden johtaminen	685	7
Tuotanto- tai palveluprosessien johtaminen	673	7
Asiakkuuksien johtaminen	645	6
Sisäisen tarkastuksen toimeksiannon toteuttaminen	18	0
Sisäisen tarkastuksen toimeksiannon johtaminen	16	0
Yhteensä	10 008	100

Yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden suoritukset

Liiketoiminnan perustutkinnon aineiston sisältämät yhteisten tutkinnon osien pakollisten osa-alueiden suoritukset on kuvattu taulukossa 12. Liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijat suorittivat 332 839 yhteisten tutkinnon osien pakollista osa-alueita 1.8.2019–31.1.2023 välisenä aikana. Yhteisten tutkinnon osien osa-alueista 32 prosenttia oli hankittu aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisena.

**TAULUKKO 11. Yhteisten tutkinnon osien pakollisten osa-alueiden suoritukset liiketoiminnan perustutkin-
nossa**

Tutkinnon osan osa-alue	n	% kaikista tutkinnon osien osa-alueista
Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen	29 841	9
Viestintä ja vuorovaikutus vieraalla kielellä	29 525	9
Toiminta digitaalisessa ympäristössä	28 417	9
Viestintä ja vuorovaikutus toisella kotimaisella kielellä, ruotsi	27 357	8
Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen	26 941	8
Työelämässä toimiminen	26 842	8
Taide ja luova ilmaisu	26 513	8
Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi	24 778	7
Matematiikka ja matematiikan soveltaminen	24 303	7
Kestävän kehityksen edistäminen	23 408	7
Yrittäjyys ja yrittäjämäinen toiminta	23 383	7
Fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt ja niiden soveltaminen	23 137	7
Opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet	15 958	5
Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi toisena kielenä	2 185	1
Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, ruotsi toisena kielenä	251	<1
Yhteensä	332 839	100

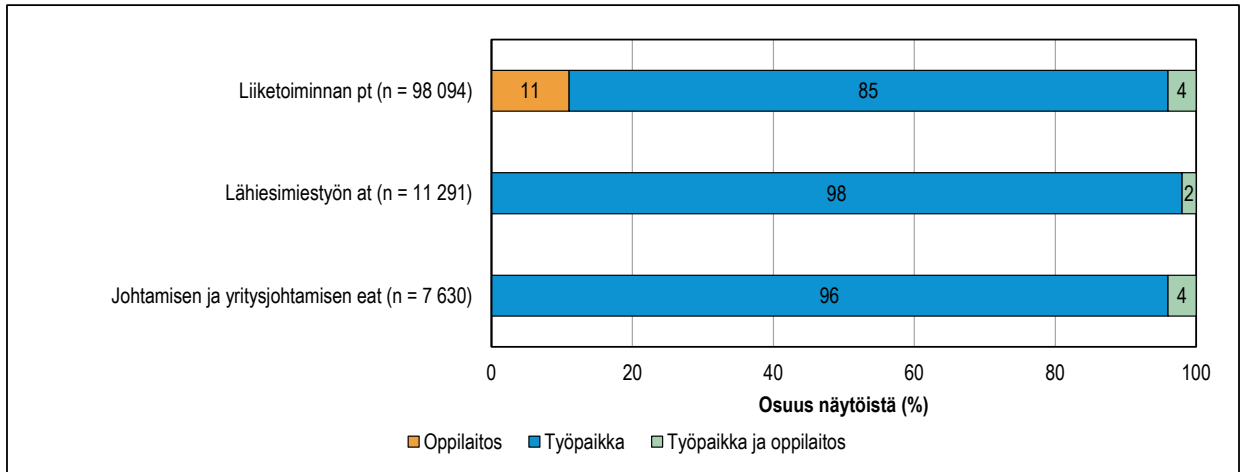
3.2 Näyttöympäristöt liiketoiminnan perustutkinnossa, lähiesimiestyön ammatti- tutkinnossa sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa

Ammatillisen koulutuksen lain mukaan näytöt toteutetaan työpaikoilla käytännön työtilanteissa. Perustellusta syystä näyttö voidaan kuitenkin järjestää myös muualla kuin työpaikalla. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 52 §.)

Tieto näyttöympäristöstä puuttui noin 13 prosentista liiketoiminnan perustutkinnon ja noin 15 prosentista lähiesimiestyön ammattitutkinnon näytöistä. Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa noin neljäsosasta (24 %) näytöistä puuttui tieto näytön suorituspaikasta. Tietojen puuttuminen johtuu tekni-
sestä ongelmasta Koski-rekisterin ja opintohallintajärjestelmien välillä.

Niistä liiketoiminnan perustutkinnon näytöistä, joista suorituspaikkatieto oli käytettävissä, valtaosa (85 %) näytöistä oli järjestetty työpaikalla tai työpaikan ja oppilaitoksen yhdistelmänäyttonä ajanjaksolla 1.8.2020–31.1.2023 (kuvio 4). Reilu kymmenesosa (11 %) näytöistä on toteutettu oppilaitoksessa. Oppilaitosnäyttöjen osuuksissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuosien 2020–2022 aikana.

Lähes kaikki lähiesimiestyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon näytöt oli järjestetty työpaikalla tai työpaikan ja oppilaitoksen yhdistelmänäyttonä vastaavalla ajanjaksolla. Noin 25 lähiesimiestyön ammattitutkinnon näyttöä oli suoritettu oppilaitoksissa ja ne painottuivat lähiesimie-
henä toimiminen -tutkinnon osaan (n = 10) ja kehittämissuunnitelma -tutkinnon osaan (n = 7). Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon näytöistä ainoastaan yksi oli toteutettu oppilaitoksessa.

KUVIO 4. Liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesiästyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon näyttöympäristöt ajanjaksolla 1.8.2020–31.1.2023

Taulukossa 12 on tarkasteltu näyttöympäristöjen jakaumia tutkinnon osittain liiketoiminnan perustutkinnossa. Työpaikalla toteutettujen näyttöjen osuudet vaihtelivat tutkinnon osittain 19–96 prosentin välillä. Lähes kaikki (yli 94 %) asiakaspalvelu, työyhteisössä toimiminen, myynti, asiakkuuksien hoitaminen, logistiikkapalvelut, kirjastopalveluissa toimiminen sekä kirjaston tieto- ja opastamispalvelut -tutkinnon osien näytöt suoritettiin työpaikalla. Oppilaitoksessa toteutettujen näyttöjen osuudet vaihtelivat tutkinnon osittain 1–78 prosentin välillä. Enemmistö (yli 50 %) tapahtumatuotanto -, yritystoiminnan suunnittelu-, projektissa toimiminen – sekä yrityksessä toimiminen -tutkinnon osien näytöistä järjestettiin oppilaitoksessa. Työpaikan ja oppilaitoksen yhdistelmänäyttöjen osuudet vaihtelivat tutkinnon osittain 1–11 prosentin välillä, ja niitä oli eniten huippuosaajana toimiminen - ja yritystoiminnan suunnittelu -tutkinnon osissa.

TAULUKKO 12. Näyttöympäristöt tutkinnon osittain liiketoiminnan perustutkinnossa

Tutkinnon osa	Työpaikka (%)	Oppilaitos (%)	Työpaikka ja oppilaitos (%)	Näyttöjä yhteensä
Asiakaspalvelu	94	2	4	19 675
Työyhteisössä toimiminen	95	2	3	19 348
Tuloksellinen toiminta	76	17	7	14 561
Myynti	95	2	3	8 885
Markkinointiviestintä ja sisällöntuotanto	88	8	3	4 997
Laskutus ja reskontra	87	11	2	3 796
Asiakkuuksien hoitaminen	96	2	2	3 369
Kirjanpito	79	18	2	3 150
Tapahtumatuotanto	38	59	2	2 758
Yritystoiminnan suunnittelu	20	73	9	2 751
Projektissa toimiminen	19	78	3	2 676
Palkanlaskenta	81	16	3	2 567
Palvelumuotoilu	85	13	3	2 491
Logistiikkapalvelut	97	1	2	1 854
Tilinpäätöskirjaukset	82	16	2	1 848
Yrityksessä toimiminen	30	63	7	1 405
Henkilöstön tukipalvelut	87	10	3	1 327
Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen	80	14	7	207
Huippuosaajana toimiminen	69	19	11	206
Finanssipalvelut	89	7	4	131
Kirjastopalveluissa toimiminen	95	4	1	96
Kirjaston tieto- ja opastamispalvelut	94	3	3	68

Työpaikalla suoritettavat näytöt koulutuksen järjestäjittäin liiketoiminnan perustutkinnossa

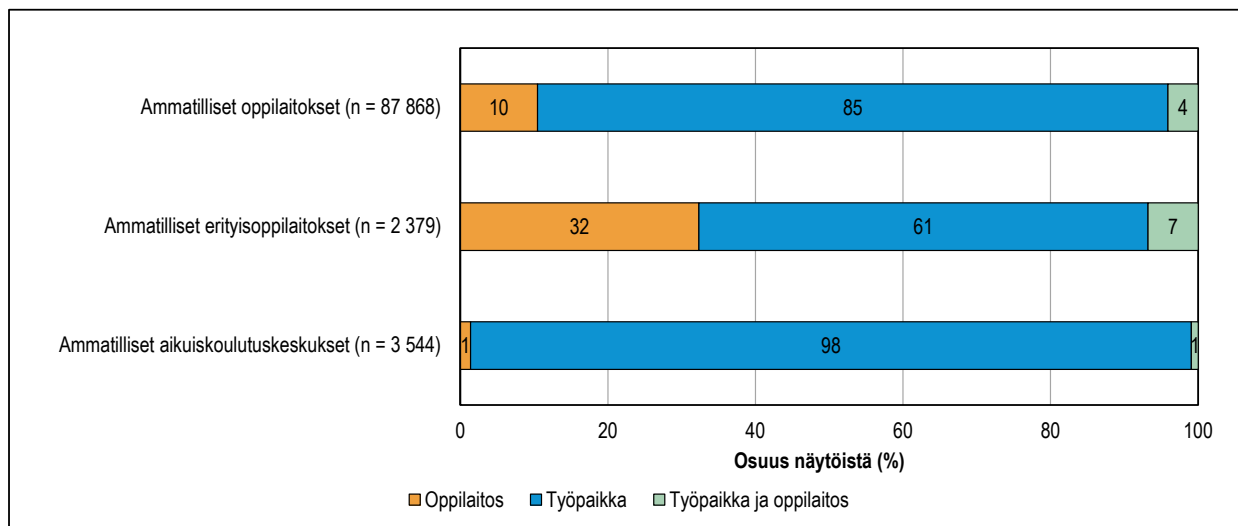
Taulukkoon 13 on koottu tiedot siitä, kuinka suurella osalla (%) koulutuksen järjestäjästä oli työpaikoilla tai työpaikan ja oppilaitoksen yhdistelmänäytönä toteutettuja näyttöjä. Yhtä koulutuksen järjestäjää lukuun ottamatta, työpaikalla järjestettävät näytöt olivat enemmistönä kaikilla muilla järjestäjillä. Työpaikkanäyttöjen osuudet vaihtelivat järjestäjittäin 43–100 prosentin välillä. Reilulla kymmenesosalla (13 %) järjestäjästä kaikki näytöt oli toteutettu työpaikalla tai työpaikan ja oppilaitoksen yhdistelmänäytönä. Noin 45 prosentilla järjestäjästä työpaikalla toteutettujen näyttöjen osuus oli vähintään 90 prosenttia. Kahdella järjestäjällä työpaikkanäyttöjen osuus jäi alle 60 prosentin. Arvioinnissa oli mukana neljä erityisoppilaitosta. Työpaikkanäyttöjen osuudet vaihtelivat erityisoppilaitosten osalta 53 ja 84 prosentin välillä.

TAULUKKO 13. Työpaikoilla toteutettujen näyttöjen osuus koulutuksen järjestäjittäin liiketoiminnan perustutkinnossa

Työpaikkanäyttöjen osuus koulutuksen järjestäjillä (n = 55)	n	%
Kaikki näytöt työpaikalla	7	13
Yli 90 % näytöistä työpaikalla	25	45
80–90 % näytöistä työpaikoilla	11	20
60–79 % näytöistä työpaikoilla	10	18
Alle 60 % näytöistä työpaikoilla	2	4
Yhteensä	55	100

Näyttöympäristöt liiketoiminnan perustutkinnossa oppilaitostyyppin mukaan

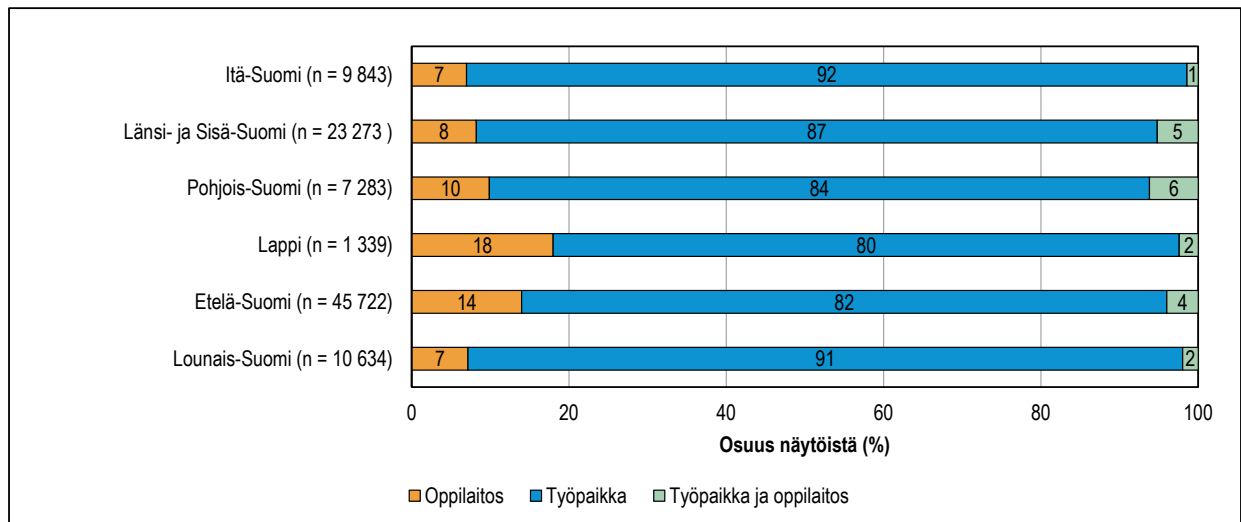
Näyttöympäristöissä on jonkin verran vaihtelua oppilaitostyyppin mukaan tarkasteltuna (kuvio 5). Kaikissa oppilaitostyypeissä työpaikkanäyttöjen osuus oli oppilaitosnäyttöjen osuutta suurempi. Ammatillisissa aikuis-koulutuskeskuksissa lähes kaikki (98 %) näytöt järjestettiin työpaikalla. Myös ammatillisissa oppilaitoksissa valtaosa (85 %) näytöistä suoritettiin työpaikalla. Oppilaitoksessa toteutettujen näyttöjen osuudet vaihtelivat oppilaitostyypeittäin 1–32 prosentin välillä ja niitä oli selvästi eniten ammatillisilla erityisoppilaitoksilla. Noin kymmenesosa ammatillisten oppilaitosten näytöistä järjestettiin oppilaitoksessa.

KUVIO 5. Näyttöympäristöjen jakautuminen (%) oppilaitostyypeittäin liiketoiminnan perustutkinnossa ajanjaksolla 1.8.2020–31.1.2023 (Lähde: Koski-rekisteri)

Näyttöympäristöt liiketoiminnan perustutkinnossa koulutuksen järjestäjän sijainnin mukaan

Näyttöympäristöissä oli jonkin verran alueellisia eroja järjestäjän AVI-alueen mukaan etenkin oppilaitoksessa toteutettujen näyttöjen suhteen. Valtaosa (80–92 %) näytöistä suoritettiin kaikilla alueilla työpaikoilla (kuvio 6). Itä- ja Lounais-Suomen alueen järjestäjillä työpaikalla suoritettujen näyttöjen osuus oli suurin ja Lapin ja Etelä-Suomen alueen järjestäjillä pienin. Oppilaitosnäyttöjen osuudet vaihtelivat alueittain 7–18 prosentin välillä ja niitä oli eniten Lapin alueella toimivilla järjestäjillä. Työpaikan ja oppilaitoksen yhdistelmänäyttöjen osuus vaihteli alueittain 1–6 prosentin välillä ja niitä oli eniten Pohjois-Suomen sekä Länsi- ja Sisä-Suomen alueen järjestäjillä.

KUVIO 6. Näyttöympäristöjen jakautuminen (%) koulutuksen järjestäjän sijainnin mukaan liiketoiminnan perustutkinnossa ajanjaksolla 1.8.2020–31.1.2023

3.3 Näyttöjen arvioinnista päättäneet

Ammatillisen koulutuksen lain mukaan ammatillisten tutkinnon osien osaamisen arvioinnin toteuttavat ja arvioinnista päättävät koulutuksen järjestäjän nimeämät kaksi arvioijaa. Toinen arvioijista on opettaja tai erityisestä syystä muu koulutuksen järjestäjän edustaja ja toinen työelämän edustaja. Erityisestä syystä arvioinnin voi toteuttaa ja arvioinnista päättää myös kaksi opettajaa tai muuta koulutuksen järjestäjän edustajaa. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 54 §.)

Tieto näytön arvioijista puuttui liiketoiminnan perustutkinnon osalta 7 prosentista näyttöjä, lähiesiemiestyön ammattitutkinnon osalta noin 6 prosentista näyttöjä ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon osalta noin 10 prosentista näytöistä. Suurin (84 %) osa liiketoiminnan perustutkinnon näytöistä oli opettajan ja työelämän edustajan yhdessä arvioimia ja reilu kymmenesosa (14 %) kahden tai useamman opettajan arvioimia (taulukko 14). Myös valtaosa lähiesiemiestyön ammattitutkinnon (91 %) sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon (89 %) näytöistä oli opettajan ja työelämän edustajan yhdessä arvioimia ja noin vajaa kymmenen prosenttia (7–9 %) kahden tai useamman opettajan arvioimia.

TAULUKKO 14. Näytön arvioinnista päättäneet liiketoiminnan perustutkinnossa, lähiesiemiestyön ammattitutkinnossa sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa

Näytön arvioija	Liiketoiminnan pt		Lähiesiemiestyön at		Johtamisen ja yritysjohtamisen eat	
	n	%	n	%	n	%
Kaksi tai useampi opettaja	14 670	14	867	7	798	9
Opettaja ja työelämän edustaja	87 135	84	11 464	91	8 016	89
Opettaja	389	0	0	0	1	0
Muu	2 033	2	245	2	198	2
Yhteensä	104 227	100	12 576	100	9 013	100

Taulukossa 15 tarkastellaan liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesiästyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon näytön arviointiin osallistuneita näyttöympäristön mukaan. Liiketoiminnan perustutkinnossa oppilaitoksessa toteutetut näytöt olivat useimmiten kahden tai useamman opettajan arvioimia (78 %) ja noin 14 prosenttia opettajan ja työelämän edustajan yhdessä arvioimia. Lähiesiästyön ammattitutkinnon osalta oppilaitoksessa toteutetut näytöt arvioitiin valtaosassa (76 %) yhdessä opettajan ja työelämän edustajan kanssa.

Työpaikalla toteutetut näytöt arviointiin kaikissa tutkinnoissa lähes poikkeuksetta opettajan ja työelämän edustajan kanssa yhdessä (94–98 %). Työpaikan ja oppilaitoksen yhdistelmänä toteutetut näytöt olivat suurimaksi osaksi opettajan ja työelämän edustajan yhdessä arvioimia (72–94 %). Noin neljäsosa liiketoiminnan perustutkinnon yhdistelmänäytöistä oli kahden tai useamman opettajan yhdessä arvioimia.

TAULUKKO 15. Näytön arvioijat näyttöympäristön mukaan liiketoiminnan perustutkinnossa, lähiesiästyön ammattitutkinnossa sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa

Näyttöympäristö	Arvioijat	Liiketoiminnan pt		Lähiesiästyön at		Johtamisen ja yritysjohtamisen eat	
		n	%	n	%	n	%
Oppilaitos	Kaksi tai useampi opettaja	8 223	78	6	24	0	0
	Opettaja	292	3	0	0	0	0
	Opettaja ja työelämän edustaja	1 517	14	19	76	2	100
	Muu	528	5	0	0	0	0
	Yhteensä	10 560	100	25	100	2	100
Työpaikka	Opettaja ja työelämän edustaja	78 178	94	10 572	98	7 091	98
	Kaksi tai useampi opettaja	3 592	4	158	1	95	1
	Opettaja	62	0	0	0	0	0
	Muu	1 199	1	84	1	72	1
	Yhteensä	83 031	100	10 814	100	7 258	100
Työpaikka ja oppilaitos	Opettaja ja työelämän edustaja	2 760	72	181	98	252	94
	Opettaja	32	0	0	0	0	0
	Kaksi tai useampi opettaja	874	23	3	2	16	6
	Muu	169	4	0	0	1	0
	Yhteensä	3 835	100	184	100	269	100

Näyttöjen suorittaminen laajennetun oppisopimuskoulutuksen järjestämistehtävän nojalla vuosina 2018–2022

Noin yksi prosentti kaikista liiketoiminnan perustutkinnon näytöistä oli suoritettu laajennetun oppisopimuskoulutuksen järjestämistehtävän nojalla vuosina 2018–2022 (taulukko 16). Lähiesiästyön ammattitutkinnon näytöistä noin 14 prosenttia ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon näytöistä noin viidennes oli suoritettu laajennetun oppisopimuskoulutuksen järjestämistehtävän kautta ko. ajankohtana.

TAULUKKO 16. Laajennetun oppisopimuskoulutuksen järjestämistehtävän nojalla suoritettujen näyttöjen määrä liiketoiminnan perustutkinnossa, lähiesimiestyön ammattitutkinnossa sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa vuosina 2018–2022 (Lähde: Koski-rekisteri)

Tutkinnon osa	n	% kaikista ko. tutkinnon näytöistä
Liiketoiminnan perustutkinto (n = 149 441)	2 050	1
Lähiesimiestyön ammattitutkinto (n = 27 228)	3 880	14
Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto (n = 17 545)	3 379	19

3.4 Pedagogisen toiminnan laatu koulutuksen järjestäjän ja työelämän arvioimana

Tässä luvussa tarkastellaan koulutuksen järjestäjien itsearvioinnin tuloksia, joita täydennetään työelämäpalautteen työpaikkaohjaajakyselyn tiedoilla. Itsearvioinnin teemat kohdistuivat koulutuksen järjestäjien pedagogiseen toimintaan sisältäen HOKS-prosessin, opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämisen, opiskelijoiden osaamisen hankkimisen, osoittamisen ja arvioinnin sekä pedagogisen toiminnan seurannan ja kehittämisen. Itsearvioinnissa arvioitiin myös opiskelijoiden osaamista, jota koskevat tulokset esitellään luvussa 4.5.

Arviointihetkellä liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijoita oli 55 koulutuksen järjestäjällä, joista itsearvioinnin toteutti 53 koulutuksen järjestäjää, lähiesimiestyön ammattitutkinnon opiskelijoita 58 koulutuksen järjestäjällä, joista 55 toteutti itsearvioinnin, ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijoita 49 koulutuksen järjestäjällä, joista 48 toteutti itsearvioinnin. Yhteensä vähintään yhtä arvioituista tutkinnoista tarjoavia koulutuksen järjestäjiä oli 72. Itsearviointi ohjeistettiin toteuttamaan ryhmässä, johon kuului arvioitavana olevan tutkinnon pedagogisesta toiminnasta vastuussa olevia henkilöitä, tutkinnon ammatillisten tutkinnon osien opettajia, yhteisten tutkinnon osien opettajia sekä työelämän edustajia. Ryhmään sai myös halutessaan sisällyttää opiskelijoita. Itsearvioinnin toteuttaneet koulutuksen järjestäjät saivat keväällä 2023 palauteraportin omista tuloksistaan suhteessa kaikkien järjestäjien keskiarvoon.

Koulutuksen järjestäjät arvioivat pedagogista toimintaansa teemoittain. Itsearviointi koostui monivalintakysymyksistä ja avoimista kysymyksistä. Arvioinnin kohteena olevat teemat olivat seuraavat:

Teema I HOKS-prosessi

Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) laadinta, päivittäminen ja HOKS-prosessin kehittäminen

Teema II Opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä työpaikkaohjaajien osaamisen kehittäminen

Teema III Osaamisen hankkiminen osoittaminen ja arviointi

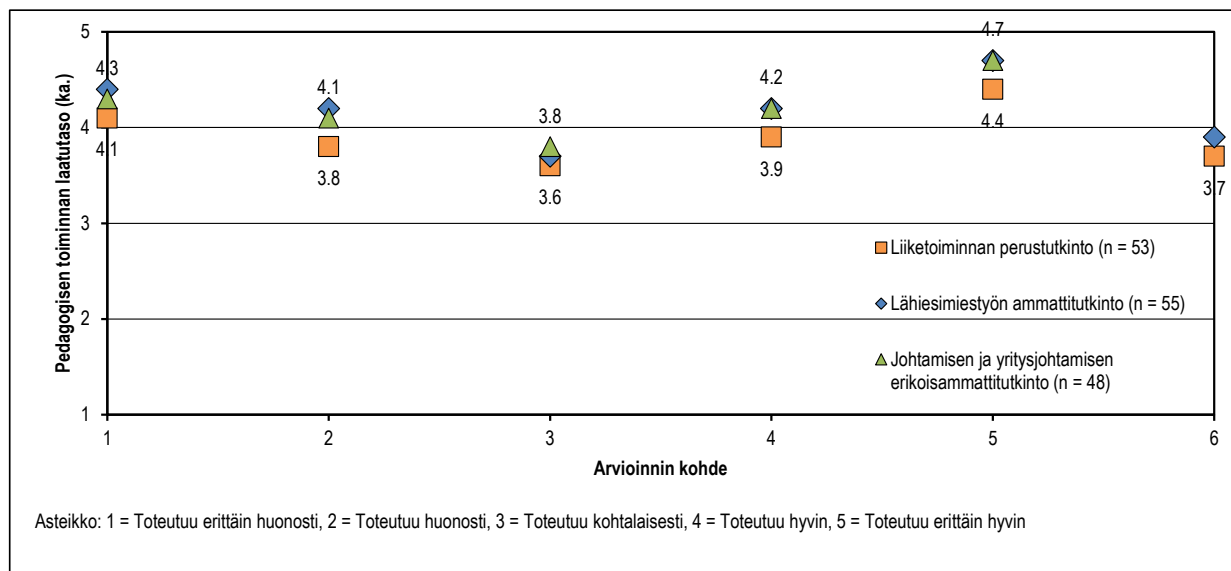
Teema IV Valmistuneiden osaaminen

Osaaminen
Työelämä- ja jatko-opintovalmiudet

Teema V Pedagogisen toiminnan seuranta, arviointi ja kehittäminen

Tutkinnon osien toteuttamis- ja arviointikäytäntöjen sekä arvosanojen seuranta
Johdon tuki pedagogisen toiminnan kehittämiseen
Eri tahojen osallistuminen pedagogisen toiminnan kehittämiseen

Pedagogisen toiminnan laatutasa tarkastellaan kuviossa 7 itsearvioinnin väittämistä koostettujen summamuuttujien mukaan. Summamuuttujat muodostettiin kyselyn rakennetta mukaillen sisällyttäen kuhunkin arvioinnin kohteeseen siihen kyselyssä sisältyneet alakohdat. Kaikissa kolmessa tutkinnossa parhaiten arvioitiin toteutuvan HOKSin laadinta ja päivittäminen (ka. 4,1–4,3) sekä osaamisen osoittaminen ja arviointi (ka. 4,4–4,7). Keskimäärin hieman matalammalle tasolle arvioitiin työpaikkaohjaajien osaamisen kehittäminen (ka. 3,6–3,8) sekä pedagogisen toiminnan seuranta, arviointi ja kehittäminen (ka. 3,7–4,0). Liiketoiminnan perustutkinnossa kaikki arviointikohteet arvioitiin keskimäärin hieman matalammalle tasolle kuin lähiesimiestyön ammattitutkinnossa ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa, mutta erot tutkintojen välillä olivat hyvin pieniä.

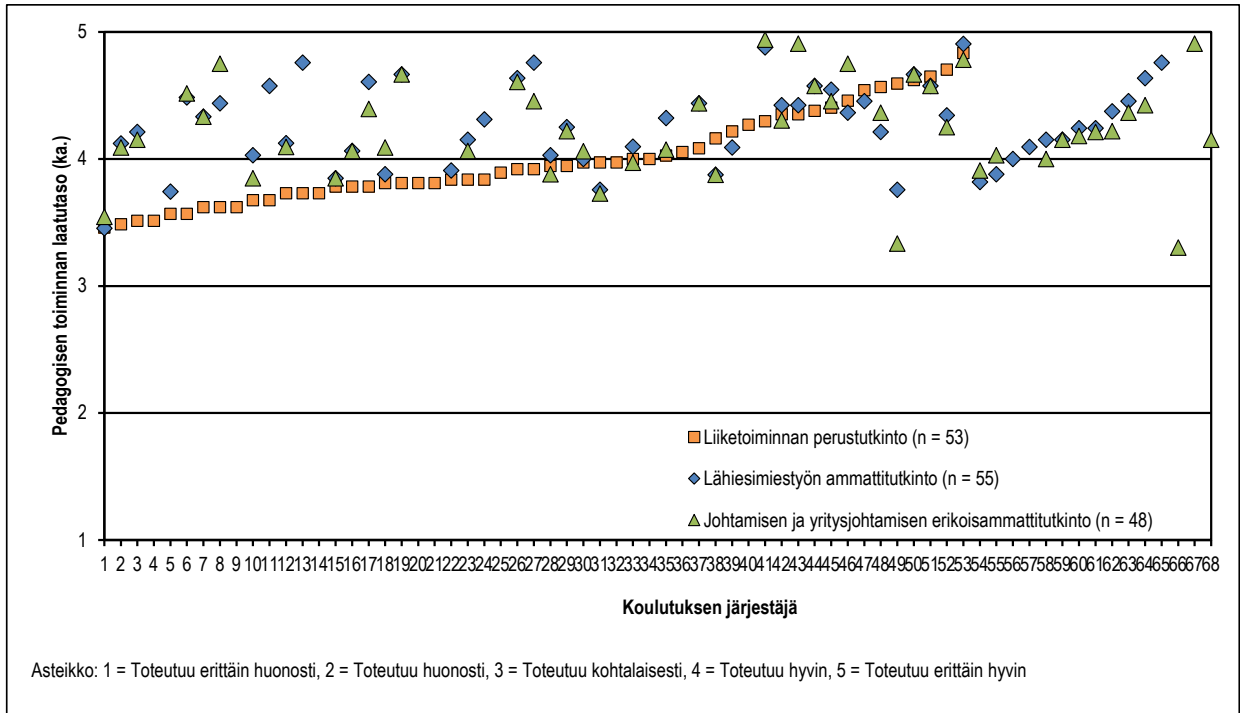

Arvioinnin kohteet:

1. Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) laadinta ja päivittäminen
2. Opetus- ja ohjaushenkilöstön osaamisen kehittäminen
3. Työpaikkaohjaajien osaamisen kehittäminen
4. Osaamisen hankkiminen
5. Osaamisen osoittaminen ja arviointi
6. Pedagogisen toiminnan seuranta, arviointi ja kehittäminen

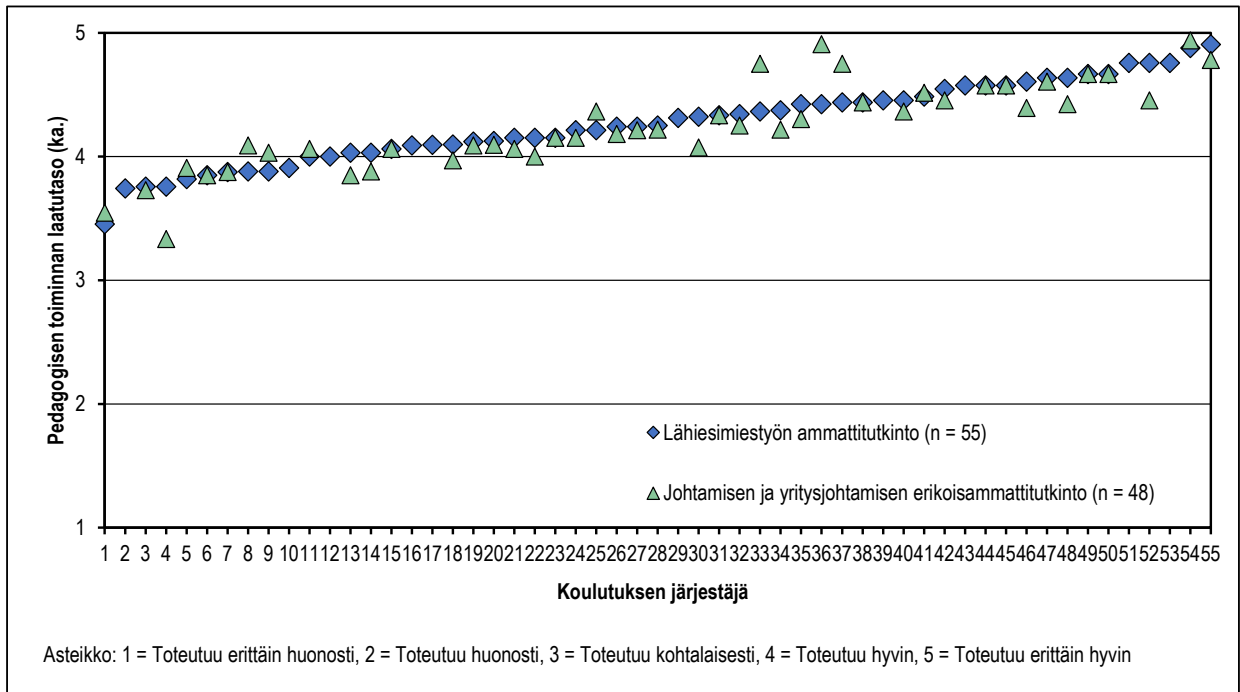
KUVIO 7. Pedagogisen toiminnan laatutasa liiketoiminnan perustutkinnossa, lähiesimiestyön ammattitutkinnossa ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa koulutuksen järjestäjien itsearvioinnin mukaan

Pedagogisen toiminnan laatutasa tarkasteltiin myös koulutuksen järjestäjittäin (kuviokuva 8). Koulutuksen järjestäjille laskettiin keskiarvo itsearvioinnin arviointikohdista. Suurimmalla osalla koulutuksen järjestäjistä, jotka järjestivät liiketoiminnan perustutkinnon lisäksi myös lähiesimiestyön ammattitutkintoa ja/tai johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkintoa, pedagogisen toiminnan laatutasa oli matalin liiketoiminnan perustutkinnossa.

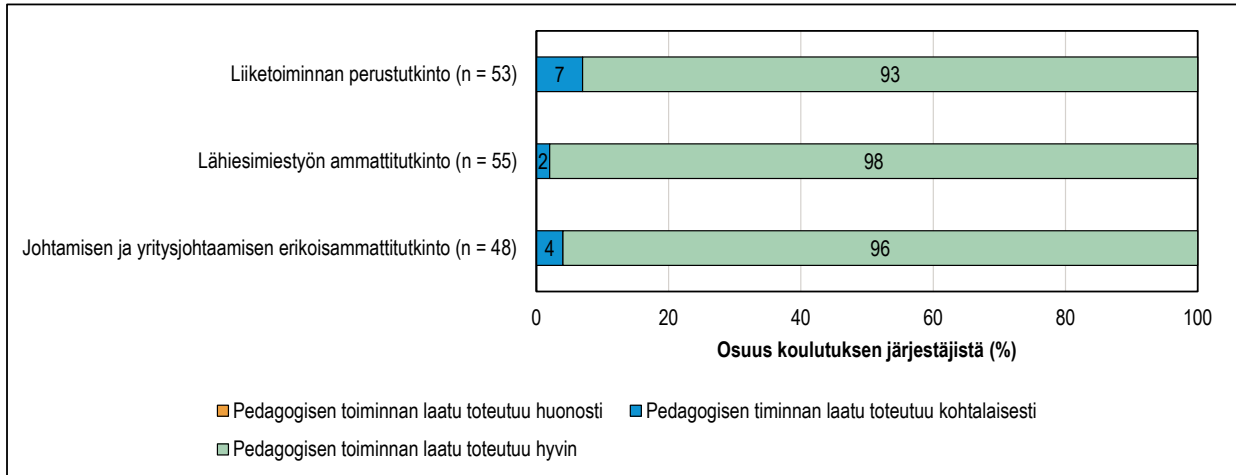
KUVIO 8. Pedagogisen toiminnan laatu koulutuksen järjestäjittäin

Verrattaessa vain lähiesiämiestyön ammattitutkintoa ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkintoa toisiinsa, koulutuksen järjestäjien arviot pedagogisen toiminnan lautasosta olivat selvästi lähempänä toisiaan (kuvio 9).

KUVIO 9. Pedagogisen toiminnan laatu koulutuksen järjestäjittäin lähiesiämiestyön ammattitutkinnossa ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa

Koulutuksen järjestäjät sijoitettiin itsearvioinnin keskiarvon mukaan eri tasoille pedagogisen laadun toteutumisen mukaan⁵ (kuvio 10). Kaikissa tutkinnoissa valtaosalla järjestäjistä pedagogisen toiminnan laatu toteutui hyvin (ka. 3,55–5,00). Yksikään koulutuksen järjestäjä ei arvioinut pedagogisen toiminnan laatua keskimäärin huonoksi (ka. 1,00–2,54). Liiketoiminnan perustutkinnon järjestäjistä seitsemän prosenttia arvioi pedagogisen laadun toteutuvan keskimäärin kohtalaisesti. Lähiesimiestyön ammattitutkinnon järjestäjistä yksi ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon järjestäjistä kaksi arvioi pedagogisen toimintansa laadun keskimäärin kohtalaiselle tasolle.

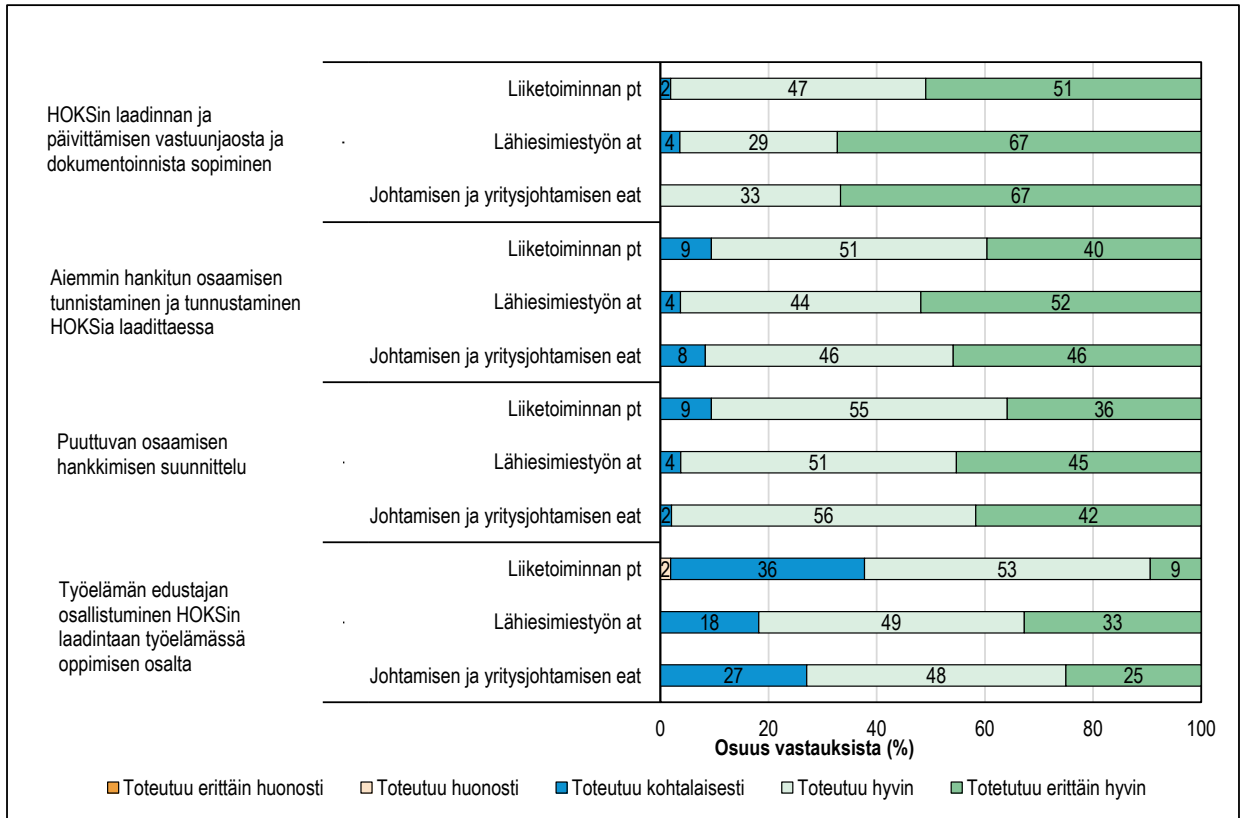

KUVIO 10. Pedagogisen toiminnan laadun toteutuminen eri tutkinnoissa koulutuksen järjestäjittäin

3.4.1 Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS)

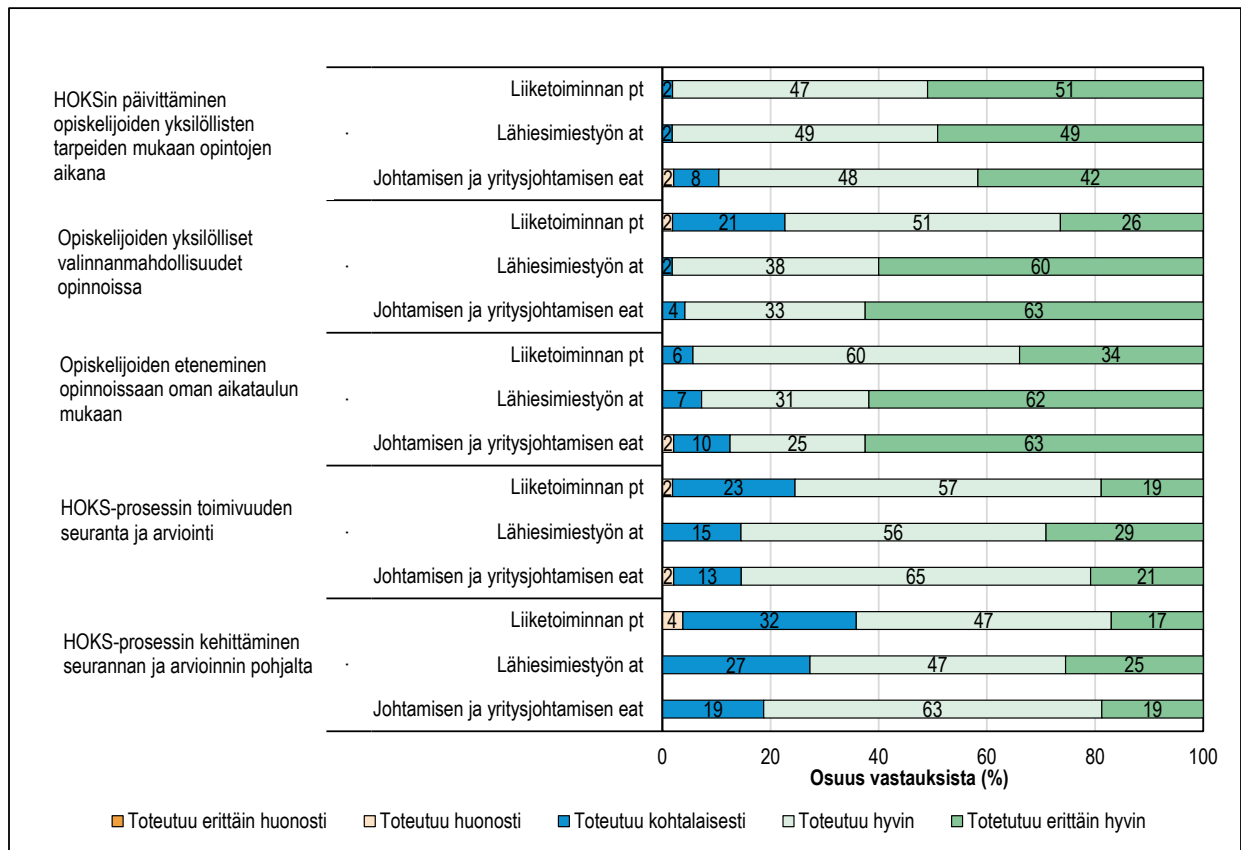
Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) laadinnan ja päivittämisen vastuunjaosta sopiminen, aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen sekä puuttuvan osaamisen hankkimisen suunnittelu toteutuu lähes kaikilla koulutuksen järjestäjillä hyvin tai erittäin hyvin kaikissa kolmessa arvioidussa tutkinnossa (kuvio 11). Työelämän edustajan osallistumisessa HOKS:n laadintaan nähtiin olevan useamman koulutuksen järjestäjän kohdalla kehitettävää, joskin selvästi enemmistö koulutuksen järjestäjistä arvioi tämän toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin. Liiketoiminnan perustutkinnossa yli kolmannes (36 %), lähiesimiestyön ammattitutkinnossa vajaa viidennes (18 %) ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa reilu neljännes (27 %) koulutuksen järjestäjistä arvioi työelämän edustajan osallistumisen HOKS:n laadintaan toteutuvan kohtalaisesti.

⁵ Pedagogisen toiminnan laatu toteutuu huonosti: ka. 1,00–2,54; Pedagogisen toiminnan laatu toteutuu kohtalaisesti: ka. 2,55–3,54; Pedagogisen toiminnan laatu toteutuu hyvin: ka. 3,55–5,00.

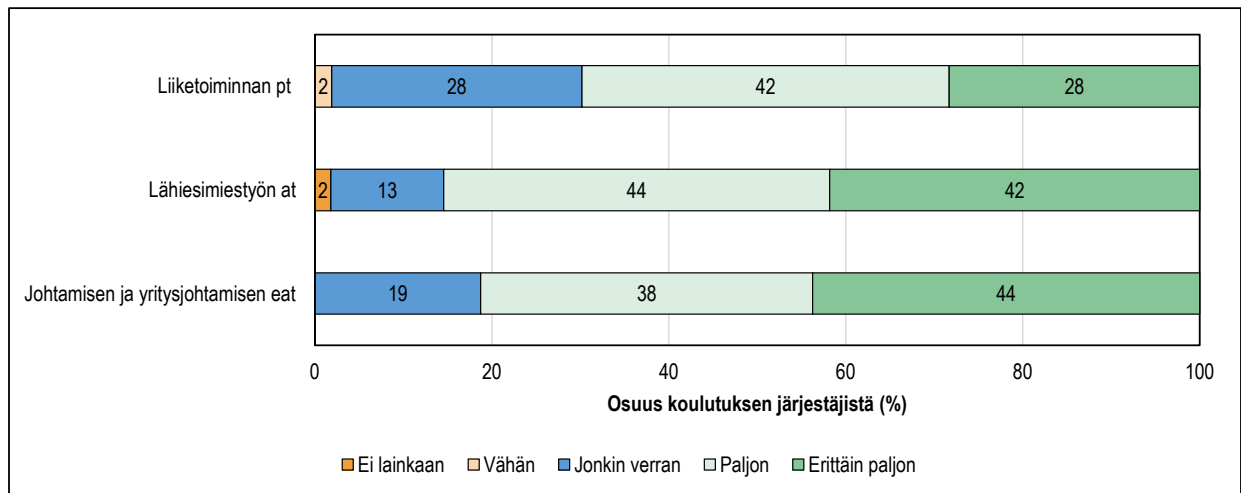
KUVIO 11. Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) laadinta ja osaamisen hankkimisen suunnittelu koulutuksen järjestäjien arvioimana; (liiketoiminnan perustutkinto N = 55, lähiesimiestyön ammattitutkinto N = 53, johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto N = 48)

HOKS:n päivittäminen opiskelijan yksilöllisten tarpeiden mukaan opintojen aikana toteutui lähes kaikilla koulutuksen järjestäjillä hyvin tai erittäin hyvin kaikissa kolmessa tutkinnossa (kuviot 12). Liiketoiminnan perustutkinnossa muita tutkintoja useampi koulutuksen järjestäjä arvioi opiskelijoiden yksilöllisten valinnanmahdollisuuksien opinnoissa toteutuvan kohtalaisesti. HOKS-prosessin toimivuuden seurannassa ja arvioinnissa sekä HOKS-prosessin kehittämisessä seurannan ja arvioinnin pohjalta oli kehitettävää useilla järjestäjillä kaikkien tutkintojen kohdalla.

KUVIO 12. Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) päivittäminen ja HOKS-prosessin seuranta, arviointi ja kehittäminen; (liiketoiminnan perustutkinto N = 55, lähiesiämiestyön ammattitutkinto N = 53, johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto N = 48)

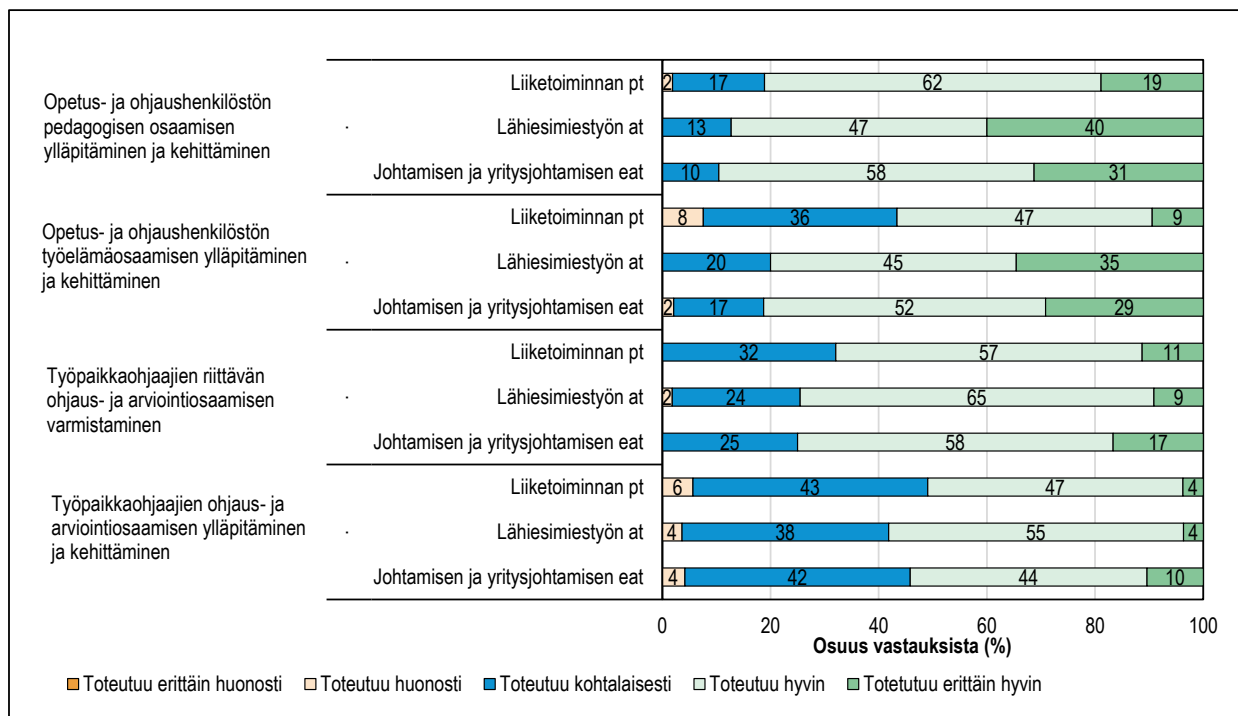
Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin myös, miten osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma ohjaa heidän toimintaansa. Suurin osa (70–86 %) kaikkien kolmen tutkinnon järjestäjistä arvioi toteuttamissuunnitelman ohjaavan aiemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista paljon tai erittäin paljon (kuvio 13). Liiketoiminnan perustutkinnon osalta reilu neljännes (28 %) koulutuksen järjestäjistä arvioi toteuttamissuunnitelman ohjaavan osaamisen tunnistamista ja tunnustamista jonkin verran. Lähiesiämiestyön ammattitutkinnossa ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa näin vastanneiden koulutuksen järjestäjien osuus oli huomattavasti pienempi.

KUVIO 13. Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman ohjauus aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa; (liiketoiminnan perustutkinto N = 55, lähiesiästyön ammattitutkinto N = 53, johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto N = 48)

3.4.2 Opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä työpaikkaohjaajien osaamisen kehittäminen

Valtaosa koulutuksen järjestäjistä arvioi opetus- ja ohjaushenkilöstön pedagogisen osaamisen ylläpitämisen ja kehittämisen toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin kaikissa kolmessa tutkinnossa (kuvio 14). Sen sijaan reilu kolmannes liiketoiminnan perustutkinnon järjestäjistä arvioi opetus- ja ohjaushenkilöstön työelämäosaamisen ylläpitämisen toteutuvan vain kohtalaisesti ja kahdeksan prosenttia jopa huonosti. Reilu puolet koulutuksen järjestäjistä kaikissa kolmessa tutkinnossa arvioi työpaikkaohjaajien ohjaus- ja arviointiosaamisen ylläpitämisen ja kehittämisen toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin. Vastaavasti vajaa puolet koulutuksen järjestäjistä arvioi tämän toteutuvan korkeintaan kohtalaisesti. Työpaikkaohjaajien riittävän ohjaus- ja arviointiosaamisen varmistamisen arvioitiin toteutuvan yleisesti ottaen hieman paremmin, joskin kolmannes liiketoiminnan perustutkinnon ja neljännes lähiesiästyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon järjestäjistä arvioi tämän vain kohtalaiselle tasolle.

KUVIO 14. Opettajien ja työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämisen varmistaminen koulutuksen järjestäjien itsensä arvioimana; (liiketoiminnan perustutkinto N = 55, lähiesiästyön ammattitutkinto N = 53, johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto N = 48)

Koulutuksen järjestäjät arvioivat myös opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämistarpeita ja haasteita osaamisen kehittämisessä sekä toivat esiin hyviä käytäntöjä osaamisen kehittämiseen.

Koulutuksen järjestäjien vastauksista reilussa puolessa mainittiin opetus- ja ohjaushenkilöstön osaamisen kehittämistarpeena substanssi- ja työelämäosaaminen. Ala muuttuu nopeasti, joten muutoksia on seurattava ja pidettävä yllä ajantasaista osaamista, joka voi liittyä esimerkiksi digitaalisuuteen, vastuullisuuteen, uusiin työkaluihin ja johtamisen trendeihin. Neljänneksessä vastauksista tuotiin esiin pedagoginen osaaminen. Tähän liittyivät muun muassa erilaisten oppijoiden kohtaaminen, ohjaaminen ja tukeminen sekä digi- ja hybridimenetelmät. Lisäksi muutamissa vastauksissa tuli esille opetus- ja ohjaushenkilöstön osaamisen kehittämistarpeena tutkinnon perusteiden tuntemus, henkilökohtaistaminen, arviointiosaaminen, yhteisten toimintatapojen noudattaminen sekä työpaikkaohjaajien kanssa tehtävä yhteistyö ja perehdyttäminen.

Yleisimmiksi työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämistarpeiksi mainittiin ohjaus- ja arviointiosaaminen sekä tutkinnon perusteiden tuntemus. Näitä kehittämistarpeita mainittiin kaikissa tutkinnoissa. Lisäksi kehittämistarpeena mainittiin erilaisten oppijoiden huomioiminen sekä työelämässä oppimisen periaatteiden tuntemus.

Erityisesti ammatti- ja erikoisammattitutkintojen kohdalla tuotiin haasteena esille ajan riittävyys ohjaukseen sekä työpaikkaohjaajan roolin ja tehtävien epäselvyys. Työpaikkaohjaajan sitoutuminen ja mielenkiinto ohjaukseen ja tutkintoon perehtymiseen voi olla pientä, jos rooli on kertaluonteinen ja sidoksissa yhteen opiskelijaan. Vastauksissa tuotiin myös esille, että työpaikkaohjauksen sijaan ammatti- ja erikoisammattitutkintojen kohdalla voisi puhua mentoroinnista. Työpaikkaohjaaja toimii mentorina ja valmentajana opiskelijalle. Opiskelijat saattavat myös toimia työpaikallaan työparina omien työpaikkaohjaajiensa kanssa, jolloin ohjaajan työrooli ja mentorin rooli voivat sotkeutua.

Koulutuksen järjestäjiä pyydettiin tuomaan esiin heillä käytössä olevia hyviä toimintatapoja sekä opettajien että työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämiseen. Näitä käytäntöjä on koottu taulukkoon 17. Kaikki taulukon esimerkit nousivat esiin useiden koulutuksen järjestäjien vastauksissa.

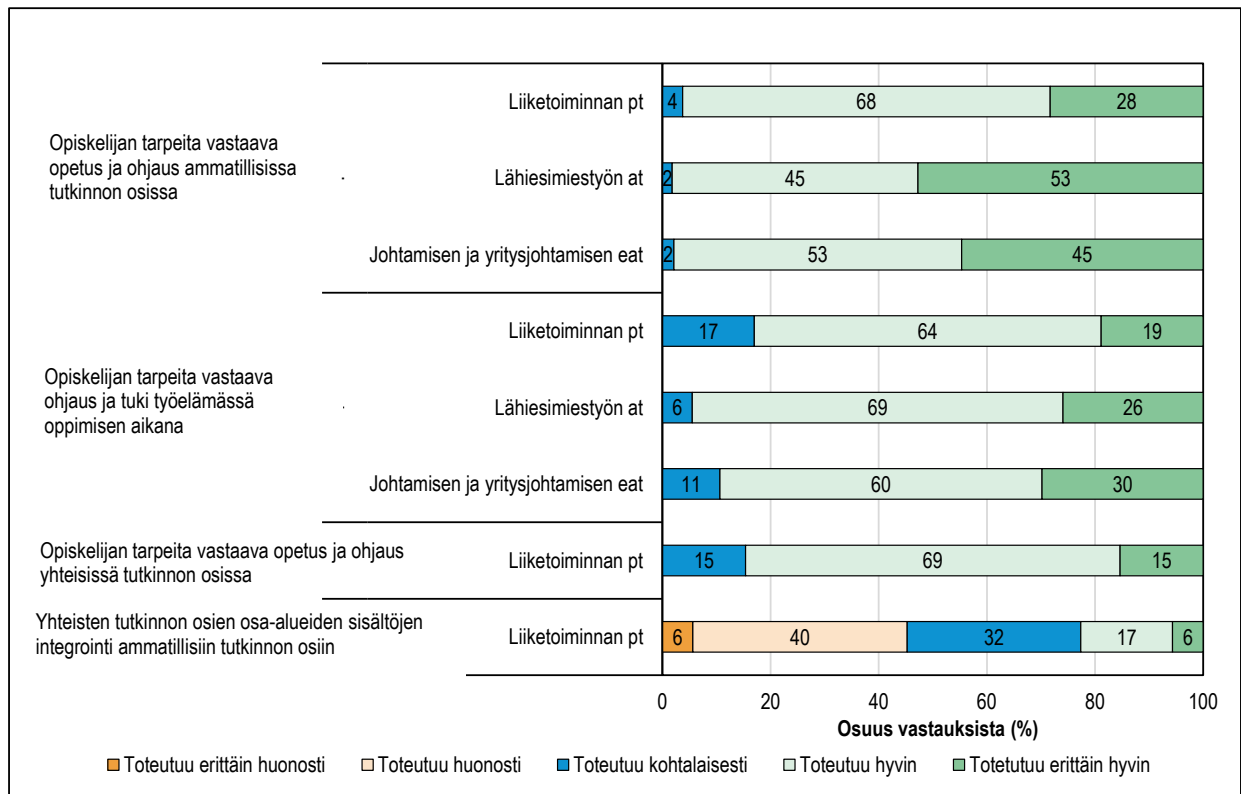
TAULUKKO 17. Koulutuksen järjestäjien hyviä toimintatapoja opettajien ja työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämiseen

Opetus- ja ohjaushenkilöstön osaamisen kehittämisen hyviä käytäntöjä	Työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämisen hyviä käytäntöjä
Koulutukset, verkko-opinnot, ajankohtaiswebinaarit Työyhteisössä vertaisoppiminen, osaamisen ja tiedon jakaminen, tiimi- ja työparityöskentely, mentorointi Työelämäyhteistyö ja työelämäjaksot Työhön liittyvät kehittämissäpäivät ja palaverit, infotilaisuudet ja perehdytysmateriaalit Verkostot muiden ammatillisen koulutuksen järjestäjien tai korkeakoulujen kanssa, benchmarkkaus, kv-jaksot, hankkeet ja asiantuntija-verkostot Itsenäinen osaamisen ylläpitäminen, omaehtoinen opiskelu, alan seuraaminen ja tiedon hakeminen	Säännöllinen yhteydenpito ja keskustelu työpaikkaohjaajien kanssa, asioiden läpikäyminen ohjauskäynnillä tai HOKS-keskustelussa Henkilökohtainen ohjaus ja perehdytys, ohjaus yksilöllisen tarpeen mukaan Koulutukset, ryhmämuotoiset perehdytystilaisuudet, verkko-oppimisympäristöt, Teams-ohjaukset, aamukahvi-infot, työpaikkaohjaajien vertaistapaamiset Perehdytysoppaat, valmiit verkkomateriaalit (osaan.fi), koulutuksen järjestäjän nettisivuilla olevat ohjeet, videot, muistilistat

3.4.3 Osaamisen hankkiminen, osoittaminen ja arviointi

Osaamisen hankkiminen

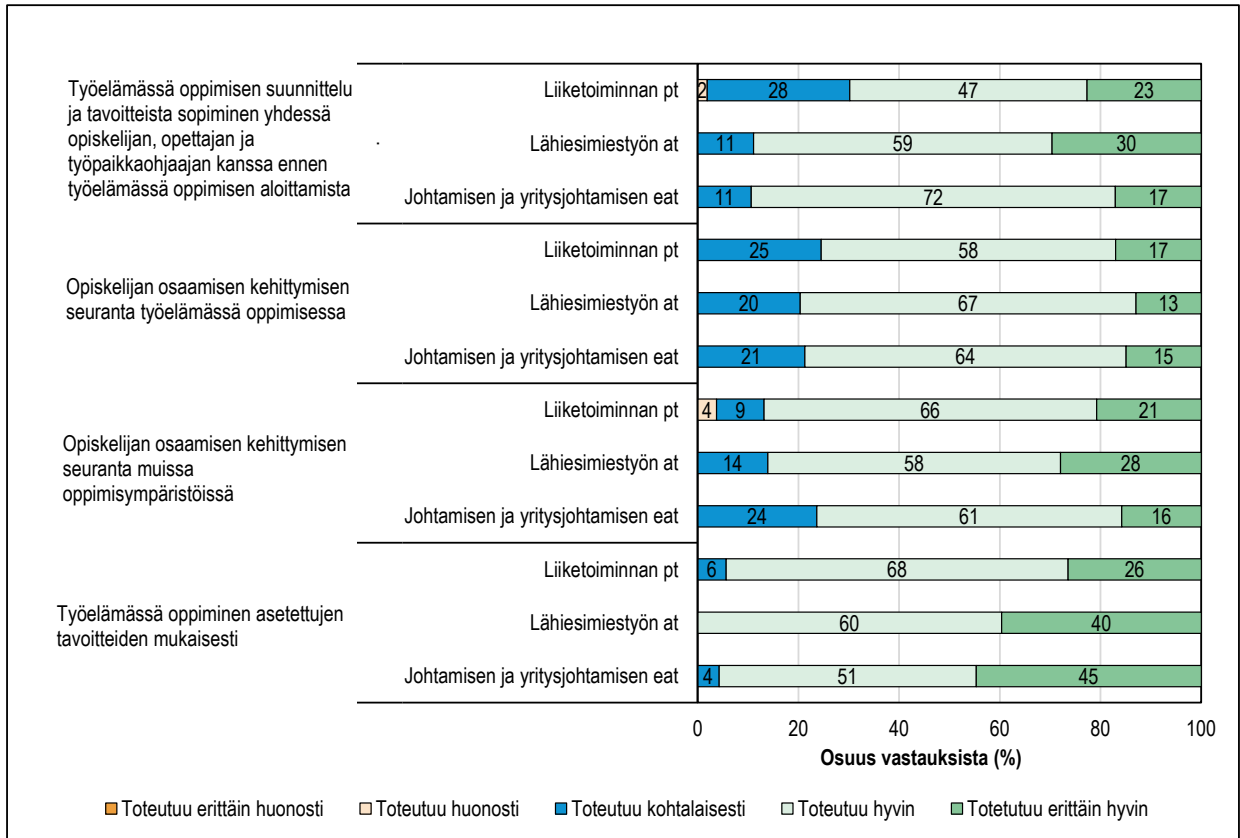
Opiskelijan tarpeita vastaava opetus ja ohjaus arvioitiin kaikissa kolmessa tutkinnossa lähes kaikkien koulutuksen järjestäjien osalta toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin (kuvio 15). Opiskelijan tarpeita vastaavan opetuksen ja ohjauksen yhteisissä tutkinnon osissa arvioitiin toteutuvan keskimäärin hieman heikommin, joskin suurin osa koulutuksen järjestäjistä arvioi tämänkin toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin. Yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden sisältöjen integrointi ammatillisiin tutkinnon osiin arvioitiin toteutuvan keskimäärin melko huonosti. Vajaa puolet (46 %) koulutuksen järjestäjistä arvioi yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden integroimisen toteutuvan huonosti tai erittäin huonosti, vajaa kolmannes (32 %) kohtalaisesti ja vajaa neljännes (23 %) hyvin tai erittäin hyvin.

KUVIO 15. Opetuksen ja ohjauksen toteutuminen koulutuksen järjestäjien arvioimana; (liiketoiminnan perustutkinto N = 55, lähiesiästyön ammattitutkinto N = 53, johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto N = 48)

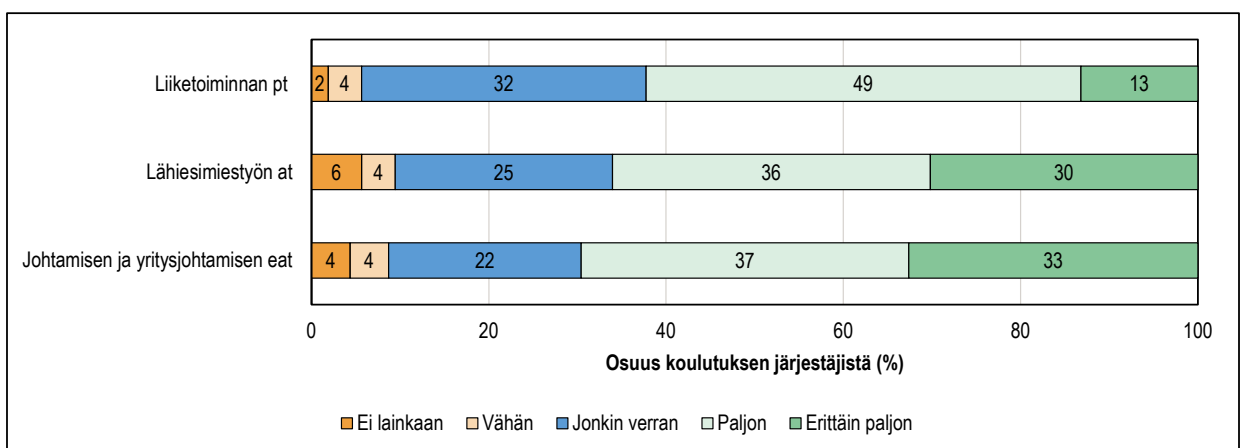
Lähiesiästyön ammattitutkinnossa ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa 89 prosenttia koulutuksen järjestäjistä arvioi työelämässä oppimisen suunnittelun ja tavoitteista sopimisen yhdessä opiskelijan, opettajan ja työpaikkaohjaajan kanssa ennen työelämässä oppimisen aloittamista toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin (kuvio 16). Liiketoiminnan perustutkinnossa 70 prosenttia koulutuksen järjestäjistä arvioi työelämässä oppimisen yhteisen suunnittelun toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin ja 28 prosenttia kohtalaisesti. Yksi koulutuksen järjestäjä arvioi tämän toteutuvan huonosti.

Opiskelijan osaamisen kehittymisen seurannassa työelämässä oppimisessa ei ollut juurikaan eroja tutkintojen välillä. Kaikissa kolmessa tutkinnossa 75–80 prosenttia koulutuksen järjestäjistä arvioi opiskelijan osaamisen kehittymisen seurannan työelämässä oppimisessa toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin. Koulutuksen järjestäjistä 20–25 prosenttia arvioi tämän toteutuvan kohtalaisesti. Opiskelijan osaamisen kehittymisen seuranta muissa oppimisympäristöissä arvioitiin toteutuvan yleisimmin hyvin. Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa hieman muita tutkintoja suurempi osa koulutuksen järjestäjistä arvioi tämän toteutuvan kohtalaisesti (24 %). Kaikissa tutkinnoissa lähes kaikki koulutuksen järjestäjät arvioivat, että työelämässä oppiminen asetettujen tavoitteiden mukaisesti toteutuu hyvin tai erittäin hyvin.

KUVIO 16. Osaamisen kehittämisen suunnittelu, seuranta ja toteutuminen koulutuksen järjestäjien arvioimana; (liiketoiminnan perustutkinto N = 55, lähiesiästyön ammattitutkinto N = 53, johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto N = 48)

Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma ohjasi osaamisen kehittämisen seurantaan paljon enemmistöllä koulutuksen järjestäjistä (62–70 %) (kuviot 16 ja 17). Koulutuksen järjestäjien välillä oli kuitenkin jonkin verran eroja. Lähiesiästyön ammattitutkinnon ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon järjestäjistä noin joka kymmenes ja liiketoiminnan perustutkinnon järjestäjistä 6 prosenttia arvioi toteuttamissuunnitelman ohjaavan osaamisen kehittämisen seurantaan vain vähän tai ei lainkaan.

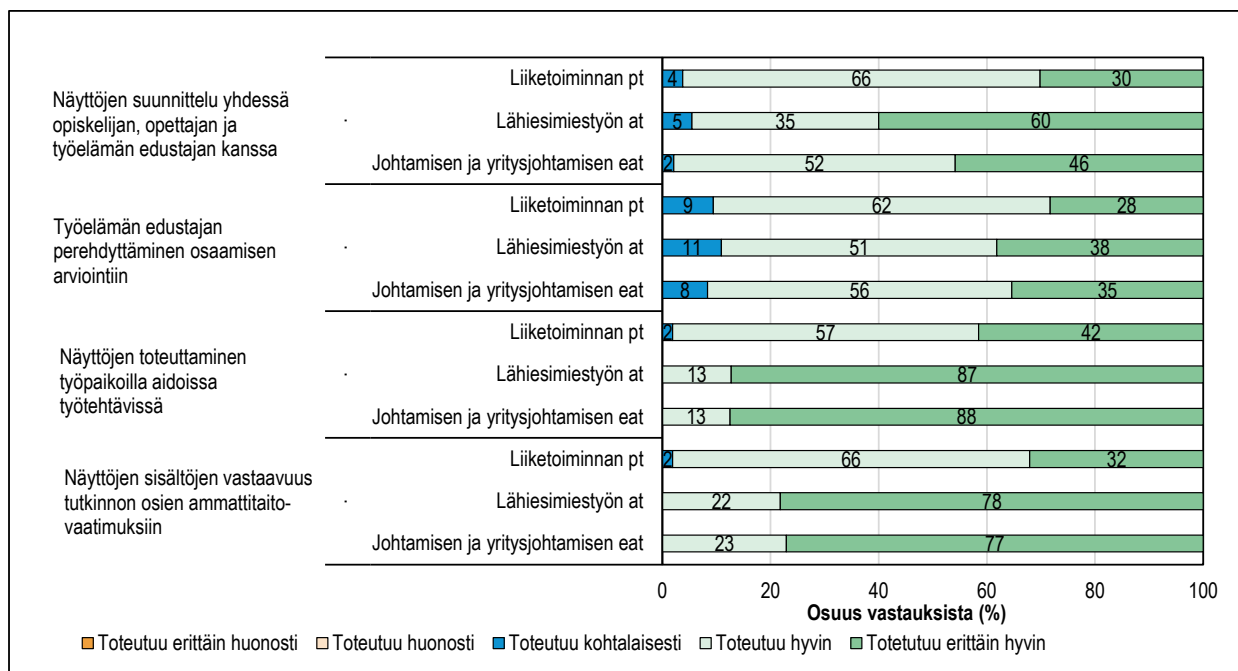
KUVIO 17. Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman ohjaavuus osaamisen kehittämisen seurannassa eri oppimisympäristöissä; (liiketoiminnan perustutkinto N = 55, lähiesiästyön ammattitutkinto N = 53, johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto N = 48)

Muiden oppimisympäristöjen kuin työpaikkojen hyödyntäminen osaamisen hankkimisessa

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin, mitä oppimisympäristöjä ne hyödyntävät työpaikkojen lisäksi. Kaikkien kolmen tutkinnon osalta muina oppimisympäristöinä mainittiin useimmin verkko-oppimisympäristöt ja oppilaitoksessa tapahtuva opetus. Liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijoiden kerrottiin myös hankkivan osaamista oppilaitoksen omissa projekteissa tai oppimisympäristöissä, kuten kahvilassa tai myymälässä, tai työelämälähtöisissä projekteissa, kuten messuilla ja tapahtumissa. Kaikkien tutkintojen osalta mainittiin, että osaamisen hankkimisen tapoina on jonkin verran yritysvierailuja, opintokäyntejä ja ulkopuolisia luennoitsijoita, ja lähiesiemiestyön ammattitutkinnossa sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa myös työnantajan järjestämiä koulutuksia. Muita oppimisympäristöjä, jotka saivat jonkin verran mainintoja, olivat perustutkinnossa harrastustoiminta ja harjoitusyritykset ja ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa itsenäinen opiskelu, ammatilliset verkostot, kansainvälisyysjaksot sekä vapaaehtoistoiminta, kuten hallustustyöskentely.

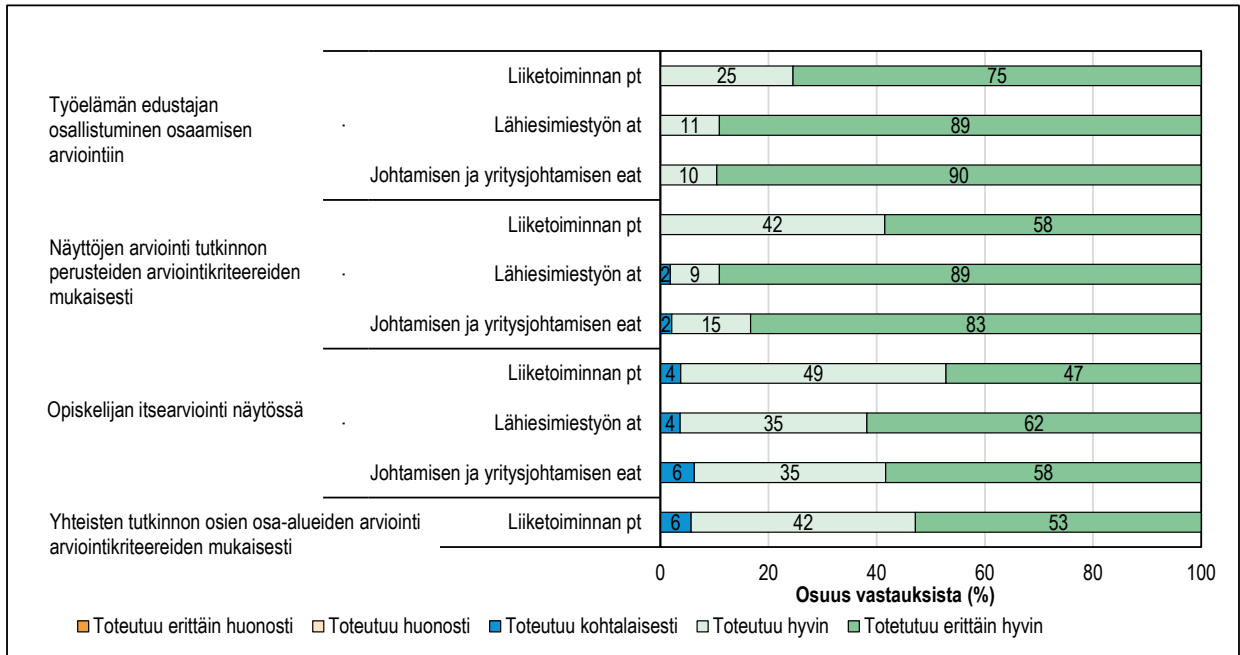
Osaamisen osoittaminen ja arviointi

Kaikissa kolmessa tutkinnossa näyttöjen suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi toteutui koulutuksen järjestäjien mukaan erittäin hyvin. Lähes kaikki koulutuksen järjestäjät arvioivat näyttöjen suunnittelun yhdessä opiskelijan, opettajan ja työelämän edustajan kanssa toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin (kuvio 18). Noin kymmenen prosenttia koulutuksen järjestäjistä arvioi työelämän edustajan perehdyttämisen osaamisen arviointiin toteutuvan kohtalaisesti. Näyttöjen toteuttaminen työpaikoilla aidoissa työtehtävissä sekä näyttöjen vastaavuus tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin toteutuivat erityisen hyvin lähiesiemiestyön ammattitutkinnossa ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa, joiden kohdalla valtaosa koulutuksen järjestäjistä vastasi näiden toteutuvan erittäin hyvin. Liiketoiminnan perustutkinnossa yleisimmin koulutuksen järjestäjät vastasivat näyttöjen toteuttamisen työpaikoilla aidoissa työtehtävissä ja näyttöjen sisältöjen vastaavuuden tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin toteutuvan hyvin.

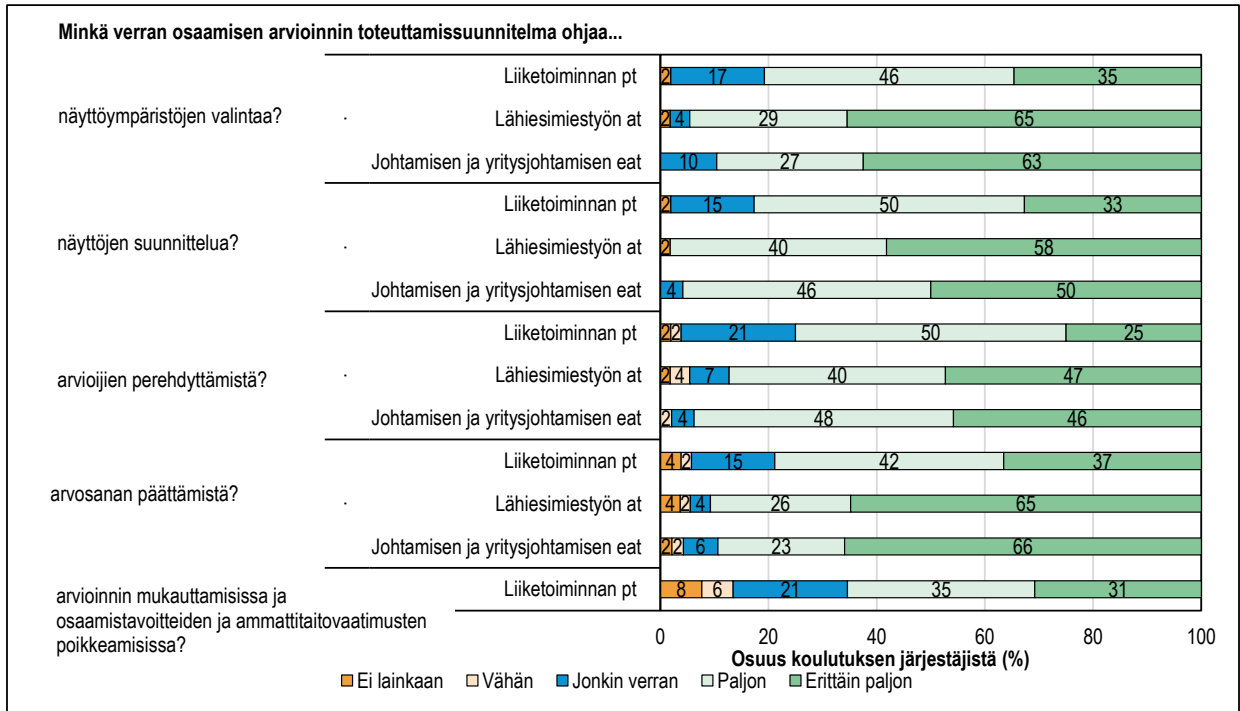
KUVIO 18. Näyttöjen suunnittelu ja toteuttaminen koulutuksen järjestäjien arvioimana; (liiketoiminnan perustutkinto N = 55, lähiesiemiestyön ammattitutkinto N = 53, johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto N = 48)

Lähes kaikki koulutuksen järjestäjät kaikissa kolmessa tutkinnossa arvioivat myös osaamisen arvioinnin toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin (kuvio 19). Erityisen hyvin arvioitiin toteutuvan työelämän edustajan osallistuminen osaamisen arviointiin.

KUVIO 19. Näyttöjen arviointi koulutuksen järjestäjien arvioimana; (liiketoiminnan perustutkinto N = 55, lähiesiämystyön ammattitutkinto N = 53, johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto N = 48)

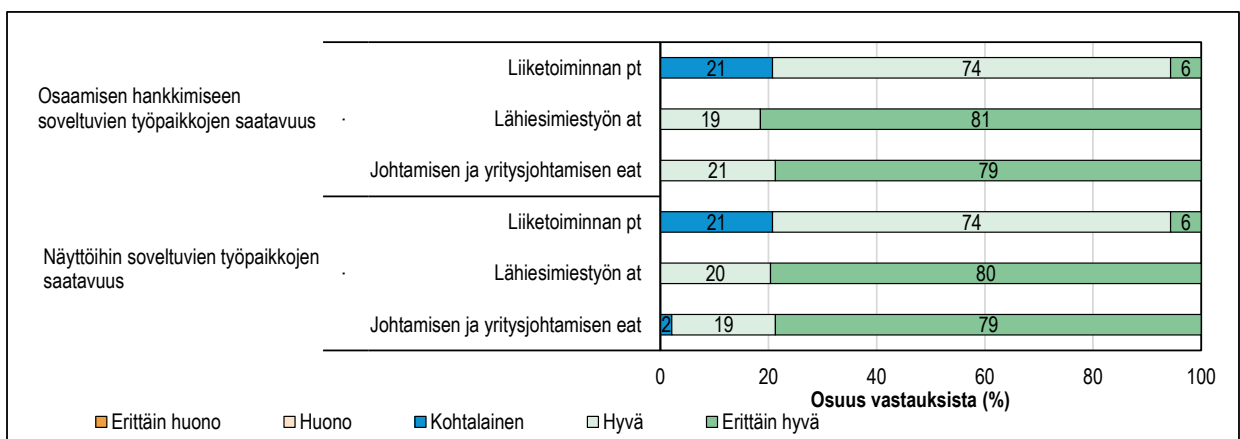
Valtaosalla koulutuksen järjestäjistä (79–98 %) osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma ohjasi paljon näyttöympäristöjen valintaa, näyttöjen suunnittelua, arvioijien perehdyttämistä ja arvosanan päättämistä (kuvio 20). Liiketoiminnan perustutkinnon kohdalla oli selvästi enemmän koulutuksen järjestäjiä, jotka arvioivat toteuttamissuunnitelman ohjaavan näyttöihin liittyviä prosesseja jonkin verran. Kaikkien tutkintojen kohdalla oli myös yksittäisiä koulutuksen järjestäjiä, jotka arvioivat toteuttamissuunnitelman ohjaavan arvioijien perehdyttämistä ja arvosanan päättämistä vain vähän tai ei lainkaan. Liiketoiminnan perustutkinnon järjestäjien välillä oli eroja sen mukaan, miten ne arvioivat toteuttamissuunnitelman ohjaavan arvioinnin mukauttamisissa ja osaamistavoitteiden tai ammattitaitovaatimusten poikkeamisissa. Kaksi koulutuksen järjestäjää kolmesta arvioivat toteuttamissuunnitelman ohjaavan mukauttamisia ja poikkeamia paljon tai erittäin paljon ja 14 prosenttia vähän tai ei lainkaan. Opintosuoritustietojen mukaan arvioinnin mukauttamisia ja ammattitaitovaatimuksista ja osaamistavoitteista poikkeamia tehtiin liiketoiminnan perustutkinnossa hyvin vähän. Näistä tarkemmin luvussa 4.1.

KUVIO 20. Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman ohjaavuus näyttöjen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa; (liiketoiminnan perustutkinto N = 55, lähiesiästyön ammattitutkinto N = 53, johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto N = 48)

Osaamisen hankkimiseen ja näyttöihin soveltuvien työpaikkojen saatavuus

Osaamisen hankkimiseen soveltuvien työpaikkojen saatavuus arvioitiin suunnilleen samalle tasolle kuin näyttöihin soveltuvien työpaikkojen saatavuus (kuvio 21). Noin 80 prosenttia lähiesiästyön ammattitutkinnon ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon koulutuksen järjestäjistä arvioi osaamisen hankkimiseen ja näyttöihin soveltuvien työpaikkojen saatavuuden erittäin hyväksi. Liiketoiminnan perustutkinnon osalta viidennes (20 %) koulutuksen järjestäjistä arvioi työpaikkojen saatavuuden kohtalaiseksi, 74 prosenttia hyväksi ja kuusi prosenttia erittäin hyväksi.

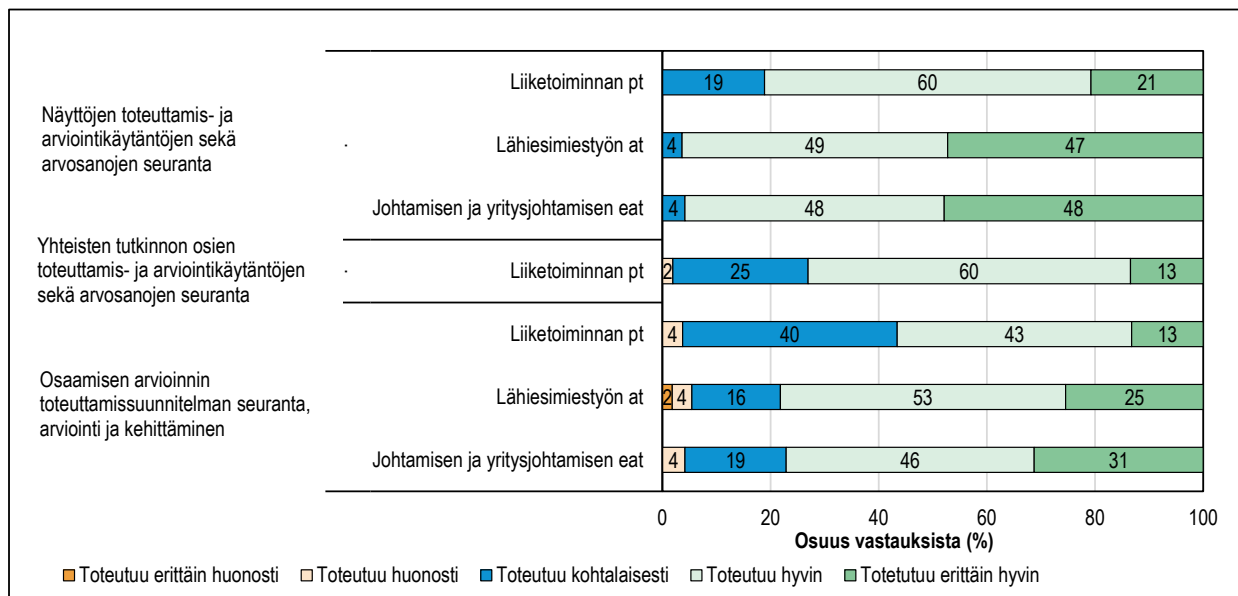

KUVIO 21. Osaamisen hankkimiseen ja näyttöihin soveltuvien työpaikkojen saatavuus koulutuksen järjestäjien arvioimana; (liiketoiminnan perustutkinto N = 55, lähiesiästyön ammattitutkinto N = 53, johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto N = 48)

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin syitä näyttöjen toteuttamiseen muualla kuin työpaikoilla. Lähiesiemiestyön ammattitutkinnossa sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa näyttöjä toteutetaan vastaajien mukaan muualla kuin työpaikalla vain yksittäisissä erityistapauksissa. Sen sijaan liiketoiminnan perustutkintoa järjestävät toivat esiin, että joillakin työpaikoilla ei pääse tekemään riittävän vaativia ja monipuolisia tehtäviä suhteessa ammattitaitovaatimuksiin. Tällöin näyttöä on täydennetty tai näyttö on suoritettu oppilaitoksen omissa oppimisympäristöissä. Vastaajat toivat myös esille esimerkkejä tutkinnon osista, joiden ammattitaitovaatimuksia on ollut vaikeaa näyttää työelämässä, kuten tuloksellinen toiminta ja yritystoiminnan suunnittelu. Syynä oppilaitosnäyttöille mainittiin myös perustutkinto-opiskelijoiden tuen tarve tai henkilökohtainen tilanne.

3.4.4 Pedagogisen toiminnan seuranta, arviointi ja kehittäminen

Koulutuksen järjestäjät arvioivat myös pedagogisen toimintansa seurannan, arvioinnin ja kehittämisen toteutumista. Lähes kaikki lähiesiemiestyön ammattitutkinnon ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon järjestäjistä arvioivat näyttöjen toteuttamis- ja arviointikäytäntöjen seurannan toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin. Liiketoiminnan perustutkinnon osalta vajaa viidennes (19 %) koulutuksen järjestäjistä arvioi näyttöjen toteuttamis- ja arviointikäytäntöjen seurannan toteutuvan kohtalaisesti (kuvio 22). Yhteisten tutkinnon osien toteuttamis- ja arviointikäytäntöjen seurannan arvioitiin toteutuvan hieman näyttöjen seuranta heikommin. Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman seurannassa, arvioinnissa ja kehittämisessä oli jonkin verran vaihtelua koulutuksen järjestäjien välillä. Liiketoiminnan perustutkinnossa 56 prosenttia arvioi osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman seurannan, arvioinnin ja kehittämisen toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin, 40 prosenttia kohtalaisesti ja kaksi järjestäjää huonosti. Vajaa 80 prosenttia lähiesiemiestyön ammattitutkinnon ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon järjestäjistä arvioi osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman seurannan, arvioinnin ja kehittämisen toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin. Muutamat koulutuksen järjestäjät arvioivat tämän toteutuvan huonosti tai erittäin huonosti.

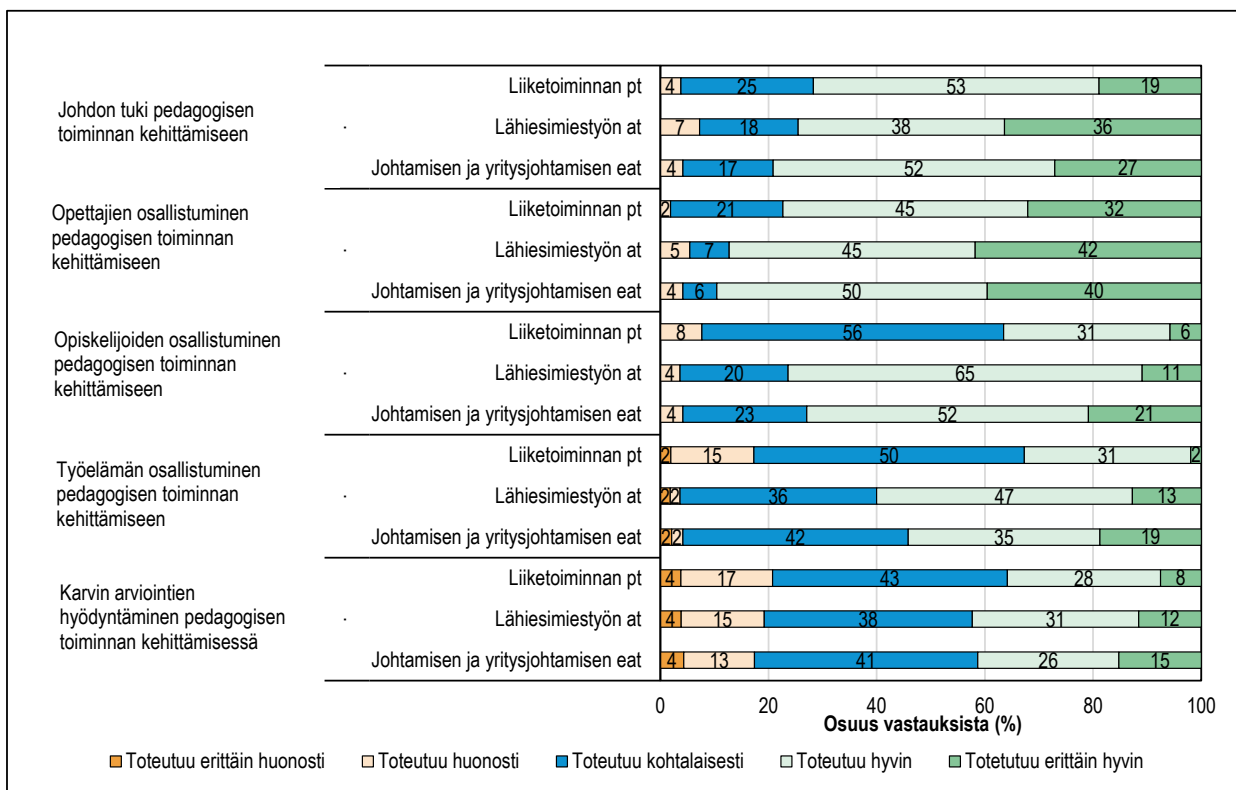

KUVIO 22. Tutkinnon osien ja osaamisen arviointisuunnitelman seuranta; (liiketoiminnan perustutkinto N = 55, lähiesiemiestyön ammattitutkinto N = 53, johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto N = 48)

Johdon tuki pedagogisen toiminnan kehittämiseen toteutui melko hyvin eri tutkinnoissa (kuvio 23). Eri tahojen osallistuminen pedagogisen toiminnan kehittämiseen vaihteli jonkin verran koulutuksen järjestäjien välillä. Opettajien osallistumisen pedagogisen toiminnan kehittämiseen arvioitiin toteutuvan parhaiten. Yli kolme neljäsosaa koulutuksen järjestäjistä arvioi opettajien osallistumisen pedagogisen toiminnan kehittämiseen toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin. Opiskelijoiden osallistuminen pedagogisen toiminnan kehittämiseen vaihteli tutkintojen välillä. Reilu kolmannes (37 %) liiketoiminnan perustutkinnon järjestäjistä arvioi

opiskelijoiden osallistumisen pedagogisen toiminnan kehittämiseen toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin, reilu puolet (56 %) kohtalaisesti ja 8 prosenttia huonosti. Noin kolme neljäsosaa lähiesimiestyön ammattitutkinnon ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon järjestäjistä puolestaan arvioi opiskelijan osallistumisen pedagogisen toiminnan kehittämiseen toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin.

Työelämän osallistumisen pedagogisen toiminnan kehittämisen arvioitiin toteutuvan parhaiten lähiesimiestyön ammattitutkinnossa, jossa 60 prosenttia koulutuksen järjestäjistä arvioi tämän toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin. Myös johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa yli puolet (54 %) koulutuksen järjestäjistä arvioi työelämän osallistumisen pedagogisen toiminnan kehittämisen toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin. Liiketoiminnan perustutkinnossa kolmannes (33 %) koulutuksen järjestäjistä arvioi työelämän osallistumisen pedagogisen toiminnan kehittämiseen toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin, puolet (50 %) kohtalaisesti ja vajaa viidennes (17 %) huonosti tai erittäin huonosti. Karvin arviointien hyödyntäminen pedagogisen toiminnan kehittämisessä jakautui melko samalla tavalla koulutuksen järjestäjien välillä eri tutkinnoissa. Noin viidennes koulutuksen järjestäjistä arvioi Karvin arviointien hyödyntämisen pedagogisen toiminnan kehittämisessä toteutuvan huonosti tai erittäin huonosti, noin 40 prosenttia kohtalaisesti ja hieman yli tai alle 40 prosenttia hyvin tai erittäin hyvin.

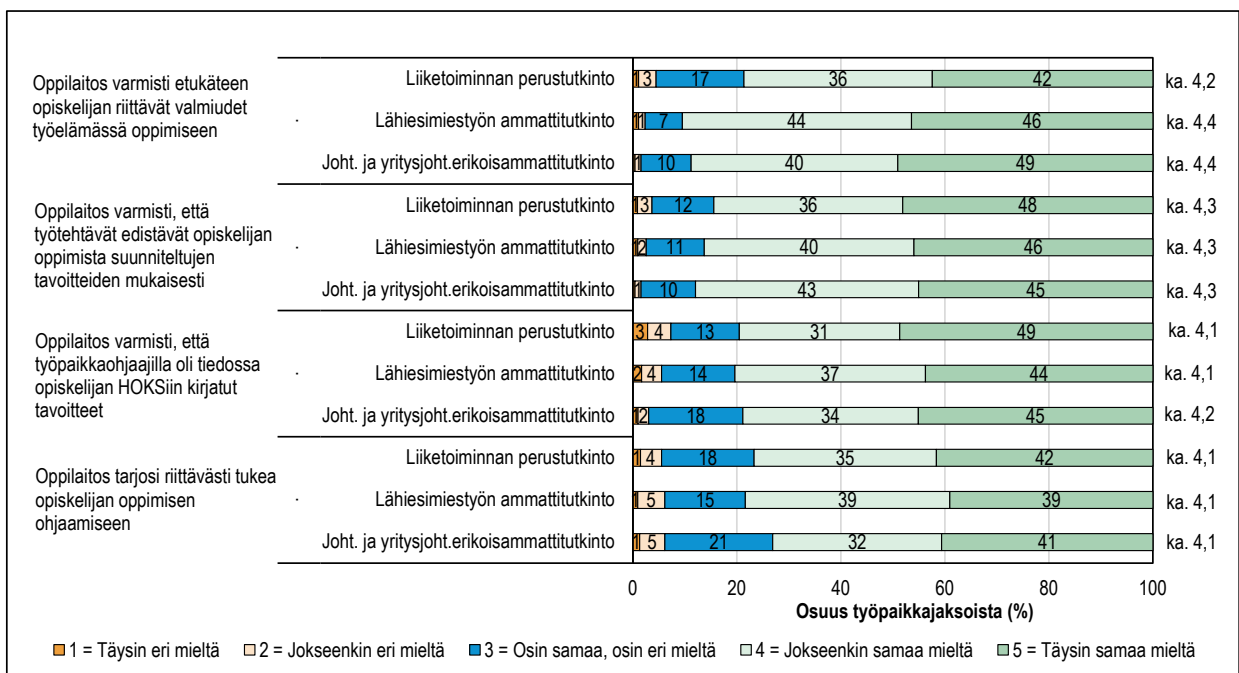
KUVIO 23. Eri tahojen osallistuminen pedagogisen toiminnan kehittämiseen koulutuksen järjestäjien arvioimana; (liiketoiminnan perustutkinto N = 55, lähiesimiestyön ammattitutkinto N = 53, johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto N = 48)

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin, millaisia haasteita ne ovat kokeneet pedagogisen toiminnan kehittämisessä. Useimmiten haasteena mainittiin puutteelliset resurssit, kuten käytettävissä oleva aika, henkilöstömäärä, tilat tai välineet. Myös seuraavat haasteet olivat melko yleisiä. Eri toimijat, kuten johto, opetus- ja ohjaushenkilöstö, työelämä ja opiskelijat, eivät välttämättä osallistu ja sitoudu pedagogisen toiminnan kehittämiseen. Kehittämiseen kaivattiin toimivampia menetelmiä ja työkaluja, kuten palaute- ja arviointitiedon parempaa hyödyntämistä, säännöllisempää keskustelua ja yhteistyötä sekä valtakunnallisia koulutuksia tai kehittämispäiviä. Vastaajat toivat haasteena esille myös sen, että koulutuksen järjestäjän toimintakulttuuri ei tue kehittämistä, ja puutteita on esimerkiksi pedagogisessa johtamisessa, tavoitteiden asettamisessa ja yhteisen näkemyksen muodostamisessa. Joissakin vastauksissa mainittiin lisäksi, että kehittämisellä haastavat ulkoa päin tulevat tekijät, kuten vaikeaselkoiset ohjeet tai tutkinnon perusteet, nopeat muutokset sekä koronapandemia, jolla oli vaikutuksia työelämän kanssa tehtävään yhteistyöhön.

3.5 Työpaikkaohjaajien kokemukset työelämässä oppimisesta

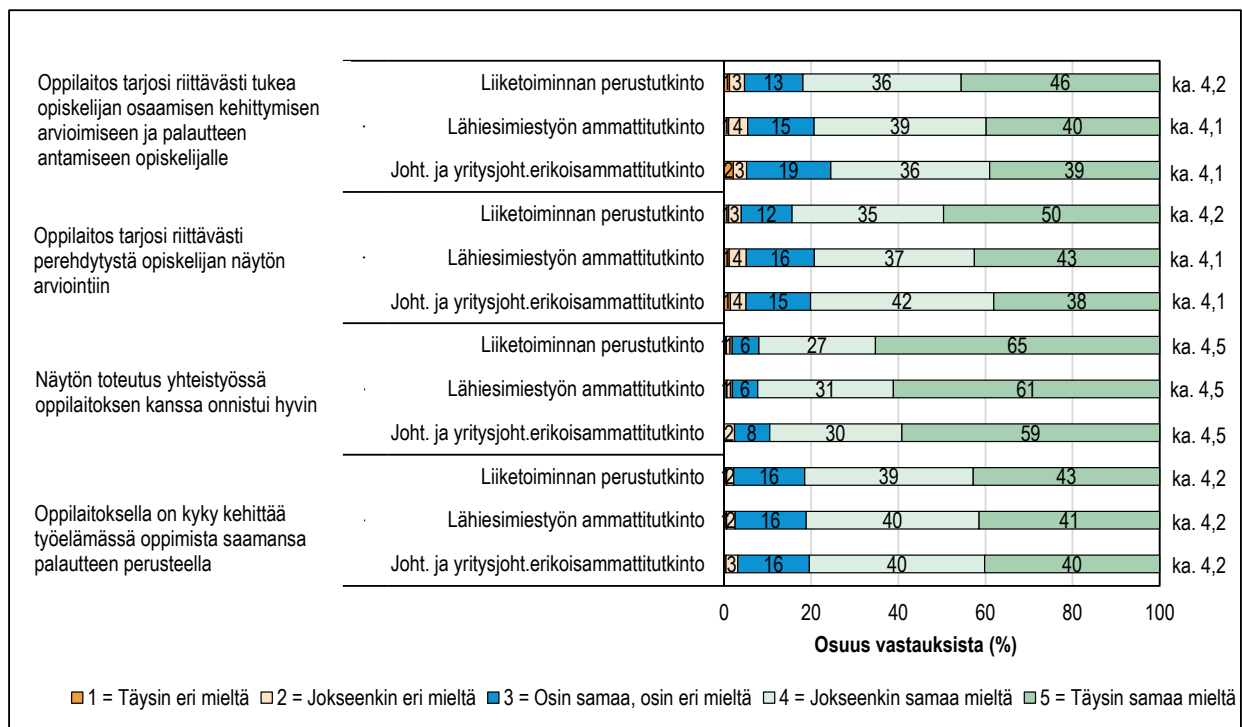
Kansallista työelämäpalautetta on kerätty 1.7.2021 alkaen niiltä työpaikoilta, joissa on koulutettu opiskelijoita koulutus- tai oppisopimuksella. Tässä arvioinnissa hyödynnettiin työpaikkaohjaajakyselyn tuloksia soveltuvin osin ajalta 1.7.2021–31.10.2022. Työpaikkaohjaajat vastaavat kyselyyn ohjauksessaan olleen opiskelijan työpaikkajakson päätyttyä (Opetushallitus 2022).

Työpaikkaohjaajat olivat kaikissa kolmessa tutkinnossa erittäin tyytyväisiä työelämässä oppimiseen liittyvään yhteistyöhön oppilaitosten kanssa (kuvio 24). Liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijoita ohjanneet olivat keskimäärin hieman kahta muuta tutkintoa tyytymättömämpiä sen suhteen, oliko oppilaitos varmistanut etukäteen, että opiskelijalla on riittävät valmiudet työelämässä oppimiseen, mutta kuitenkin kokonaisuudessaan hyvin tyytyväisiä. Noin viisi prosenttia kaikkien kolmen tutkinnon työpaikkaohjaajista ei kokenut oppilaitoksen tarjonnan riittävästi tukea opiskelijan oppimisen ohjaamiseen. Lisäksi reilu viisi prosenttia liiketoiminnan perustutkinnon ja lähiesiemiestyön ammattitutkinnon työpaikkaohjaajista ei kokenut oppilaitoksen varmistaneen, että heillä olisi tiedossa opiskelijan HOKSiin kirjatut tavoitteet.

KUVIO 24. Työelämässä oppimisen toteutuminen työpaikkaohjaajien arvioimana (liiketoiminnan perustutkinto n = 10 464–10 496; lähiesiemiestyön ammattitutkinto n = 1 548–1 555; johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto n = 1 014–1 022) Lähde: Vipunen, työelämäpalaute

Kolmessa työpaikkajaksossa neljästä (pt 75 %; at 77 %; eat 75 %) oli toteutettu näyttö. Kaikkien kolmen tutkinnon kohdalla työpaikkaohjaajat olivat erittäin tyytyväisiä näytön toteutukseen yhteistyössä oppilaitoksen kanssa (ka. 4,5) (kuvio 25). Liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijoita ohjanneet olivat kahteen muuhun tutkintoon verrattuna hieman tyytyväisempiä oppilaitoksen tarjoamaan tukeen opiskelijan osaamisen kehittämisen arvioinnissa ja näytön arvioinnissa. Kaikissa tutkinnoissa noin viisi prosenttia ohjaajista eivät olleet tyytyväisiä oppilaitoksen tarjoaman tuen riittävyteen.

KUVIO 25. Oppilaitosten tuki osaamisen arviointiin sekä kyky kehittää toimintaansa palautteen perusteella työpaikkaohjaajien arvioimana (liiketoiminnan perustutkinto n = 7 768–10 439; lähiesimiestyön ammattitutkinto n = 1 167–1 532; johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto n = 745–1 020) Lähde: Vipunen, työelämäpalautte

3.6 Opiskelijoiden kokemukset koulutuksesta Amispalautteen perusteella

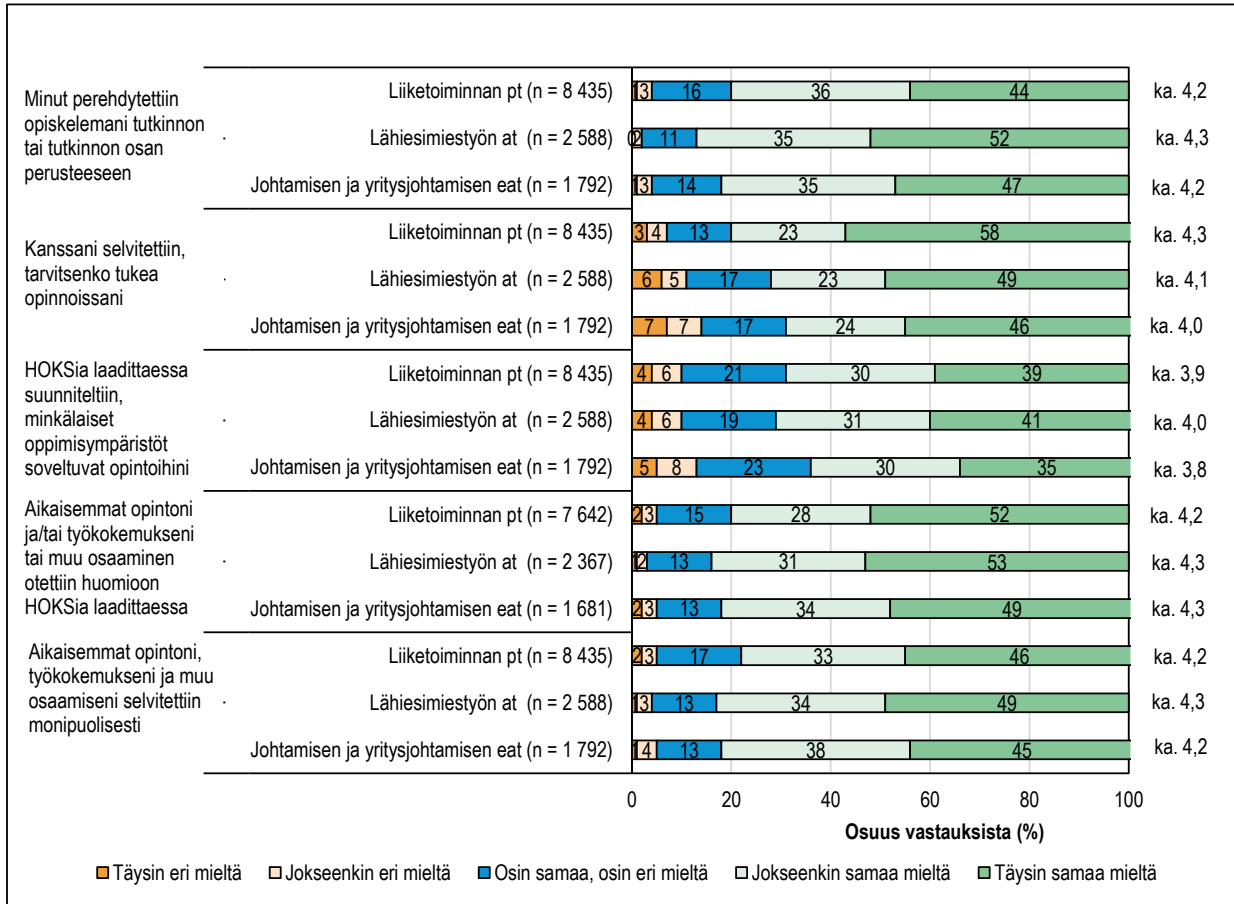
Tässä luvussa on analysoitu Opetushallituksen keräämän kansallisen Amispalautteen aloitus- ja päättökyselyn tuloksia vuosilta 2021–2022. Analyysiin on valittu Amispalautteesta sellaiset kysymykset, jotka liittyvät henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) laadintaan ja päivittämiseen, osaamisen hankkimiseen, näyttöjen toteuttamiseen sekä opiskelijoiden arviointiin koulutuksen antamista valmiuksista. Tiedot saatiin Opetushallinnon tietopalvelu Vipusesta. Amispalautteen arviointiasteikko on 1–5 siten, että 1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = osin samaa osin eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä.

Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) laadinta ja päivittäminen sekä opintoihin perehdyttäminen opiskelijoiden kokemana

Kuvioissa 26 ja 27 on kuvattu HOKS:n laadintaan ja päivittämiseen sekä opintoihin perehdytykseen liittyviä asioita liiketoiminnan perustutkintoa, lähiesimiestyön ammattitutkintoa sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkintoa suorittavien opiskelijoiden kokemana. HOKS:n laadintaan ja päivittämiseen liittyvien väittämien keskiarvot vaihtelivat 3,8 ja 4,5 välillä. Tyytyväisimpiä opiskelijat olivat aiempien opintojen, osaamisen ja työkokemuksen selvittämiseen ja niiden huomioimiseen HOKS:n laadinnassa sekä opintojen joustavaan etenemiseen. Myös tutkinnon osan tai tutkinnon perehdytykseen opiskelijat olivat tyytyväisiä. Hieman matalammat arviot opiskelijat antoivat puolestaan siitä, miten riittävästi HOKS:n laadinnassa huomioitiin erilaisten oppimisympäristöjen soveltuvuus opintoihin.

Suurin osa opiskelijoista (pt 79 %, at 83 %, eat 83 %) koki, että heidän aiemmat opintonsa, osaamisensa sekä työkokemuksensa oli selvitetty monipuolisesti ja ne huomioitiin HOKSia laadittaessa (pt 80 %, at 84 %, eat 83 %) (kuviot 25). Sen sijaan noin kymmenesosa perustutkinnon ja ammattitutkinnon sekä reilu kymmenesosa erikoisammattitutkinnon opiskelijoista arvioi, ettei HOKS:n laadinnassa huomioitu riittävästi sitä,

millaiset oppimisympäristöt soveltuisivat parhaiten opintoihin. Lisäksi reilu kymmenesosa ammatti- ja erikoisammattitutkinnon opiskelijoista koki, ettei heidän kanssaan selvitetty mahdollista tuen tarvetta opinnoissa. Opiskelijoiden kokemuksissa tuen tarpeen selvityksessä oli melko paljon vaihtelua koulutuksen järjestäjittäin, sillä ammattitutkinto-opiskelijoiden vastausten keskiarvot vaihtelivat järjestäjittäin 2,5–4,8 välillä, erikoisammattitutkinto-opiskelijoiden vastaukset 3,1–5,0 välillä ja perustutkinto-opiskelijoiden 3,5–4,7 välillä. Valtaosa opiskelijoista (pt 80 %, at 87 %, eat 82 %) arvioi, että heidät oli perehdytetty opiskelemaansa tutkinnon tai tutkinnon osan perusteeseen.

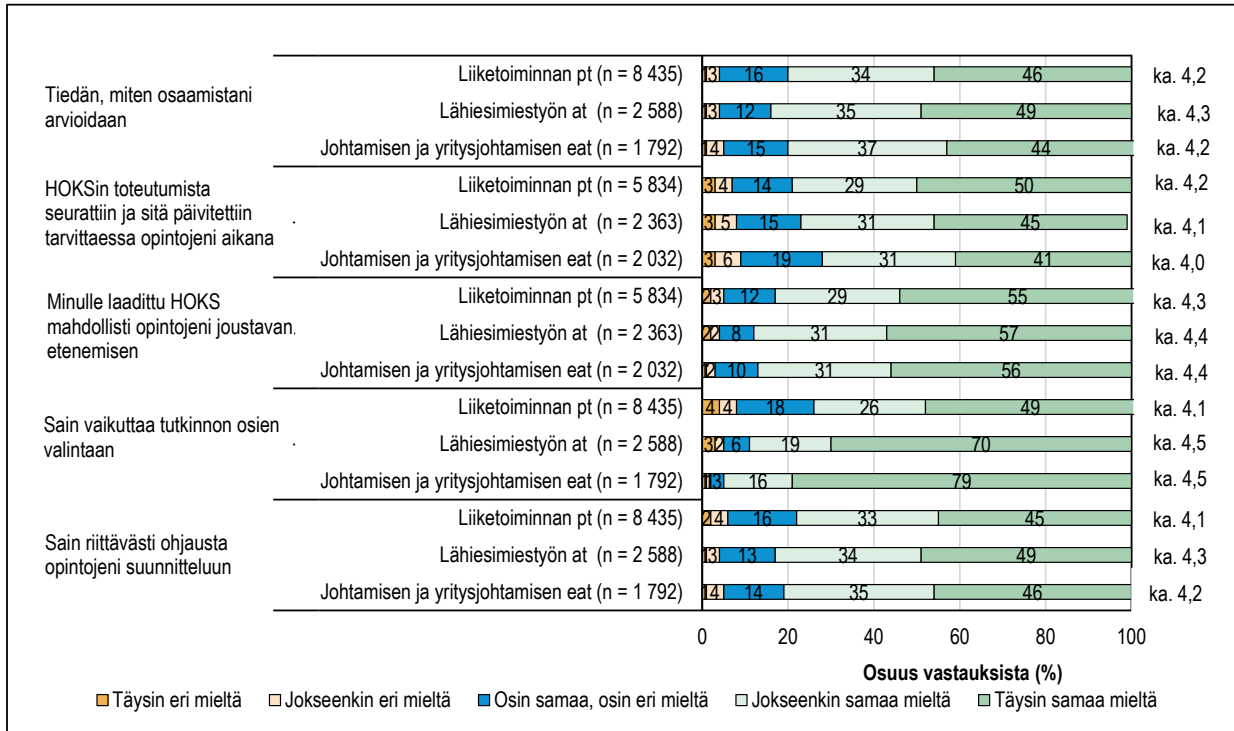
KUVIO 26. Liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesiämiestyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijoiden kokemuksia osaamisen kehittämisen suunnitelman (HOKS) laadinnasta. Lähde: Amispalaute

Valtaosa opiskelijoista (pt 81 %, at 84 %, eat 81) oli tietoisia siitä, miten osaamista arvioidaan (kuvio 27). Etenkin ammatti- ja erikoisammattitutkinto-opiskelijat olivat tyytyväisiä mahdollisuuksiinsa vaikuttaa tutkinnon osien valintaan, sillä 95 prosenttia erikoisammattitutkinto-opiskelijoista ja 89 prosenttia ammattitutkinto-opiskelijoista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että olivat saaneet vaikuttaa tutkinnon osien valintaan. Vajaa kymmenesosa perustutkinto-opiskelijoista (8 %) oli sen sijaan täysin tai jokseenkin eri mieltä siitä, että olivat saaneet vaikuttaa tutkinnon osien valintaan. Koulutuksen järjestäjittäin tarkasteltuna opiskelijoiden vastausten keskiarvot tutkinnon osien valintaan koskevan väitteen osalta vaihtelivat perustutkinnossa 3,5–4,8, ammattitutkinnossa 3,0–5,0 ja erikoisammattitutkinnossa 3,7–5,0 välillä. Tutkinnon osien valinnaisuus ei siis ole toteutunut yhtäläisesti kaikkien opiskelijoiden osalta.

Opiskelijat olivat tyytyväisiä myös opintojen joustavaan etenemiseen, sillä valtaosa opiskelijoista (pt 81 %, at 88 %, eat 87 %) koki HOKS:n mahdollistaneen opintojen joustavan etenemisen. Etenkin perustutkintoa suorittavien opiskelijoiden kokemukset opintojen joustavasta etenemisestä vaihtelivat melko paljon järjestäjittäin (ka.3,2–4,8). Enemmistö opiskelijoista (pt 79 %, at 76 %, eat 72 %) koki myös, että HOKS:n toteutumista seurattiin ja päivitettiin tarvittaessa. Noin vajaa kymmenesosa opiskelijoista kuitenkin arvioi, ettei HOKS:n toteutumista seurattu ja päivitetty riittävästi. Etenkin ammattitutkinto- ja erikoisammattitutkinto-opiskelijoiden

kokemuksissa HOKS:n toteutumisen seurannasta ja päivittämisestä oli suurta vaihtelua järjestäjittäin. Ammattitutkinto-opiskelijoiden vastausten keskiarvot vaihtelivat järjestäjittäin 1,8–4,8 ja erikoisammattitutkinto-opiskelijoiden 2,9–4,6.

Suurin osa opiskelijoista (pt 78 %, at 83 %, eat 81 %) arvioi myös, että he olivat saaneet riittävästi tukea opintojensa suunnitteluun. Noin 4–6 prosenttia opiskelijoista arvioi opintojensa suunnitteluun saamansa tuen riittämättömäksi.

KUVIO 27. Liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesiämiestyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijoiden kokemuksia osaamisen kehittämisen suunnitelman (HOKS) päivittämisestä. Lähde: Amispalautte

Opiskelijoiden arviot osaamisen hankkimisesta

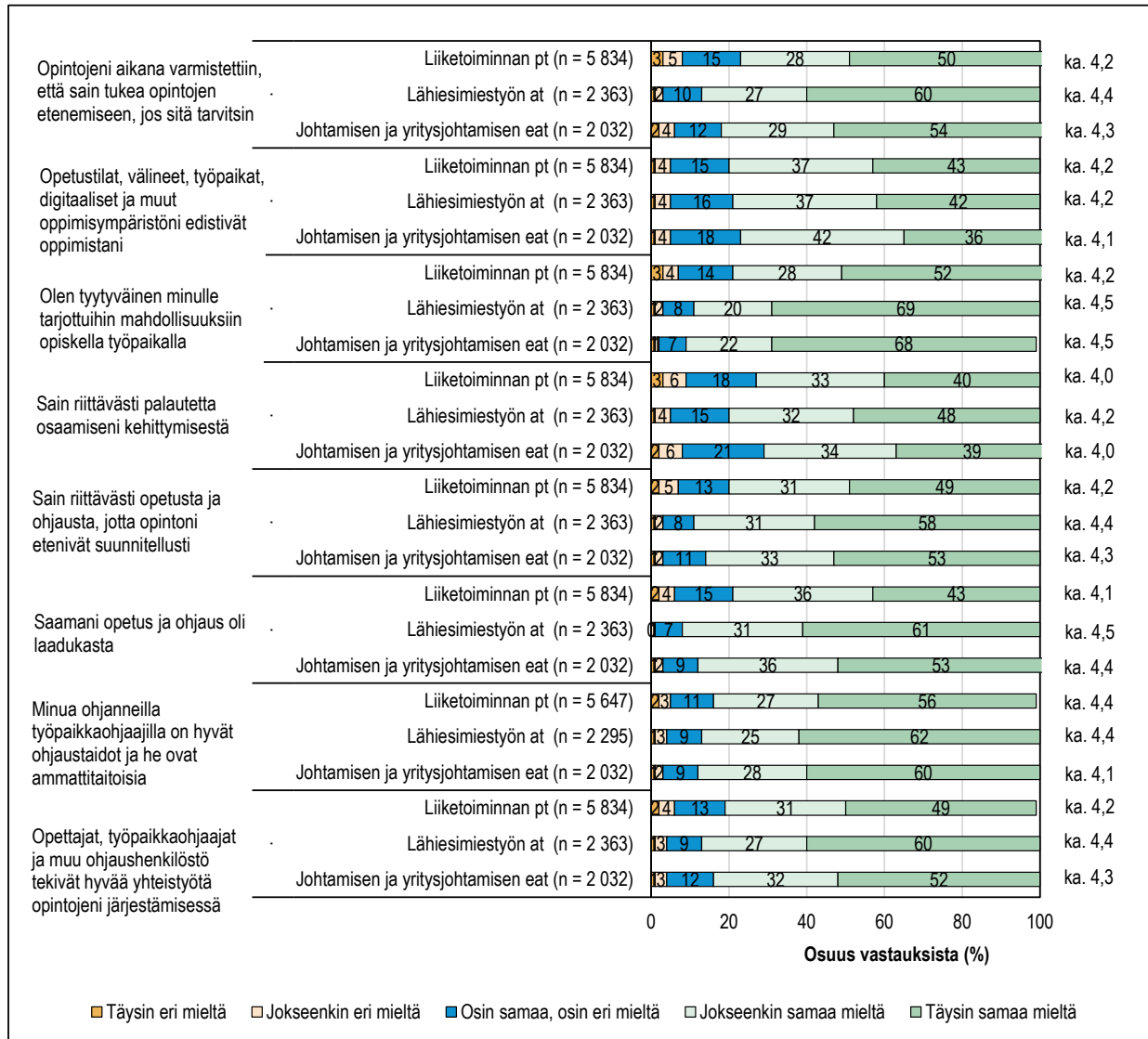
Liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesiämiestyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä (ka. 4,0–4,5) osaamisen hankkimiseen liittyviin tekijöihin, kuten opetukseen, ohjaukseen, oppimisympäristöihin sekä mahdollisuuksiin hankkia osaamista työpaikoilla (kuviot 28). Tyytyväisimpiä opiskelijat olivat työpaikkaohjaajien ohjaus- ja ammattitaitoon, opettajien ja työpaikkaohjaajien yhteistyöhön sekä opetuksen ja ohjauksen riittävyteen. Hieman matalampia arvioita opiskelijat antoivat osaamisen kehittymisestä saadun palautteen riittävydestä (ka. 4,0–4,2)

Suurin osa (pt 80 %, at 79 %, eat 78 %) opiskelijoista koki, että opetustilat, välineet, työpaikat, digitaaliset ja muut oppimisympäristöt edistivät oppimista. Enemmistö (pt 80 %, at 89 %, eat 90 %) opiskelijoista oli myös tyytyväisiä mahdollisuuksiinsa opiskella työpaikalla. Lisäksi valtaosa (pt 83 %, at 87 %, eat 88 %) opiskelijoista oli tyytyväisiä työpaikkaohjaajien ohjaus- ja ammattitaitoon. Ainoastaan noin 3–5 prosenttia opiskelijoista ei ollut tyytyväisiä työpaikkaohjaajien ohjaus- ja ammattitaitoon. Suurin osa opiskelijoista (pt 80 %, at 87 %, eat 85 %) oli myös tyytyväisiä opettajien ja työpaikkaohjaajien yhteistyöhön opintojen järjestämisessä.

Valtaosa opiskelijoista (pt 80 %, at 89 %, 86 %) oli tyytyväisiä myös opinnoissaan saamansa opetuksen ja ohjauksen riittävyteen. Vajaa kymmenen prosenttia (7 %) perustutkinto-opiskelijoista ja noin neljä prosenttia ammatti- ja erikoisammattitutkinto-opiskelijoista piti saamansa opetusta ja ohjausta riittämättömänä. Opiskelijoiden arvioissa opetuksen ja ohjauksen riittävydestä oli melko paljon vaihtelua koulutuksen järjestäjittäin tarkasteltuna. Opiskelijoiden vastausten keskiarvot opetuksen ja ohjauksen riittävydestä vaihtelivat

järjestäjittäin perustutkinnossa 3,8–4,6, ammattitutkinnossa 3,5–4,7 ja erikoisammattitutkinnossa 3,8–4,8 välillä.

Vaikka suurin osa (pt 73 %, at 80 %, eat 73 %) opiskelijoista oli tyytyväisiä osaamisen kehittymistä koskevan palautteen riittävyyteen, noin kymmenesosa perus- ja erikoisammattitutkinto-opiskelijoista koki palautteen riittämättömäksi. Noin viisi prosenttia ammattitutkinto-opiskeijoista arvioi riittämättömäksi saamansa palautteen osaamisen kehittymisestä. Etenkin ammatti- ja erikoisammattitutkinto-opiskelijat (pt 79 %, at 92 %, eat 89 %) pitivät saamaansa opetusta ja ohjausta laadukkaana. Noin kuusi prosenttia perustutkinto-opiskelijoista oli tyytymättömiä opetuksen ja ohjauksen laatuun.

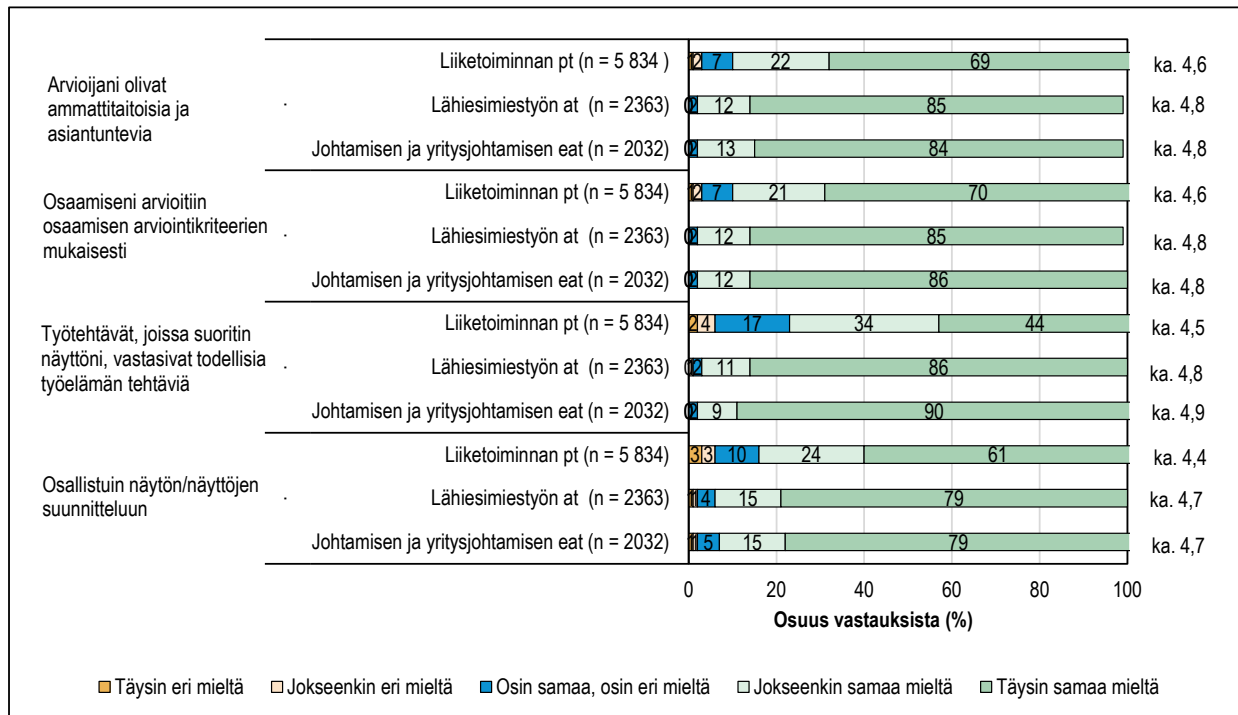

KUVIO 28. Liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesiästyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijoiden kokemuksia osaamisen hankkimisesta. Lähde: Amispa-laute

Opiskelijoiden arviot näyttöjen järjestämisestä ja osaamisen arvioinnista

Liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesiästyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijat ovat hyvin tyytyväisiä näyttötoimintaan (ka. 4,4–4,9) (kuva 29). Valtaosa opiskelijoista piti arvioijia ammattitaitoisina ja koki arvioinnin toteutuneen arviointikriteerien mukaisesti. Lisäksi näytöissä suoritettavat työt tehtävät koettiin vastaavan todellisia työtehtäviä (89–99 %). Selvä enemmistö opiskelijoista (85–94) oli tyytyväisiä myös näyttönsä suunnitteluun osallistumiseen. Noin kuusi

prosenttia perustutkinto-opiskelijoista koki, ettei ollut osallistunut näyttönsä suunnitteluun. Perustutkinto-opiskelijoiden vastausten keskiarvot näytön suunnitteluun osallistumisessa vaihtelivat paljon koulutuksen järjestäjittäin (ka. 3,5–5,0).

KUVIO 29. Liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesiemiestyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijoiden kokemuksia näyttöjen järjestämisestä ja arvioinnista. Lähde: Amispalautte

3.7 Yhteenvetoa pedagogisesta toiminnasta

Taulukkoon 18 on koottu pedagogisen toiminnan vahvuuksia ja kehittämistarpeita Koski-tietojen, koulutuksen järjestäjien itsearvioinnin sekä työelämäpalautteen ja amispalautteen tietojen perusteella. Taulukossa on mainittu, mikäli vahvuus tai kehittämisen kohde liittyy erityisesti johonkin/joihinkin arvioiduista tutkinnoista. Mikäli tutkinnosta ei ole mainintaa, kohdistuu vahvuus tai kehittämisen kohde kaikkiin tutkintoihin. Taulukossa on käytetty seuraavia lyhenteitä: liiketoiminnan perustutkinto (pt), lähiesiemiestyön ammattitutkinto (at), johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto (eat).

TAULUKKO 18. Yhteenveto pedagogisen toiminnan vahvuuksista ja kehittämistarpeista koulutuksen järjestäjien, työelämän edustajien ja opiskelijoiden arvioimana

Toteutuu hyvin	Kehitettävää
Pedagogisen toiminnan linjaukset ja yksilöllisten opintopolkujen toteutuminen	
HOKSin laadinnan ja päivittämisen vastuunjaosta ja dokumentoinnista sopiminen Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen HOKSia laadittaessa Opiskelijoiden yksilölliset valinnanmahdollisuudet opinnoissa (at ja eat) Puuttuvan osaamisen hankkimisen suunnittelu HOKSin päivittäminen opiskelijoiden yksilöllisten tarpeiden mukaan opintojen aikana Opiskelijoiden eteneminen opinnoissaan oman aikataulun mukaan	Työelämän edustajan osallistuminen HOKSin laadintaan työelämässä oppimisen osalta HOKS-prosessin toimivuuden seuranta ja arviointi HOKS-prosessin kehittäminen seurannan ja arvioinnin pohjalta Opiskelijoiden yksilölliset valinnanmahdollisuudet opinnoissa (pt) Opetus- ja ohjaushenkilöstön työelämäosaamisen ylläpitäminen ja kehittäminen Työpaikkaohjaajien riittävän ohjaus- ja arviointiosaamisen varmistaminen Työpaikkaohjaajien ohjaus- ja arviointiosaamisen ylläpitäminen ja kehittäminen
Työpaikalla tapahtuva oppiminen	
Opiskelijan tarpeita vastaava ohjaus ja tuki työelämässä oppimisen aikana (at) Työelämässä oppimisen suunnittelu ja tavoitteista sopiminen yhdessä opiskelijan, opettajan ja työpaikkaohjaajan kanssa ennen työelämässä oppimisen aloittamista (at ja eat) Työelämässä oppiminen asetettujen tavoitteiden mukaisesti	Opiskelijan tuen tarpeiden selvittäminen (at ja eat) Työpaikkaohjaajien oppilaitoksilta opiskelijan ohjaukseen saaman tuen riittävyys (eat) Työelämässä oppimisen suunnittelu ja tavoitteista sopiminen yhdessä opiskelijan, opettajan ja työpaikkaohjaajan kanssa ennen työelämässä oppimisen aloittamista (pt) Opiskelijan osaamisen kehittymisen seuranta työelämässä oppimisessa
Näytöt	
Kaikissa tutkinnoissa näytöt toteutetaan pääosin työpaikoilla Näytön arvioinnissa useimmiten mukana opettaja ja työelämän edustaja Näyttöjen suunnittelu yhdessä opiskelijan, opettajan ja työelämän edustajan kanssa Työelämän edustajan perehdyttäminen osaamisen arviointiin Näyttöjen toteuttaminen työpaikoilla aidoissa työtehtävissä Näyttöjen sisältöjen vastaavuus tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin Työelämän edustajan osallistuminen osaamisen arviointiin Näyttöjen arviointi tutkinnon perusteiden arviointikriteereiden mukaisesti Opiskelijan itsearviointi näytössä	Liiketoiminnan perustutkinnossa muutamissa tutkinnon osissa oppilaitosnäyttöjen osuus suuri Liiketoiminnan perustutkinnossa oppilaitosnäyttöjen arviointiin osallistuu harvoin työelämän edustaja
Pedagogisen toiminnan seuranta arviointi ja kehittäminen	
Näyttöjen toteuttamis- ja arviointikäytäntöjen sekä arvosanojen seuranta Opettajien osallistuminen pedagogisen toiminnan kehittämiseen	Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman seuranta, arviointi ja kehittäminen (pt) Opiskelijoiden osallistuminen pedagogisen toiminnan kehittämiseen Työelämän osallistuminen pedagogisen toiminnan kehittämiseen

Tulokset osa II: Osaaminen

4

Tässä arvioinnissa osaamista koskeva aineisto koostuu määrällisestä ja laadullisesta aineistosta. Määrällinen aineisto sisältää liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijoiden arvosanatietoja sekä liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesiemiestyön ammattitutkinnon ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijoiden arviot omasta osaamisestaan kansallisen opiskelijapalautteen (Amispalautte) perusteella. Laadullinen aineisto sisältää kaikista kolmesta tutkinnosta koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien arviot opiskelijan osaamisen vahvuuksista ja kehittämistarpeista ammattialakohtaisessa substanssiosaamisessa sekä geneerisessä osaamisessa.

Ensimmäisenä raportoidaan liiketoiminnan perustutkinnon ammatillisten ja yhteisten tutkinnon osien arvosanat yleisellä tasolla ja sen jälkeen tutkinnon osittain, osa-alueittain ja taustamuuttujittain. Arvosana-aineisto koostuu liiketoiminnan perustutkintoon sisältyvistä ammatillisista tutkinnon osista ja yhteisten tutkinnon osien pakollisista osa-alueista. Aineisto kattaa tiedot ajalta 1.8.2019–31.1.2023. Arvosanatarkastelun jälkeen raportoidaan koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien arviot opiskelijoiden osaamisen vahvuuksista ja kehittämistarpeista. Lopuksi esitetään Amispalautteen tulokset opiskelijoiden kokemasta osaamisesta.

4.1 Opiskelijoiden osaaminen ammatillisten tutkinnon osien arvosanoilla mitattuna liiketoiminnan perustutkinnossa

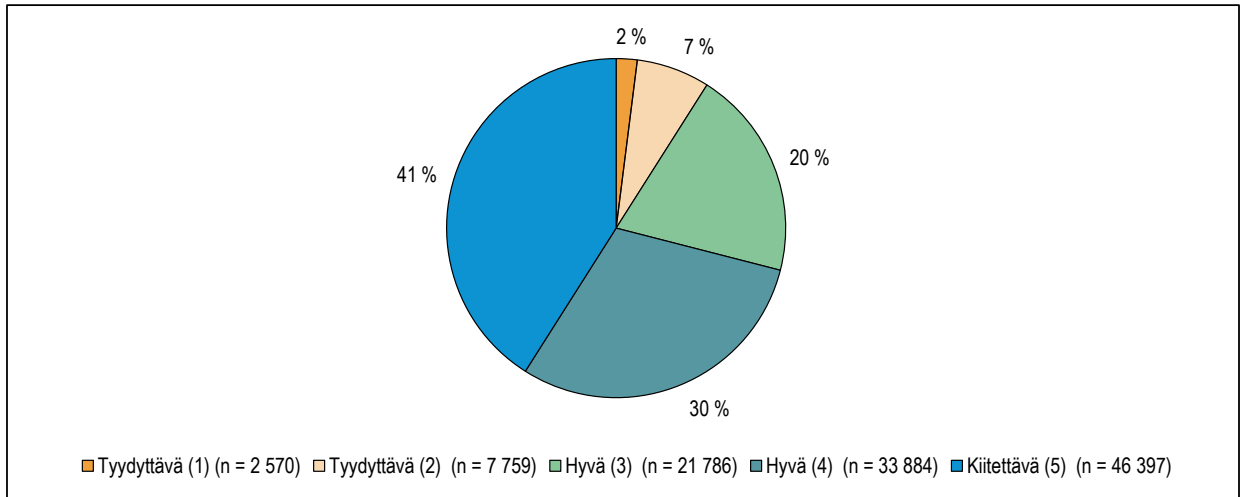
Yleisin opiskelijoiden saama ammatillisen tutkinnon osan arvosana oli kiitettävä 5, joiden osuus arvosanoista oli 41 prosenttia (kuvio 30). Hyvien (3–4) arvosanojen osuus oli yhteensä 50 %. Alle kymmenesosa (9 %) arvosanoista oli tyydyttäviä (1–2). Arvosanojen keskiarvo oli 4,0, mediaani 4 ja keskihajonta 1,043⁶. Arvioinnin mukauttamisia ja ammattitaitovaatimuksista poikkeamisia ei juurikaan ollut tehty. Ammatillisen tutkinnon osan arviointi oli mukautettu 144 (0,1 %) suorituksen kohdalla ja ammattitaitovaatimuksista oli poikettu 11 suorituksen kohdalla⁷. Oppilaitostyypeittäin tarkasteltuna erityisoppilaitoksissa ammatillisen tutkinnon osan arviointi oli mukautettu 91 (4 %) suorituksen kohdalla⁸ ja ammatillisissa oppilaitoksissa 52 (0,1 %) suorituksen kohdalla⁹. Mukauttamisia oli tehty yhteensä 12:ssa eri ammatillisen tutkinnon osassa. Kaikki 11 ammattitaitovaatimuksista poikkeamista oli tehty ammatillisissa oppilaitoksissa.

6 keskiarvo = lukujen summa jaettuna niiden lukumäärällä; mediaani = suurusjärjestykseen asetetuista muuttujan arvoista (arvosana) keskimäinen; moodi = yleisin arvo (arvosana); keskihajonta = havaintoarvojen (arvosanojen) poikkeama keskiarvosta

7 N = 112 399

8 N = 2 531

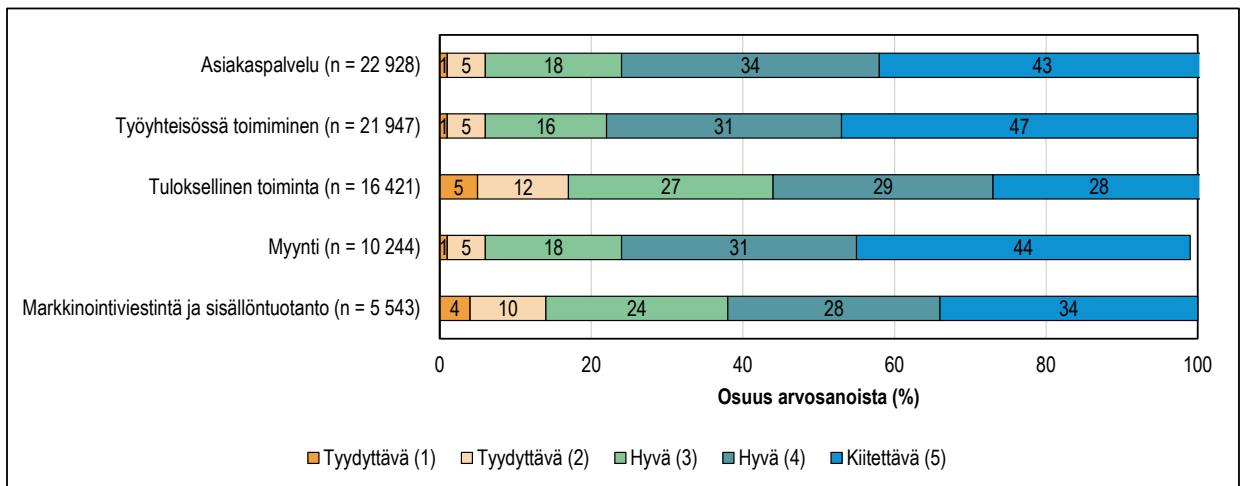
9 N = 95 027

KUVIO 30. Ammatillisten tutkinnon osien arvosanjakauma (%) liiketoiminnan perustutkinnossa (N = 112 399). Lähde: Koski-rekisteri

Arvosanat ammatillisissa tutkinnon osissa

Seuraavaksi tarkastellaan arvosanoja suoritusmääriltään viidessä yleisimmässä ammatillisessa tutkinnon osassa. Eniten suoritus tietoja oli asiakaspalvelu-, tuloksellinen toiminta- ja työyhteisössä toimiminen -tutkinnon osissa, jotka ovat kaikille tutkintoa suorittaville pakollisia tutkinnon osia (kuvio 31). Kiitettävien arvosanojen osuus oli suurin (47 %) työyhteisössä toimiminen -tutkinnon osassa. Hyvien (3–4) arvosanojen osuus oli noin puolet kaikissa kuviossa 31 esitetyissä tutkinnon osissa. Tuloksellinen toiminta- sekä markkinointiviestintä ja sisällöntuotanto -tutkinnon osissa tyydyttävien arvosanojen osuus oli suurempi kuin muissa tutkinnon osissa.

KUVIO 31. Arvosanjakauma yleisimpien ammatillisten tutkinnon osien mukaan liiketoiminnan perustutkinnossa. Lähde: Koski-rekisteri

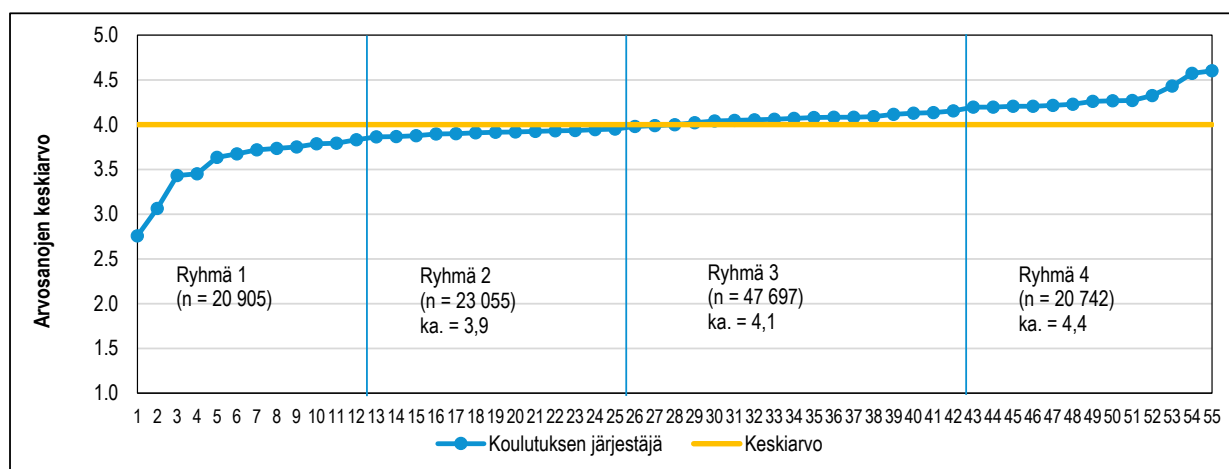
Taulukkoon 19 on koottu ammatillisten tutkinnon osien arvosanojen perustunnusluvut. Arvosanojen keskiarvot vaihtelivat tutkinnon osittain 3,6–4,2. Tuloksellinen toiminta -tutkinnon osan yleisin arvosana oli hyvä (4). Neljässä muussa tutkinnon osassa yleisin arvosana oli kiitettävä (5). Liitteessä 1 on kuvattu kaikkien liiketoiminnan perustutkinnon ammatillisten tutkinnon osien arvosanojen tunnusluvut.

TAULUKKO 19. Arvosanojen tunnusluvut¹⁰ viidessä yleisimmässä ammatillisessa tutkinnon osassa liiketoiminnan perustutkinnossa. Lähde: Koski-rekisteri

	Asiakaspalvelu	Työyhteisössä toimiminen	Tuloksellinen toiminta	Myynti	Markkinointiviestintä ja sisällöntuotanto
n	22 928	21 947	16 421	10 244	5 543
Keskiarvo	4,1	4,2	3,6	4,1	3,8
Mediaani	4	4	4	4	4
Moodi	5	5	4	5	5
Keskihajonta	0,93	0,95	1,15	0,97	1,1

Arvosanat koulutuksen järjestäjien mukaan

Koulutuksen järjestäjät (n = 55) asetettiin ammatillisten tutkinnon osien arvosanojen keskiarvon mukaan järjestykseen ja sen pohjalta neljään ryhmään (kuvio 32). Arvosanojen keskiarvoissa oli paljon vaihtelua koulutuksen järjestäjien välillä, sillä arvosanojen keskiarvot vaihtelivat järjestäjittäin 2,8 ja 4,6 välillä. Alimpaan neljännekseen (ryhmä 1) kuuluvien järjestäjien arvosanojen keskiarvo oli 3,7, keskitasoisten (ryhmät 2 ja 3) järjestäjien 3,9 ja 4,1 ja ylimpään neljännekseen (ryhmä 4) kuuluvien järjestäjien 4,4. Ryhmien 1 ja 4 arvosanojen keskiarvojen ero oli noin 0,7 arvosanaa¹¹. Myös ryhmien 2 ja 4 arvosanojen keskiarvoissa oli jonkin verran eroa¹².

KUVIO 32. Ammatillisten tutkinnon osien arvosanojen keskiarvo koulutuksen järjestäjittäin liiketoiminnan perustutkinnossa. Lähde: Koski-rekisteri

¹⁰ keskiarvo = lukujen summa jaettuna niiden lukumäärällä; mediaani = suuruusjärjestykseen asetetuista muuttujan arvoista (arvosana) keskimäinen; moodi = yleisin arvo (arvosana); keskihajonta = havaintoarvojen (arvosanojen) poikkeama keskiarvosta

¹¹ $p < 0,001$; $d = 0,66$

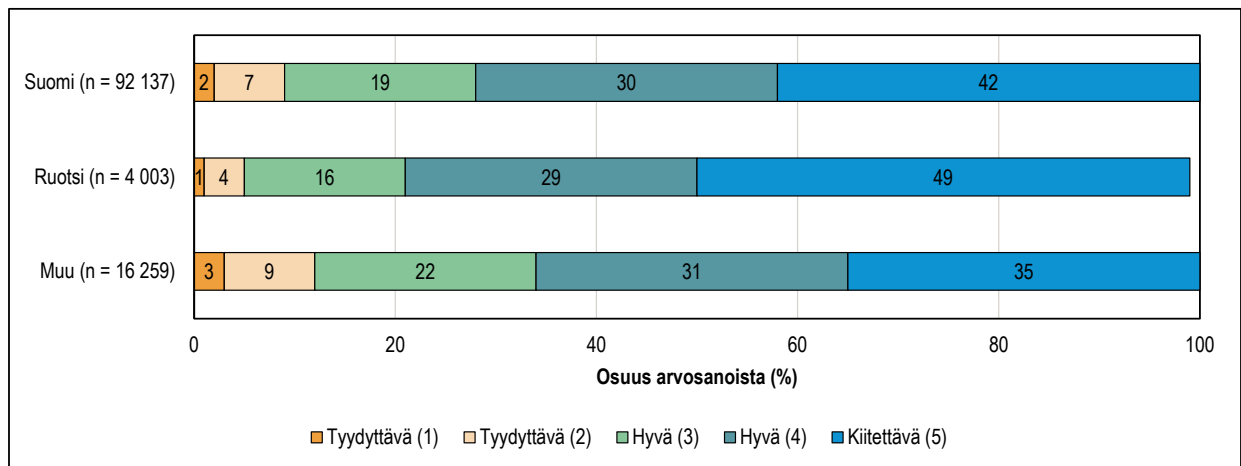
¹² $p < 0,001$; $d = 0,47$

4.2 Ammatillisten tutkinnon osien arvosanat taustamuuttujittain

Seuraavaksi tarkastellaan ammatillisten tutkinnon osien arvosanoja seuraavien taustamuuttujien mukaan: opiskelijan äidinkieli, sukupuoli ja ikä sekä opintojen suorituskieli, koulutuksen järjestäjän sijainti ja koko. Lisäksi arvosanoja tarkastellaan erityisen tuen päätöksen, näyttöympäristön ja arvioijien mukaan.

Arvosanat äidinkielen mukaan tarkasteltuna

Opiskelijat luokiteltiin äidinkielen mukaan kolmeen ryhmään: suomenkieliset, ruotsinkieliset ja muun kuin suomen- tai ruotsinkieliset¹³. Valtaosa (82 %) arvosanoista oli suomenkielisten, 4 % ruotsinkielisten ja noin 14 % muunkielisten opiskelijoiden arvosanoja. Yleisin arvosana kaikilla kieliryhmillä oli kiitettävä 5. Ruotsinkielisillä opiskelijoilla kiitettävien arvosanojen osuus oli jonkin verran suurempi ja tyydyttävien arvosanojen osuus pienempi kuin suomen- ja muunkielisillä opiskelijoilla (kuvio 33). Tilastollisesti tarkasteltuna ruotsinkielisten ja muunkielisten opiskelijoiden arvosanojen välinen ero oli pieni¹⁴. Muiden ryhmien välillä eroja ei ollut.

KUVIO 33. Ammatillisten tutkinnon osien arvosanojen jakauma äidinkielen mukaan liiketoiminnan perustutkinnossa. Lähde: Koski-rekisteri

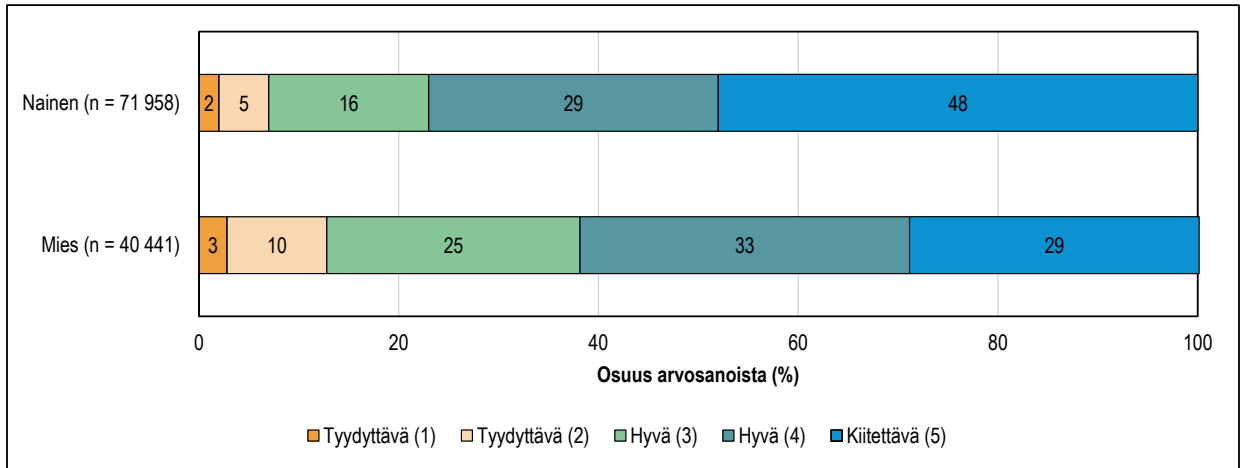
Arvosanat sukupuolen mukaan tarkasteltuna

Ammatillisista tutkinnon osista 64 % oli naisten suorittamia ja noin 36 % miesten. Naisten arvosanojen keskiarvo oli 4,2 ja miesten 3,7. Naisilla yleisin arvosana oli kiitettävä 5 ja miehillä hyvä 4. Kiitettävien arvosanojen osuus oli naisilla lähes puolet (48 %) ja miehillä vajaa kolmannes (29 %) (kuvio 34). Tilastollisesti tarkasteltuna naisten ja miesten arvosanojen välillä oli keskisuuri ero¹⁵.

¹³ jatkossa käytetään termiä muunkieliset

¹⁴ $p < 0,001$; $d = 0,33$

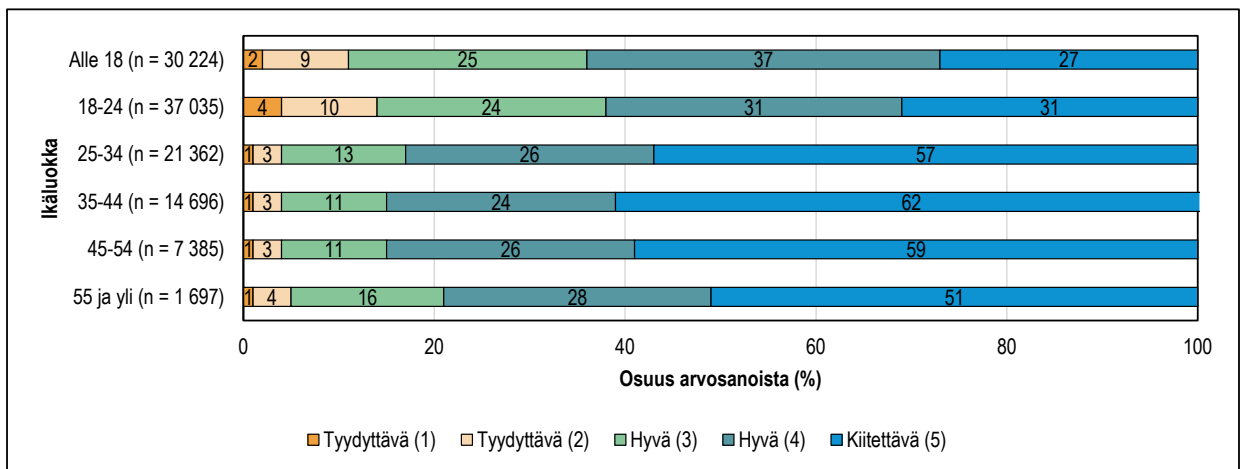
¹⁵ $p < 0,001$; $d = 0,41$

KUVIO 34. Ammatillisten tutkinnon osien arvosanojen jakauma sukupuolen mukaan liiketoiminnan perustutkinnossa. Lähde: Koski-rekisteri

Arvosanat ikäryhmien mukaan

Ammatillisista tutkinnon osista 60 % oli alle 25-vuotiaiden suorittamia. Vähiten suorituksia oli 55-vuotiailla ja tätä vanhemmilla opiskelijoilla (2 %). Iän mukaan tarkasteltuna arvosanojen jakaumissa oli joitakin eroja (kuvio 35). 25-vuotiailla ja tätä vanhemmilla opiskelijoilla kiitettävien arvosanojen osuus oli selvästi suurempi ja tyydyttävien arvosanojen osuus pienempi kuin alle 25-vuotiailla. Alle 25-vuotiaiden arvosanat poikkesivat eniten 35–44-vuotiaiden arvosanoista¹⁶.

KUVIO 35. Ammatillisten tutkinnon osien arvosanojen jakauma ikäryhmien mukaan liiketoiminnan perustutkinnossa. Lähde: Koski-rekisteri

Taulukossa 20 on esitetty arvosanojen perustunnusluvut ikäryhmittäin. Yleisin arvosana (moodi) eri ikäryhmissä oli kiitettävä 5 lukuun ottamatta alle 18-vuotiaita, joilla yleisin arvosana oli hyvä 4. Arvosanojen keskiarvojen perusteella korkeimpia arvosanoja saivat 35–54-vuotiaat, joiden arvosanojen keskiarvo oli noin reilu puoli arvosanaa (0,60) alle 25-vuotiaiden keskiarvoa korkeampi.

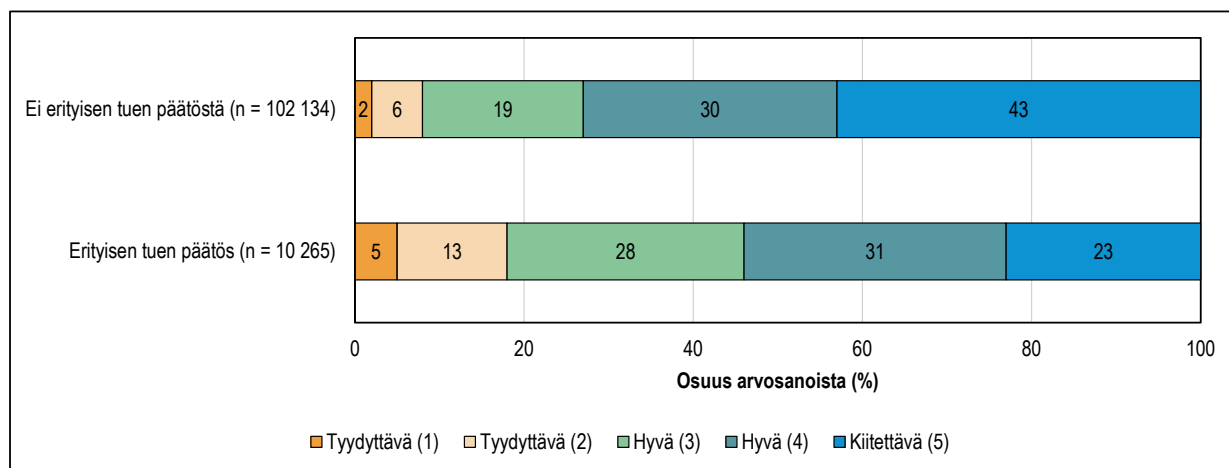
¹⁶ $p < 0,001$; $d = 0,69-0,71$

TAULUKKO 20. Ammatillisten tutkinnon osien arvosanojen tunnuslukuja ikäryhmittäin liiketoiminnan perustutkinnossa. Lähde: Koski-rekisteri

	Alle 18	18–24	25–34	35–44	45–54	55 ja yli
n	30 224	37 035	21 362	14 696	7 385	1 697
Keskiarvo	3,8	3,8	4,3	4,4	4,4	4,2
Mediaani	4	5	5	5	5	4
Moodi	4	5	5	5	5	5
Keskihajonta	1,02	1,11	0,90	0,85	0,87	0,94

Arvosanat erityisen tuen mukaan

Ammatillisista tutkinnon osista 9 % oli opintojensa aikana erityisen tuen päätöksen saaneiden opiskelijoiden suorituksia. Erityisen tuen päätöksen saaneiden opiskelijoiden arvosanat poikkesivat selvästi muiden opiskelijoiden arvosanoista (kuvio 36). Erityisen tuen opiskelijoiden arvosanojen keskiarvo oli 3,5 ja muiden opiskelijoiden 4,1¹⁷. Kiitettävien arvosanojen osuus oli erityisen tuen päätöksen saaneilla selvästi pienempi (23 %) kuin muilla opiskelijoilla (43 %). Vastaavasti tyydyttävien arvosanojen osuus oli selvästi suurempi (18 %) kuin muilla opiskelijoilla (8 %).

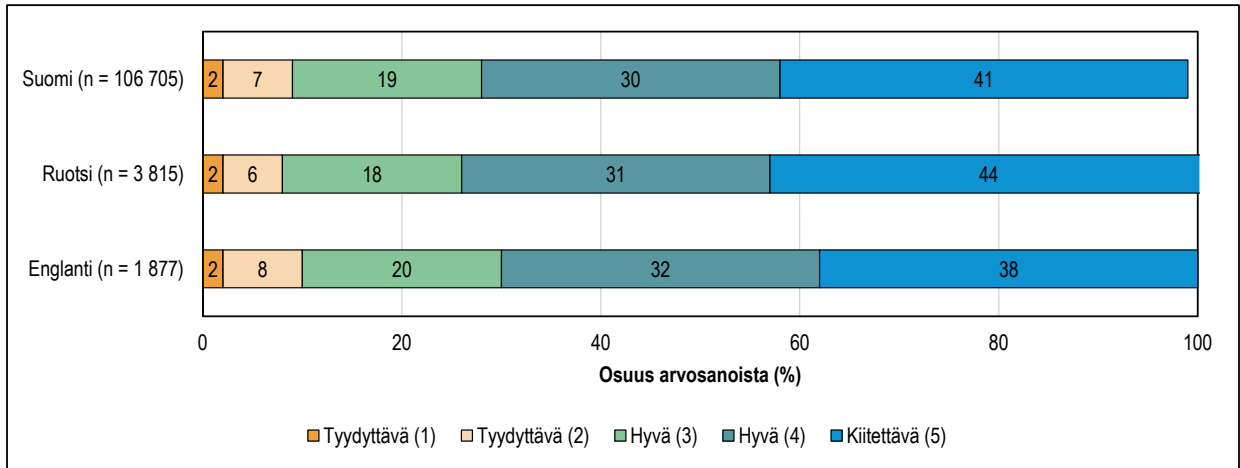

KUVIO 36. Ammatillisten tutkinnon osien arvosanojen jakauma erityisen tuen ja ei erityisen tuen opiskelijoilla liiketoiminnan perustutkinnossa. Lähde: Koski-rekisteri

Arvosanat opintojen suorituskielen mukaan

Valtaosa ammatillisista tutkinnon osista oli suoritettu suomen kielellä (95 %), noin 3 prosenttia ruotsin kielellä ja 2 prosenttia englannin kielellä. Arvosanoissa ei ollut juurikaan eroa suorituskielen mukaan tarkasteltuna (kuvio 37). Yleisin arvosana kaikissa suorituskielissä oli kiitettävä 5.

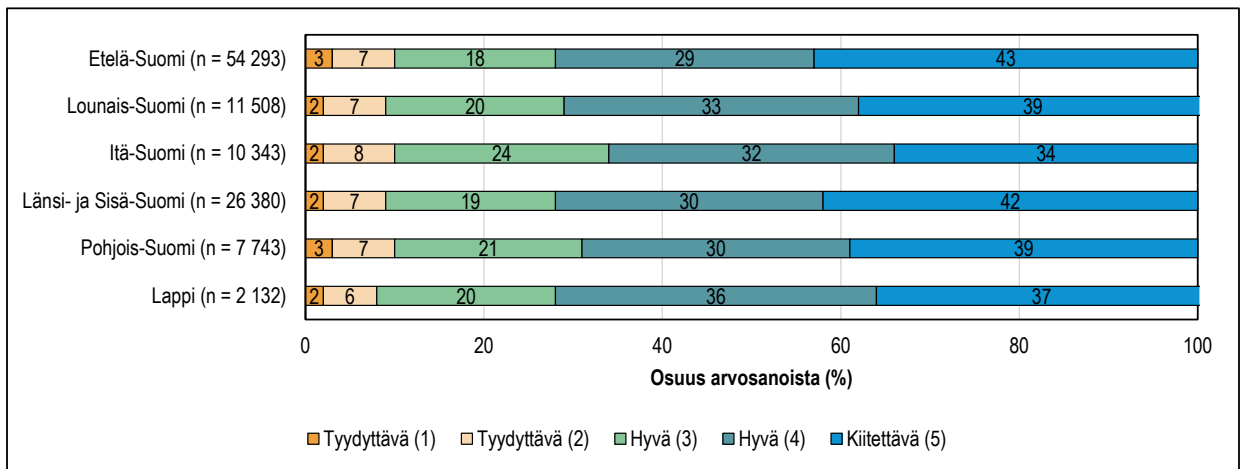
¹⁷ $p < 0,001$; $d = 0,48$

KUVIO 37. Ammatillisten tutkinnon osien arvosanojen jakauma opintojen suorituskielen mukaan liiketoiminnan perustutkinnossa. Lähde: Koski-rekisteri

Arvosanat koulutuksen järjestäjän sijainnin ja koon mukaan

Koulutuksen järjestäjien alueelliseen sijaintiin perustuva vertailu tehtiin AVI-alueiden mukaan. Arvosanojen jakaumissa oli vain hieman eroja AVI-alueiden välillä (kuvio 38). Kaikilla AVI-alueilla yleisin arvosana oli kiitettävä 5. Arvosanojen keskiarvo oli kaikilla AVI-alueilla 4,0 lukuun ottamatta Itä-Suomen AVI-aluetta, jolla arvosanojen keskiarvo oli 3,9. Koulutuksen järjestäjän koon mukaan ei havaittu eroja arvosanoissa.

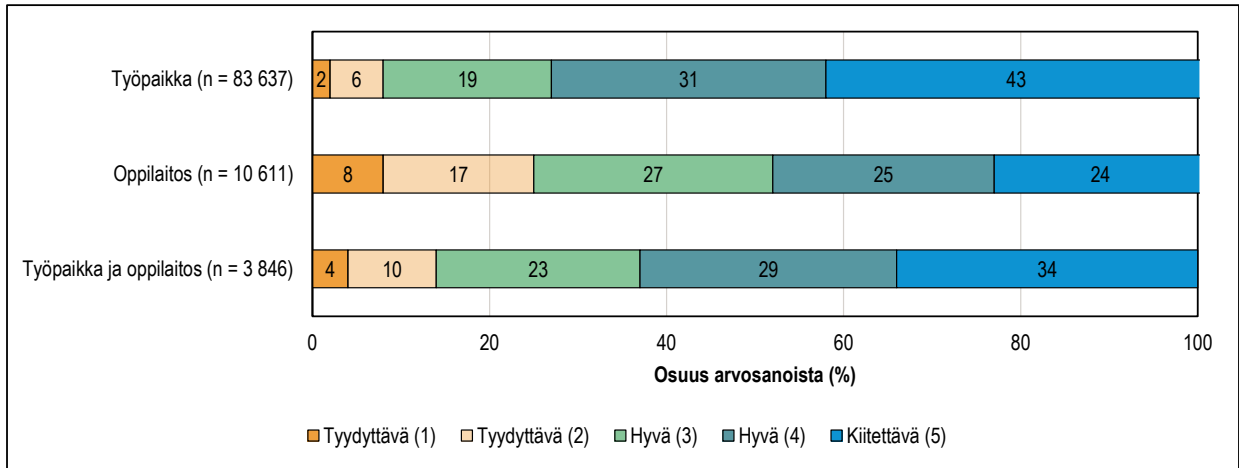

KUVIO 38. Arvosanojen jakauma AVI-alueen mukaan liiketoiminnan perustutkinnossa. Lähde: Koski-rekisteri

Arvosanat näyttöympäristön mukaan

Arvosanoissa oli eroja näyttöympäristön mukaan (kuvio 39). Oppilaitoksissa toteutetuissa näytöissä kiitettävien arvosanojen osuus oli huomattavasti pienempi (24 %) kuin työpaikalla toteutetuissa näytöissä (43 %). Tyydyttäviä arvosanoja oli oppilaitosnäytöissä neljännes (25 %) kun taas työpaikkanäytöissä tyydyttävien arvosanojen osuus oli vain 8 prosenttia. Työpaikan ja oppilaitoksen yhdistelmänäytöissä tyydyttävien arvosanojen osuus oli 14 prosenttia ja kiitettävien osuus oli noin kolmannes (34 %). Työpaikoilla toteutettujen näyttöjen keskiarvo (ka. 4,1) poikkesi 0,7 arvosanan verran oppilaitoksessa toteutettujen näyttöjen keskiarvosta (ka. 3,4)¹⁸. Työpaikan ja oppilaitoksen yhdistelmänäyttöjen arvosanojen keskiarvo oli 3,8.

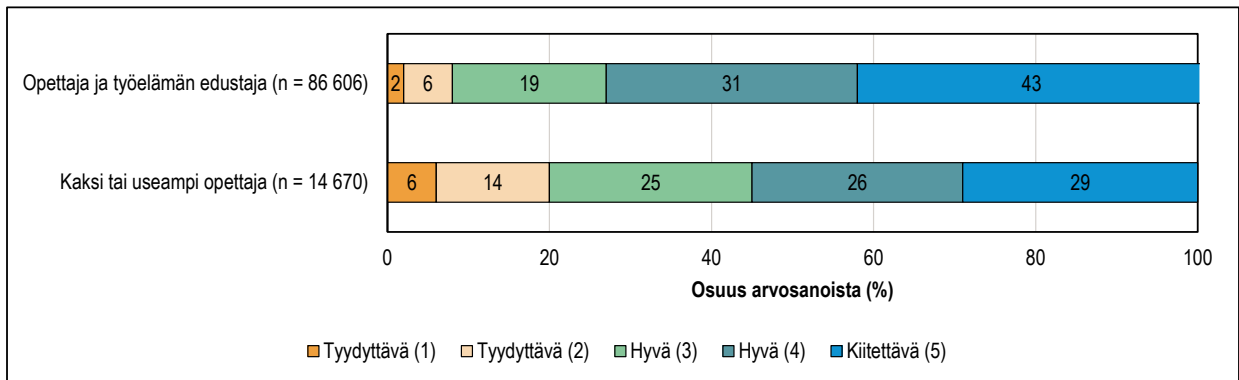
¹⁸ $p < 0,001$; $d = 0,62$

KUVIO 39. Arvosanojen jakauma näyttöympäristön mukaan liiketoiminnan perustutkinnossa. Lähde: Koski-rekisteri

Arvosanat näytön arvioijien mukaan

Arvosanojen jakaumia tarkasteltiin kahden yleisimmän näytön arvioinnin tehneen kokoonpanon mukaan (kuvio 40). Opettajan ja työelämän edustajan yhdessä arvioimista näytöistä 43 prosenttia oli kiitettäviä. Opettajien arvioimissa näytöissä kiitettävien arvosanojen osuus oli vajaa kolmannes (29 %). Vastaavasti tyydyttävien arvosanojen osuus oli selvästi pienempi, kun työelämän edustaja oli osallistunut näytön arviointiin. Opettajan ja työelämän edustajan yhdessä arvioimien näyttöjen arvosanojen keskiarvo oli 4,1. Opettajien arvioimien näyttöjen arvosanojen keskiarvo oli noin puoli arvosanaa matalampi (ka. 3,6)¹⁹.

KUVIO 40. Arvosanojen keskiarvo näytön arvioijien mukaan liiketoiminnan perustutkinnossa. Lähde: Koski-rekisteri

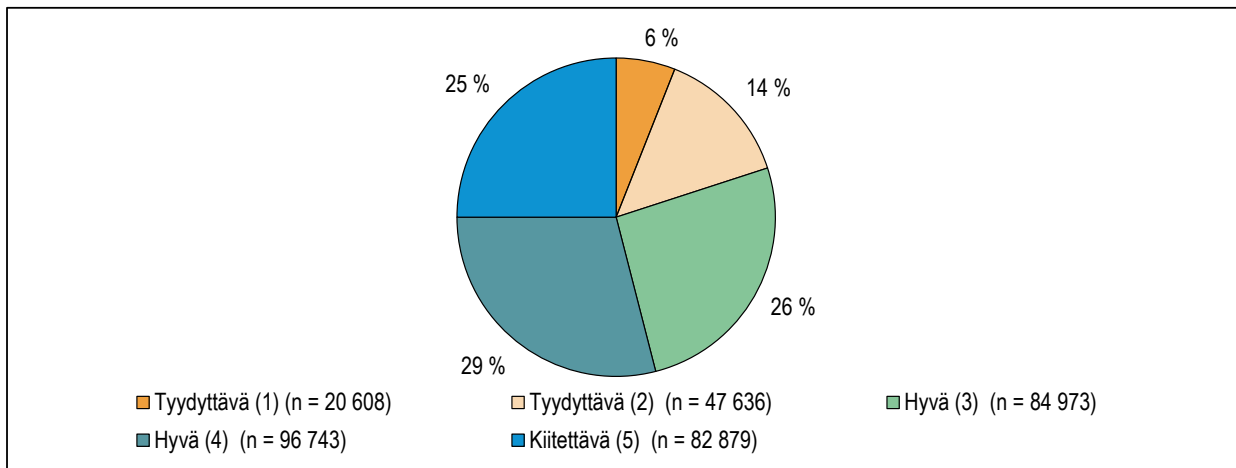
4.3 Opiskelijoiden osaaminen yhteisten tutkinnon osien arvosanoilla mitattuna

Ammatillisiin perustutkintoihin sisältyy 35 osaamispistettä yhteisiä tutkinnon osia. Yhteisten tutkinnon osien pakolliset osa-alueet koostuvat viestintä- ja vuorovaikutusosaamisesta (11 osp), matemaattis-luonnontieteellisestä osaamisesta (6 osp) ja yhteiskunta- ja työelämäosaamisesta (9 osp). Tässä arvioinnissa tarkasteltiin vain yhteisten tutkinnon osien pakollisten osa-alueiden arvosanoja. Kaikille opiskelijoille pakolliset yhteisten tutkinnon osien osa-alueet ovat seuraavat: viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, viestintä ja vuorovaikutus toisella kotimaisella kielellä, viestintä ja vuorovaikutus vieraalla kielellä, toiminta digitaalisessa ympäristössä, taide ja luova ilmaisu, matematiikka ja matematiikan soveltaminen, fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt ja niiden

¹⁹ $p < 0,001$; $d = 0,46$

soveltaminen, yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen, työelämässä toimiminen, opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet, yrittäjäys ja yrittäjämäinen toiminta, työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen ja kestävä kehityksen edistäminen. Lisäksi viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen tutkinnon osasta tarkasteltiin myös viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi toisena kielenä -osa-alueen arvosanoja.

Yhteisten tutkinnon osien pakollisten osa-alueiden arvosanat painottuivat hyviin ja kiitettäviin arvosanoihin (kuvio 41). Yleisin arvosana oli hyvä 4, joiden osuus arvosanoista oli 29 prosenttia. Neljäs arvosanoista oli kiitettäviä (5) ja viides tyydyttäviä (1–2). Arvosanojen keskiarvo oli 3,5, mediaani 4 ja keskihajonta 1,19. Arvioinnin mukauttamisia ja osaamistavoitteista poikkeamia ei juurikaan ollut tehty yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden kohdalla. Yhteisen tutkinnon osan osa-alueen arviointi oli mukautettu 395 (0,1 %) suoritusten kohdalla ja osaamistavoitteista oli poikettu 26 suoritusten kohdalla²⁰. Oppilaitostyypeittäin tarkasteltuna erityisoppilaitoksissa yhteisen tutkinnon osan osa-alueen arviointi oli mukautettu 152 (2 %) suoritusten kohdalla²¹ ja ammatillisissa oppilaitoksissa 242 (0,1 %) suoritusten kohdalla²². Mukauttamisia oli tehty kaikissa yhteisten tutkinnon osien pakollisissa osa-alueissa ja määrällisesti niitä oli eniten (n = 134) matematiikka ja matematiikan soveltaminen -osa-alueessa. Osaamistavoitteista poikkeamia oli tehty muutamia ammatillisissa aikuiskoulutuskeskuksissa, ammatillisissa erikoisoppilaitoksissa sekä ammatillisissa oppilaitoksissa, mutta ei ammatillisissa erityisoppilaitoksissa.

KUVIO 41. Yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden arvosanojen jakauma liiketoiminnan perustutkinnossa (N = 332 893). Lähde: Koski-rekisteri

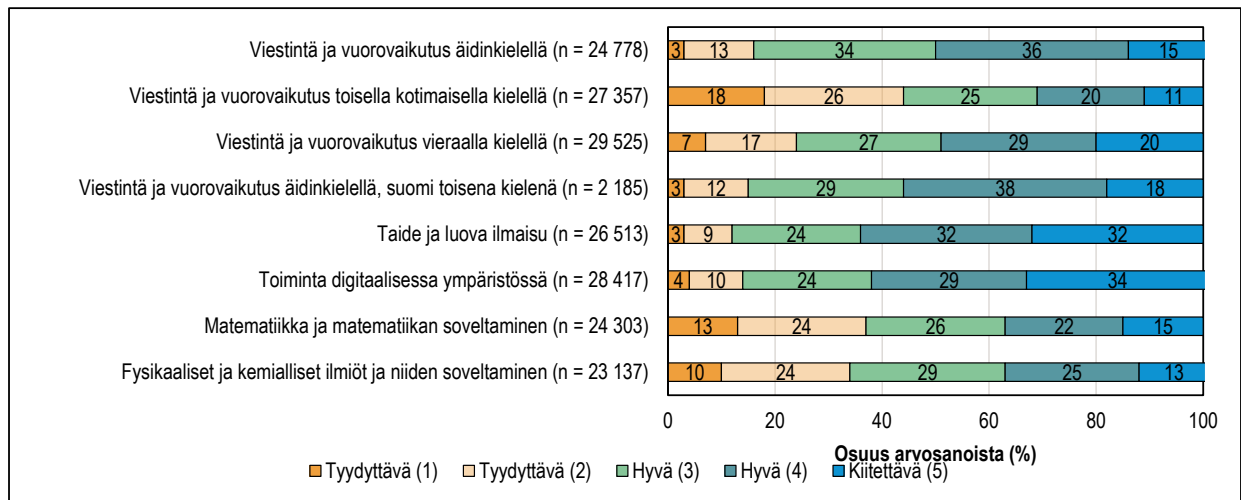
Arvosanat yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden mukaan

Kuviossa 42 on kuvattu viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen ja matemaattis-luonnontieteellisen osaamisen tutkinnon osien pakollisten osa-alueiden arvosanajakaumat. Viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen tutkinnon osassa kiitettävien arvosanojen osuus vaihteli osa-alueittain 11–34 prosentin välillä ja osuus oli suurin toiminta digitaalisessa ympäristössä -osa-alueessa. Tyydyttäviä arvosanoja oli selkeästi eniten viestintä- ja vuorovaikutus toisella kotimaisella kielellä (44 %) -osa-alueessa. Myös matemaattis-luonnontieteellisen osaamisen tutkinnon osan molemmissa pakollisissa osa-alueissa tyydyttävien arvosanojen osuus oli suuri (34–37 %).

²⁰ N = 332 839

²¹ N = 6 280

²² N = 279 855

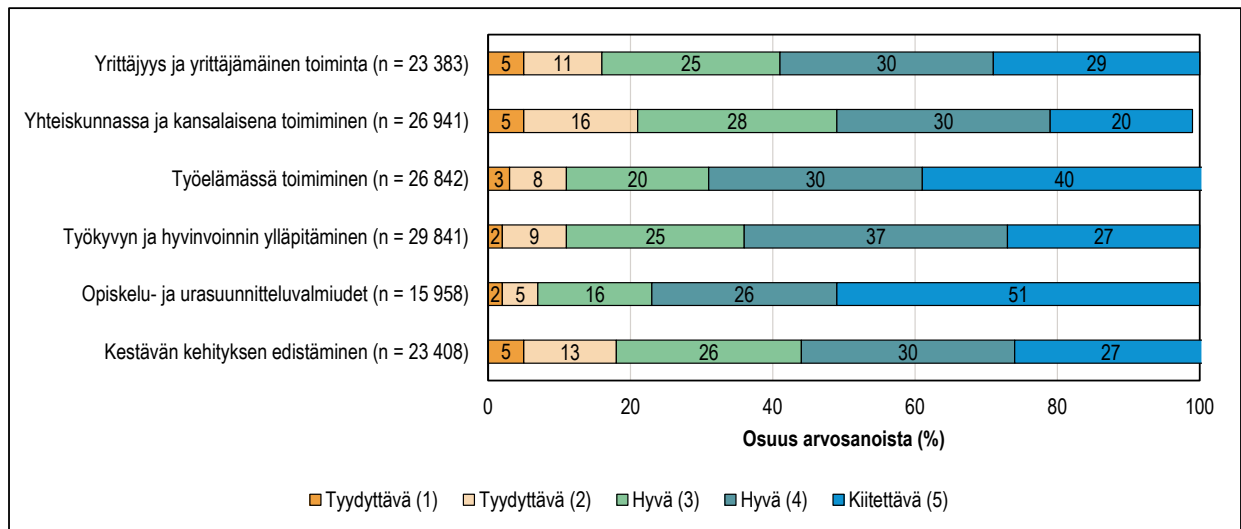
KUVIO 42. Arvosanjakauma viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen ja matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen -tutkinon osien osa-alueiden mukaan liiketoiminnan perustutkinossa. Lähde: Koski-rekisteri

Viestintä ja vuorovaikutusosaamisen tutkinon osien osa-alueiden arvosanojen keskiarvot vaihtelivat 2,8 ja 3,8 välillä (taulukko 21). Korkein keskiarvo oli taide ja luova ilmaisu sekä toiminta digitaalisessa ympäristössä -osa-alueissa ja matalin keskiarvo viestintä- ja vuorovaikutus toisella kotimaisella kielellä -osa-alueessa, jonka yleisin arvosana oli 2. Matemaattis-luonnontieteellisessä osaamisen osa-alueissa yleisin arvosana oli hyvä 3.

TAULUKKO 21. Perustunnusluvut viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen ja matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen -tutkinon osien osa-alueissa liiketoiminnan perustutkinossa. Lähde: Koski-rekisteri

	Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä	Viestintä ja vuorovaikutus vieraalla kielellä	Viestintä ja vuorovaikutus toisella kotimaisella kielellä	Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi toisena kielenä	Taide ja luova ilmaisu	Toiminta digitaalisessa ympäristössä	Matematiikka ja matematiikan soveltaminen	Fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt ja niiden soveltaminen
n	24 778	29 525	27 357	2 185	26 513	28 417	24 303	23 137
Keskiarvo	3,5	3,4	2,8	3,6	3,8	3,8	3,0	3,1
Mediaani	4	3	3	4	5	5	3	3
Moodi	4	4	2	4	5	5	3	3
Keskihajonta	0,98	1,17	1,25	1,02	1,09	1,13	1,26	1,18

Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen -tutkinon osassa kiitettävien arvosanojen osuus vaihteli osa-alueittain 20 ja 51 prosentin välillä, ja osuus oli suurin opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet -osa-alueessa (kuvio 43). Pienin (20 %) kiitettävien arvosanojen osuus oli yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen -osa-alueessa, jonka kohdalla tyydyttävien (1-2) arvosanojen osuus oli suurin (21 %).

KUVIO 43. Arvosanjakauma yhteiskunta- ja työelämäosaaminen -tutkinnon osan osa-alueiden mukaan liiketoiminnan perustutkinnossa. Lähde: Koski-rekisteri

Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen -tutkinnon osan osa-alueiden keskiarvot vaihtelivat 3,4 ja 4,2 välillä (taulukko 22). Korkein keskiarvo oli opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet -osa-alueessa ja matalin yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen -osa-alueessa. Kaikissa osa-alueissa yleisin arvosana oli 4 tai 5.

TAULUKKO 22. Perustunnusluvut yhteiskunta- ja työelämäosaaminen -tutkinnon osan osa-alueissa liiketoiminnan perustutkinnossa. Lähde: Koski-rekisteri

	Yrittäjyys ja yrittäjämäinen toiminta	Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen	Työelämässä toimiminen	Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen	Opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet	Kestävän kehityksen edistäminen
n	23 383	26 941	26 842	29 841	15 958	23 408
Keskiarvo	3,7	3,4	4,0	3,8	4,2	3,6
Mediaani	4	4	4	4	5	4
Moodi	4	4	5	4	5	4
Keskihajonta	1,14	1,13	1,07	1,02	1,02	1,15

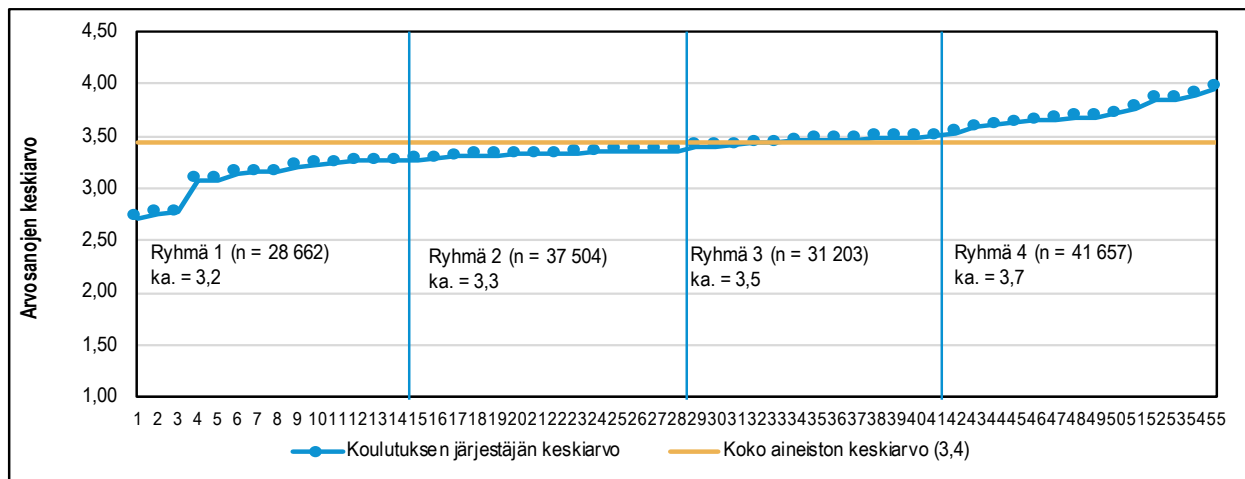
Arvosanat koulutuksen järjestäjittäin viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen -tutkinnon osassa

Koulutuksen järjestäjät (n = 55) asetettiin viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen pakollisten osa-alueiden²³ arvosanojen keskiarvon mukaiseen järjestykseen ja sen pohjalta neljään ryhmään (kuvio 44).

Arvosanojen keskiarvoissa oli jonkin verran vaihtelua koulutuksen järjestäjien välillä. Arvosanojen keskiarvot vaihtelivat järjestäjittäin 2,7 ja 4,0 välillä. Alimpaan neljännekseen (ryhmä 1) kuuluvien järjestäjien arvosanojen keskiarvo oli 3,2, keskitasoisten (ryhmät 2 ja 3) järjestäjien 3,3 ja 3,5 ja ylimpään neljännekseen (ryhmä 4) kuuluvien järjestäjien 3,7. Ryhmien 1 ja 4 arvosanojen välinen ero oli keskiarvo²⁴. Muiden ryhmien väliset erot olivat pieniä tai eroa ei ollut.

²³ Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä suomi toisena kielenä, viestintä ja vuorovaikutus toisella kotimaisella kielellä, viestintä ja vuorovaikutus vieraalla kielellä, toiminta digitaalisessa ympäristössä, taide ja luova ilmaisu

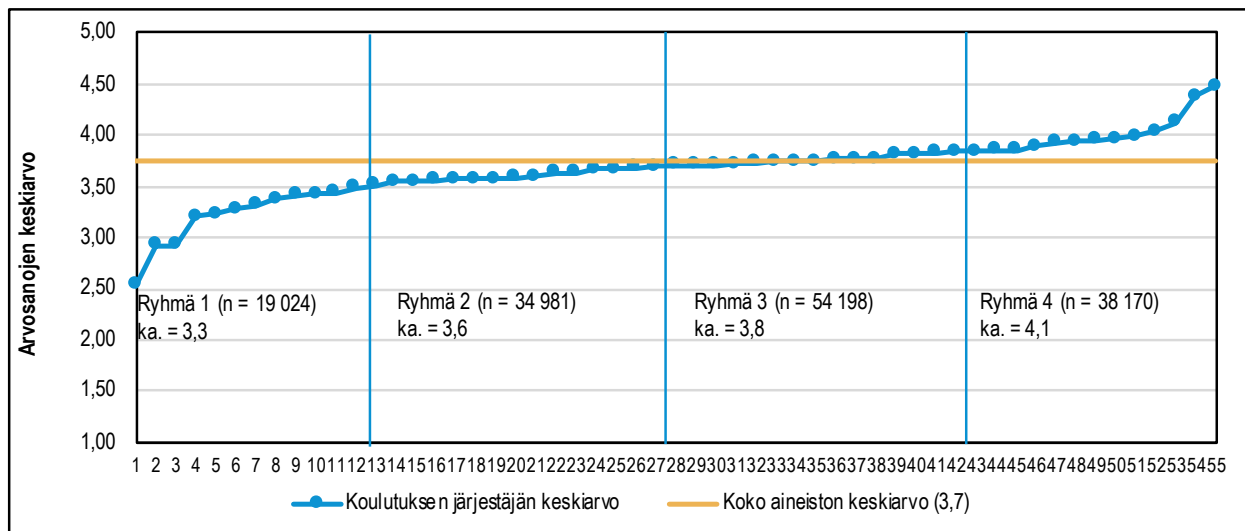
²⁴ $p < 0,001$, $d = 0,49$

KUVIO 44. Viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen tutkinnon osan pakollisten osa-alueiden arvosanojen keskiarvo koulutuksen järjestäjittäin liiketoiminnan perustutkinnossa

Arvosanat koulutuksen järjestäjittäin matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen -tutkinnon osassa

Koulutuksen järjestäjät (n = 55) asetettiin matemaattis-luonnontieteellisen osaamisen tutkinnon osan pakollisten osa-alueiden²⁵ arvosanojen keskiarvon mukaiseen järjestykseen ja sen pohjalta neljään ryhmään (kuvio 45). Arvosanojen keskiarvoissa oli vaihtelua koulutuksen järjestäjien välillä, sillä arvosanojen keskiarvot vaihtelivat järjestäjittäin 2,2 ja 4,0 välillä. Alimpaan neljännekseen (ryhmä 1) kuuluvien järjestäjien arvosanojen keskiarvo oli 2,7, keskitasoisten (ryhmät 2 ja 3) järjestäjien 2,9 ja 3,1 ja ylimpään neljännekseen (ryhmä 4) kuuluvien järjestäjien 3,3. Ryhmien 1 ja 4 arvosanojen välinen ero oli keskiarvo²⁶. Muiden ryhmien väliset erot olivat pieniä tai eroa ei ollut²⁷.

KUVIO 45. Matemaattis-luonnontieteellisen osaamisen -tutkinnon osan pakollisten osa-alueiden arvosanojen keskiarvo koulutuksen järjestäjittäin liiketoiminnan perustutkinnossa

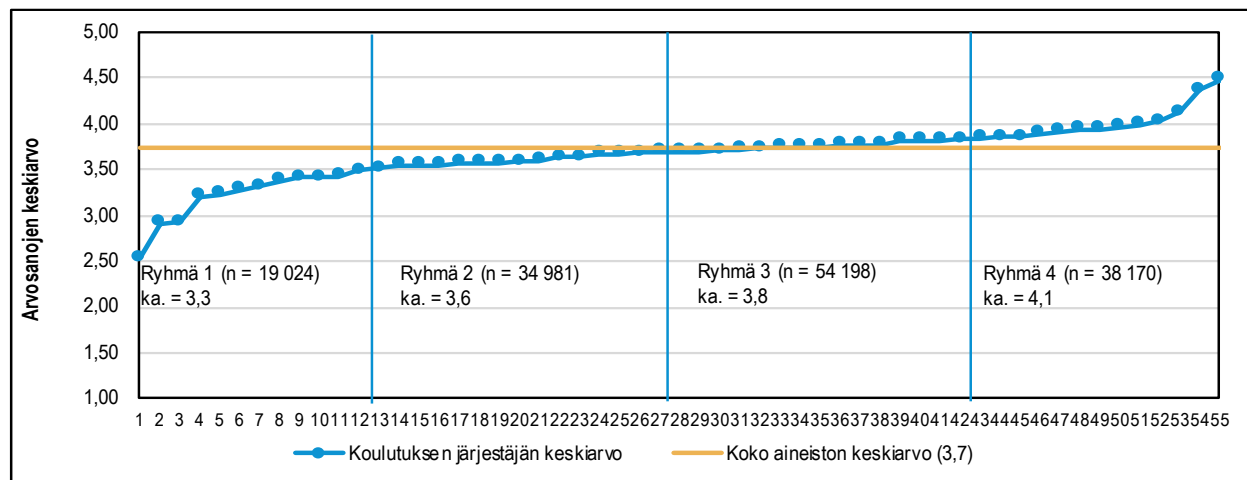
²⁵ Matematiikka ja matematiikan soveltaminen, Fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt ja niiden soveltaminen

²⁶ $p < 0,001$, $d = 0,51$

²⁷ $p < 0,001$, $d = 0,13-0,36$

Arvosanat koulutuksen järjestäjittäin yhteiskunta- ja työelämäosaaminen -tutkinnon osassa

Koulutuksen järjestäjät (n = 55) asetettiin yhteiskunta- ja työelämäosaaminen -tutkinnon osan pakollisten osa-alueiden²⁸ arvosanojen keskiarvon mukaiseen järjestykseen ja sen perusteella neljään ryhmään (kuvio 46). Arvosanojen keskiarvoissa oli paljon vaihtelua koulutuksen järjestäjien ääripäiden välillä, sillä arvosanojen keskiarvot vaihtelivat järjestäjittäin 2,5 ja 4,5 välillä. Alimpaan neljännekseen (ryhmä 1) kuuluvien järjestäjien arvosanojen keskiarvo oli 3,3, keskitasoisten (ryhmät 2 ja 3) järjestäjien 3,6 ja 3,8 ja ylimpään neljännekseen (ryhmä 4) kuuluvien järjestäjien 4,1. Ryhmien 1 ja 4 arvosanojen välinen ero oli melko suuri²⁹. Myös ryhmien 1 ja 3 sekä ryhmien 2 ja 4 välillä oli arvosanoissa keskiarvoero³⁰.

KUVIO 46. Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen -tutkinnon osan pakollisten osa-alueiden arvosanojen keskiarvo koulutuksen järjestäjittäin liiketoiminnan perustutkinnossa

4.4 Yhteisten tutkinnon osien arvosanat taustamuuttujittain

Seuraavaksi tarkastellaan yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden arvosanoja seuraavien taustamuuttujien mukaan: opiskelijan äidinkieli, sukupuoli ja ikä sekä opintojen suorituskielet ja koulutuksen järjestäjän sijainti (AVI-alueet). Lisäksi arvosanoja tarkastellaan erityisen tuen päätöksen mukaan.

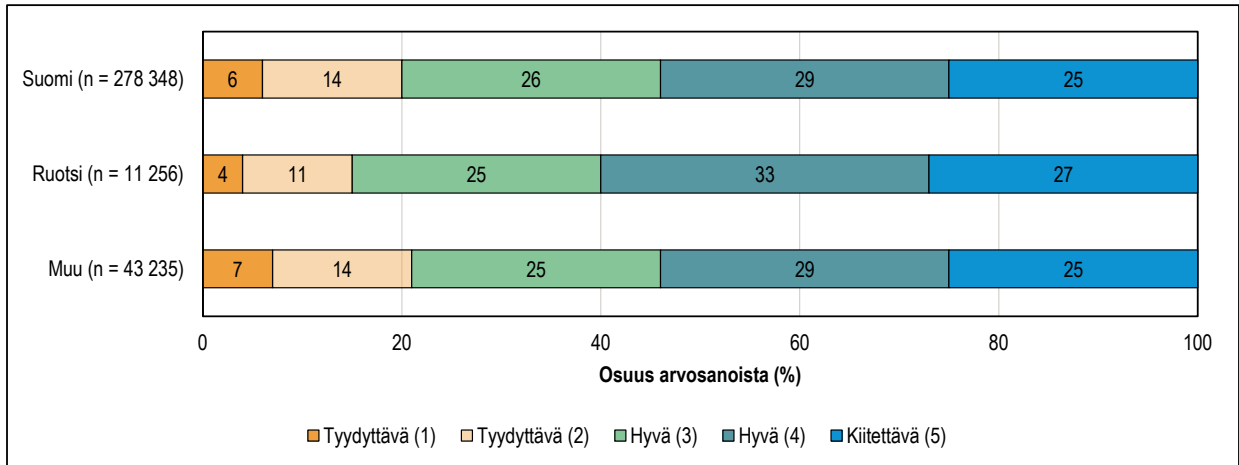
Arvosanat äidinkielen mukaan

Yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden arvosanjakaumissa ei ollut juurikaan eroja eri kieliryhmien välillä (kuvio 47). Kaikilla kieliryhmillä yleisin arvosana oli hyvä 4. Kiitettäviä arvosanoja oli kaikilla kieliryhmillä noin neljännes. Ruotsinkielisillä opiskelijoilla tyydyttävien arvosanojen osuus oli hieman pienempi (15 %) kuin suomen- ja muunkielisillä opiskelijoilla (20–21 %).

²⁸ Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen, työelämässä toimiminen, opiskelu- ja urasuunnitteluvälmiudet, yrittäjyys ja yrittäjämäinen toiminta, työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen ja kestävä kehityksen edistäminen

²⁹ $p < 0,001$, $d = 0,70$

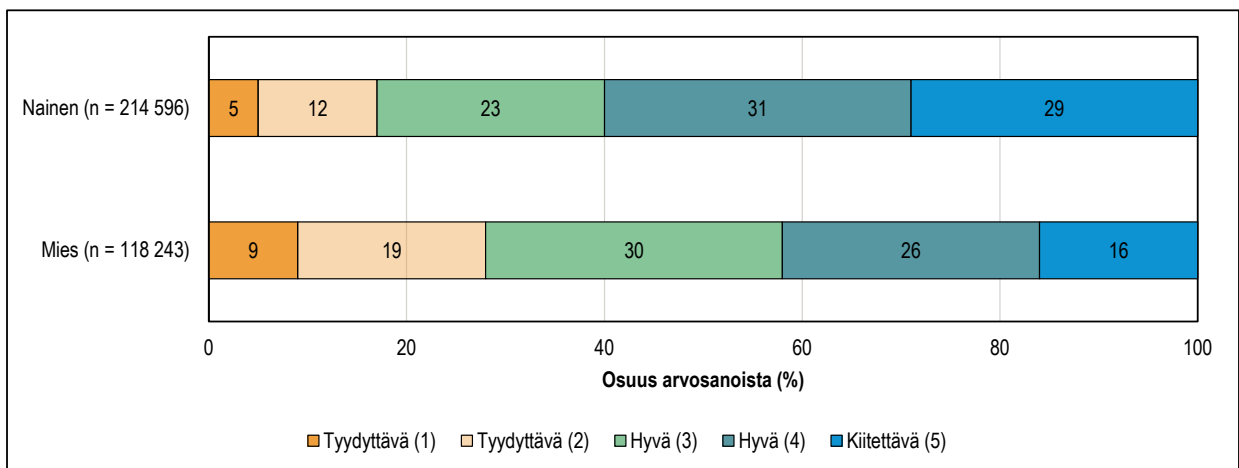
³⁰ $p < 0,001$, $d = 0,40-0,45$

KUVIO 47. Yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden arvosanojen keskiarvo äidinkielen mukaan liiketoiminnan perustutkinnossa. Lähde: Koski-rekisteri

Arvosanat sukupuolen mukaan

Naisilla yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden arvosanat olivat keskimäärin miehiä korkeampia (kuvio 48). Naisilla kiitettävien arvosanojen osuus oli selvästi suurempi miehiin verrattuna. Tyydyttävien arvosanojen osuus oli naisilla 17 prosenttia ja miehillä 28 prosenttia. Naisten arvosanojen keskiarvo oli 3,7 ja miesten 3,2³¹.

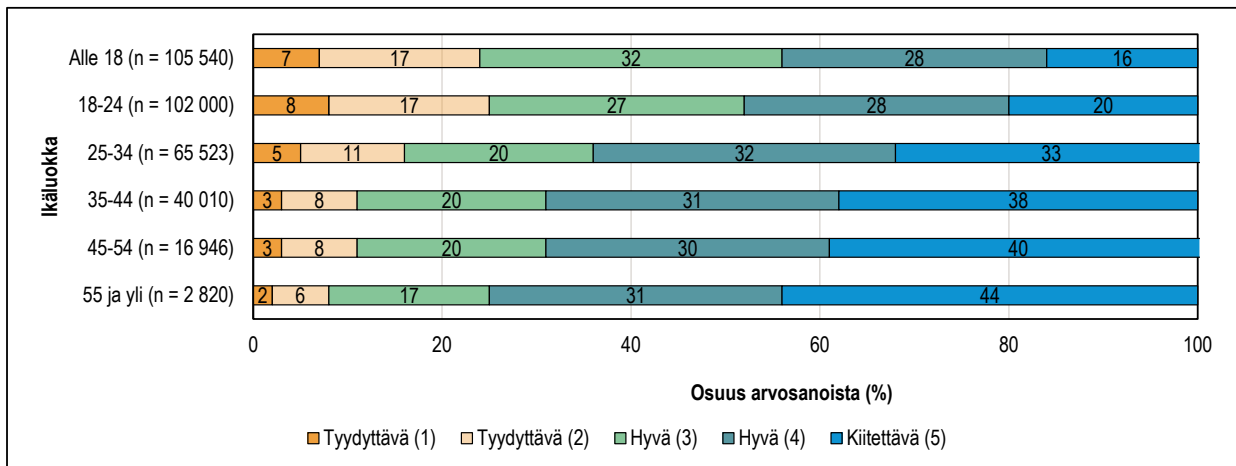

KUVIO 48. Yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden arvosanojen jakauma sukupuolen mukaan tarkasteltuna liiketoiminnan perustutkinnossa. Lähde: Koski-rekisteri

³¹ $p < 0,001$, $d = 0,40$

Arvosanat ikäryhmien mukaan

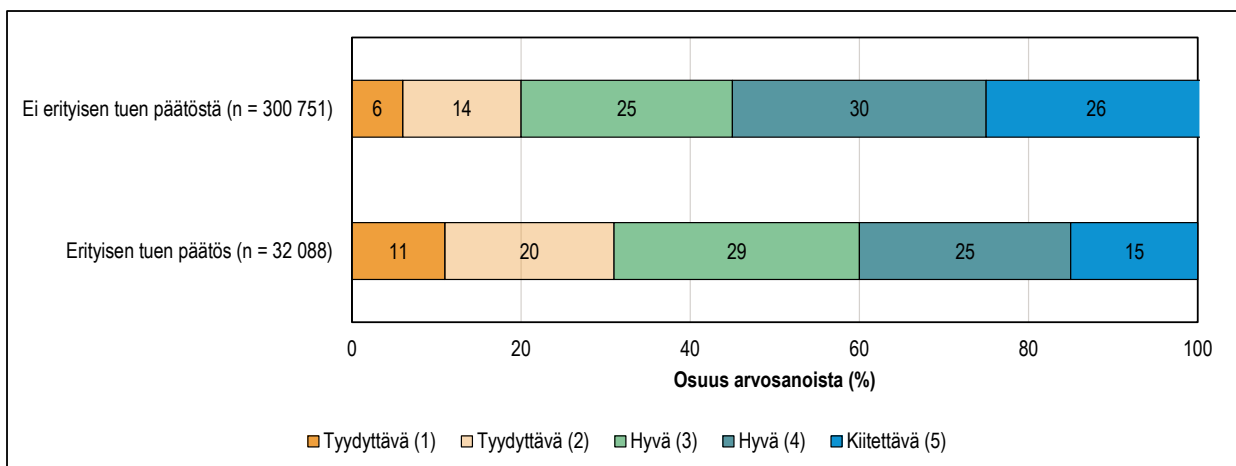
Kiitettävien arvosanojen osuus vaihteli ikäryhmittäin 16 ja 44 prosentin välillä (kuvio 49). Kiitettävien arvosanojen osuus oli suurin kolmessa vanhimmissa ikäluokassa (38–44 %). Vähiten kiitettäviä arvosanoja (16 %) oli nuorimmassa, alle 18-vuotiaiden ikäluokassa. Tyydyttävien (1–2) arvosanojen osuus vaihteli 8 prosentista 25 prosenttiin, ja oli suurin kahdessa nuorimmassa ikäryhmässä. Korkein keskiarvo oli 55-vuotiailla ja vanhemmilla (ka. 4,1) ja matalin alle 18-vuotiailla (ka. 3,3). Verrattaessa nuorimman ja vanhimman ikäluokan arvosanoja toisiinsa, ero oli kohtalaisen suuri³². Myös toiseksi nuorimman ikäluokan arvosanat poikkesivat merkittävästi etenkin vanhimman ikäluokan arvosanoista³³.

KUVIO 49. Yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden arvosanojen jakauma ikäryhmien mukaan tarkasteltuna liiketoiminnan perustutkinnossa

Arvosanat erityisen tuen mukaan

Erityisen tuen päätöksen saaneiden opiskelijoiden arvosanat poikkesivat jonkin verran muiden opiskelijoiden arvosanoista (kuvio 50). Erityisen tuen opiskelijoiden arvosanojen keskiarvo oli 3,1 ja muiden opiskelijoiden 3,6³⁴. Erityisen tuen opiskelijoilla oli selvästi enemmän tyydyttäviä arvosanoja (31 %) kuin muilla opiskelijoilla (20 %).

KUVIO 50. Yhteisten tutkinnon osien arvosanojen jakauma erityisen tuen päätöksen saaneiden opiskelijoiden ja ei erityisen tuen päätöstä saaneiden opiskelijoiden mukaan liiketoiminnan perustutkinnossa

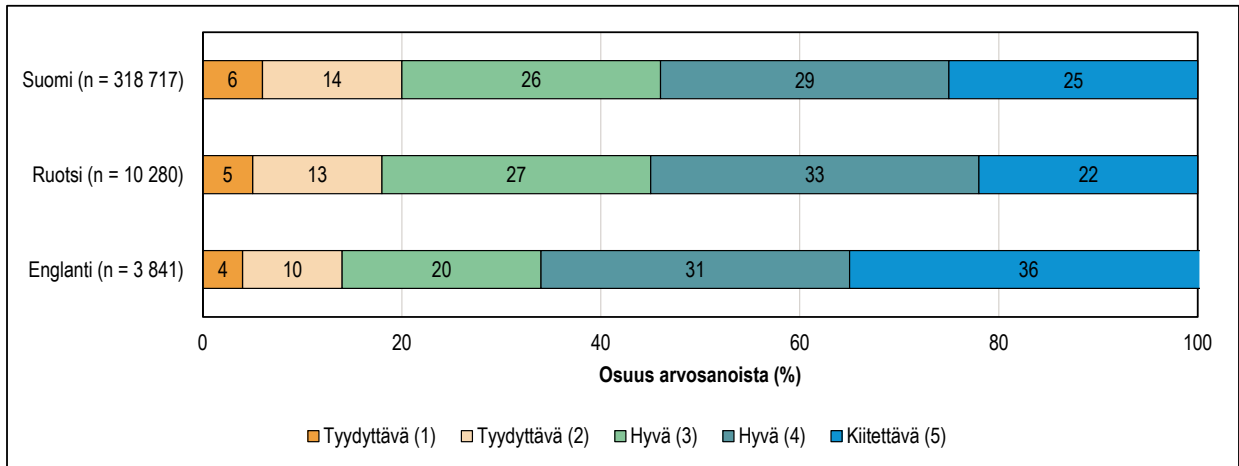
32 $p < 0,001$, $d = 0,75$

33 $p < 0,001$, $d = 0,66$

34 $p < 0,001$; $d = 0,35$

Arvosanat opintojen suorituskielen mukaan

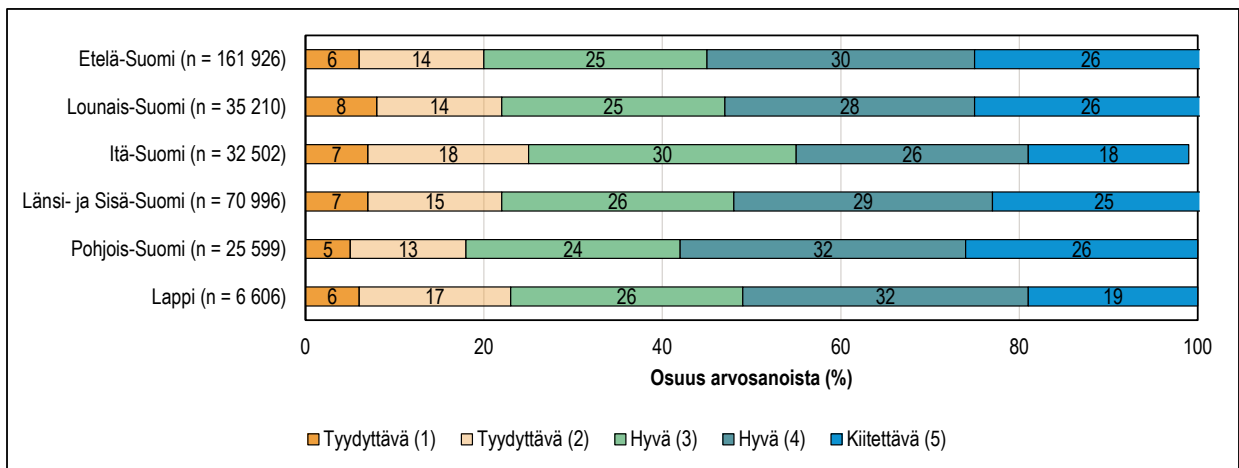
Opiskelijoilla, joiden opintojen suorituskieli oli englanti, oli kiitettävien arvosanojen osuus suurempi kuin suomen tai ruotsin kielellä opintonsa suorittaneilla (kuvio 51). Suomen ja ruotsin kielellä suorittaneiden arvosanat olivat melko samaa tasoa. Käytännössä erot arvosanoissa englannin kielellä opintonsa suorittaneiden ja suomen tai ruotsin kielellä opintonsa suorittaneiden välillä olivat kuitenkin melko pieniä³⁵.

KUVIO 51. Yhteisten tutkinnon osien arvosanojen jakauma opintojen suorituskielen mukaan liiketoiminnan perustutkinnossa

Arvosanat koulutuksen järjestäjän sijainnin mukaan

Arvosanojen jakaumissa oli vain hieman eroja AVI-alueiden välillä (kuvio 52). Itä-Suomen ja Lapin alueilla toimivilla koulutuksen järjestäjillä kiitettävien arvosanojen osuus hieman pienempi kuin muihin AVI-alueisiin kuuluvilla järjestäjillä. Arvosanojen keskiarvot vaihtelivat alueittain 3,3 ja 3,6 välillä.

KUVIO 52. Yhteisten tutkinnon osien arvosanojen jakauma AVI-alueen mukaan liiketoiminnan perustutkinnossa

³⁵ p < 0,001; d = 0,29

Perusopetuksen päättöarvosanojen yhteys tutkinnon osien arvosanoihin liiketoiminnan perustutkin- nossa

Arvioinnissa tehtiin tarkastelu myös perusopetuksen äidinkielen, matematiikan ja yhteiskuntaopin päättöarvosanojen³⁶ yhteydestä ammatillisten tutkinnon osien ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden arvosanojen keskiarvoon. Tarkastelussa havaittiin päättöarvosanojen ja ammatillisten tutkinnon osien arvosanojen välillä heikohko positiivinen korrelaatio³⁷. Perusopetuksen päättöarvosanat selittivät noin 15 % ammatillisten tutkinnon osien arvosanojen vaihtelusta.

Yhteisten tutkinnon osien kohdalla havaittiin hieman voimakkaampi positiivinen korrelaatio³⁸ ja päättöarvosanat selittivät noin 27 % yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden arvosanojen vaihtelusta. Tarkasteltaessa vain äidinkielen päättöarvosanan yhteyttä viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä -tutkinnon osan osa-alueen arvosanoihin, selitti äidinkielen päättöarvosana noin 18 % arvosanojen vaihtelusta³⁹. Myös matematiikan päättöarvosana selitti 18 % matematiikka ja matematiikan soveltaminen osa-alueen arvosanojen vaihtelusta⁴⁰. Yhteiskuntaopin kohdalla selitysaste oli vielä heikompi. Yhteiskuntaopin arvosana selitti vain noin 7 % yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen -tutkinnon osan osa-alueen arvosanoista⁴¹.

4.5 Koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien arvio opiskelijoiden osaami- sesta

Koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien yhdessä toteuttamassa itsearvioinnissa tiedusteltiin tutkin-
nosta valmistuvien opiskelijoiden osaamisen keskeisiä vahvuuksia ja kehittämistarpeita sekä ammattialakohtaisessa substanssiosaamisessa että elinikäisen oppimisen avaintaidoissa. Ammattialakohtaisella substanssi-
osaamisella tarkoitetaan tässä arvioinnissa työprosessin suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin liittyvää
osaamista, työmenetelmien ja -välineiden ja teorian hallintaan ja soveltamiseen sekä työturvallisuuteen
liittyvää osaamista. Elinikäisen oppimisen avaintaitoja ovat muun muassa ongelmanratkaisutaidot, itsensä
kehittämisen taidot, yhteistyötaidot, yhteiskunnallisen osaamisen ja kansalaistaidot, digitaidot, viestintä- ja
vuorovaikutustaidot, kulttuuriosaamisen sekä kestävään kehitykseen ja yrittäjyyteen liittyvän osaamisen.
Taulukkoon 23 ja 24 on koottu eniten mainintoja saaneet osaamisen vahvuudet ja kehittämistarpeet. Tekstissä
olevat lainaukset on poimittu koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien vastauksista.

4.5.1 Osaamisen vahvuudet ja kehittämistarpeet liiketoiminnan perustutkin- nossa

Osaaminen vahvuudet

Koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien arvioissa opiskelijoiden ammattialakohtaisen osaamisen
keskeisimmäksi vahvuudeksi arvioitiin kaupan alan työtehtävien perusosaaminen ja siihen liittyen keskeis-
ten koneiden, laitteiden, ohjelmien ja sovellusten käyttö (taulukko 23). Myös työturvallisuuteen liittyvät
asiat, kuten työturvallisuusohjeiden tuntemus ja niiden noudattaminen mainittiin melko yleisenä osaamisen
vahvuutena. Osalla opiskelijoista osaamisen vahvuutena ovat myös prosessimainen työskentely, ja siihen liit-
tyen oman työn suunnittelu, aikataulutus ja toteutus sekä teorian hallinta ja sen soveltaminen käytän-
töön.

*”Opiskelijat osaavat kaupan alan perustehtävät, tuntevat esim. hyllytystyön periaatteet ja työskentely-
järjestyksen.”*

36 matematiikka, äidinkieli, yhteiskuntaoppi

37 $r = 0,383$; $p < 0,001$

38 $r = 0,515$; $p < 0,001$

39 $r = 0,420$; $p < 0,001$

40 $r = 0,420$; $p < 0,001$

41 $r = 0,273$; $p < 0,001$

"Monipuolisten työvälinejärjestelmien, -ohjelmien ja tietoteknisten välineiden käyttö: tablettien, kassakoneiden, minitietokoneiden(kapula) käyttäminen."

"Koneiden käyttö ja työturvallisuus osataan."

Elinikäisen oppimisen avaintaidoista keskeisimmäksi osaamisen vahvuudeksi arvioitiin digitaidot (taulukko 23). Lisäksi oman osaamisen kehittämisen taidot ja siihen liittyen itsearviointitaidot, asenne ja motivaatio uuden oppimiseen sekä kyky ottaa haltuun uusia välineitä ja järjestelmiä arvioitiin myös osaamisen keskeiseksi vahvuudeksi. Muita melko yleisinä osaamisen vahvuuksina mainittiin yhteistyötaidot, viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen sekä yrittäjyyteen liittyvä osaaminen.

"Hyvät digitaidot. Rohkeus kokeilla uusia työvälineitä"

"Hyvä motivaatio ja tunnollisuus. Työelämätaidot hallussa, uskalletaan tarttua työhön ja opiskelijan asenne on hyvä"

"Hyvät digitaidot. Ennakkoluulottomuus ja rohkeus kokeilla erilaisia sovelluksia ja ohjelmistoja. Elinikäisen oppimisen asenne kunnossa."

"Yhteistyötaidot, viestintä ja vuorovaikutustaidot nousevat ykkösinä esille."

Osaamisen kehittämistarpeet

Ammattialakohtaisen osaamisen keskeisimmäksi kehittämistarpeeksi arvioitiin puolestaan teorian hallinta ja sen soveltaminen käytännön tilanteisiin. Myös prosessimainen työskentely, kuten oman toiminnan suunnittelu, aikataulutus ja toteutus arvioitiin melko yleiseksi osaamisen kehittämistarpeeksi.

"Bli bättre på att koppla teori till verklighet."

"Syvempi ja laaja-alaisempi teorian soveltaminen käytäntöön."

"Työprosessin suunnittelu ja arviointi, kokonaisuuksien hahmottaminen, toimiminen vaihtelevissa ja yllättävissä tilanteissa."

Elinikäisen oppimisen avaintaidoissa osaamisen kehittämistarpeet kohdistuivat etenkin viestintä- ja vuorovaikutustaitoihin, ja niihin liittyen muun muassa tekstien tuottamisen, luetun ymmärtämisen ja kielitaidon haasteisiin. Myös matemaattinen osaaminen ja siihen liittyen esimerkiksi prosentti- ja päässäälaskut sekä kustannustietoisuus arvioitiin melko yleisenä osaamisen kehittämistarpeena. Osaamisen kehittämistarpeita kohdistui melko usein myös oman osaamisen kehittämisen taitoihin, kuten itsearviointitaitoihin sekä motivaatioon ja asenteeseen. Myös itseohjautuvuudessa, oma-aloitteisuudessa, vastuunottamisessa omasta toiminnasta sekä rohkeudessa kokeilla uusia välineitä ja laitteita on osalla opiskelijoista kehitettävää.

"Matemaattiset taidot, itseluottamus, oman osaamisen kehittämistaidot, työelämätaidot."

"Viestintäosaaminen (suullinen ja kirjallinen), itsearviointi, osaamisen kehittämisen taidot, matemaattinen ja luonnontieteellinen osaaminen."

"Matemaattinen osaaminen, Suomen kielen taito (kirjoittaminen), rohkeus käyttää ruotsia ja englantia."

TAULUKKO 23. Liiketoiminnan perustutkinnosta valmistuvien opiskelijoiden osaamisen keskeisiä vahvuuksia ja kehittämistarpeita koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien arvioimana

Osaaminen	Koulutuksen järjestäjien ja työelämän arvio
Keskeisiä opiskelijoiden ammattialakohtaisen osaamisen vahvuuksia	• Kaupan alan perusosaaminen sekä keskeisten laitteiden, koneiden, ohjelmien ja sovellusten käyttö (97 mainintaa, n = 158) • Työturvallisuusosaaminen (34 mainintaa) • Teoriatiedon hallinta ja sen soveltaminen käytäntöön (17 mainintaa) • Prosessimainen työskentely (oman toiminnan suunnittelu, aikataulutus, toteutus ja arviointi) (16 mainintaa)
Keskeisiä opiskelijoiden ammattialakohtaisen osaamisen kehittämistarpeita	• Teoriatiedon hallinta ja sen soveltaminen käytäntöön (30 mainintaa, n = 84 mainintaa) • Prosessimainen työskentely (oman toiminnan suunnittelu, aikataulutus, toteutus ja arviointi) (15 mainintaa) • Keskeisten laitteiden, koneiden, ohjelmien ja sovellusten käyttö (10 mainintaa)
Keskeisiä opiskelijoiden osaamisen vahvuuksia elinikäisen oppimisen avaintaidoissa	• Digitaidot (45 mainintaa, n = 180) • Oman osaamisen kehittämisen taidot (37 mainintaa) • Yhteistyötaidot (21 mainintaa) • Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen (17 mainintaa) • Yrittäjyysosaaminen (15 mainintaa) • Kestävän kehityksen osaaminen (13 mainintaa)
Keskeisiä opiskelijoiden osaamisen kehittämistarpeita elinikäisen oppimisen avaintaidoissa	• Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen (39 mainintaa n = 199) • Oman osaamisen kehittämisen taidot (28 mainintaa) • Matemaattinen osaaminen (25 mainintaa) • Oma-aloitteisuus, vastuunottaminen omasta toiminnasta ja itseohjautuvuus (20 mainintaa) • Kulttuuriosaaminen (11 mainintaa) • Luonnontieteellinen ja teknologinen osaaminen (10 mainintaa) • Digitaidot (10 mainintaa) • Ongelmanratkaisutaidot (9 mainintaa)

4.5.2 Osaamisen vahvuudet ja kehittämistarpeet lähiesimiestyön ammattitutkinnossa sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa

Osaaminen vahvuudet

Koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien arvioissa lähiesimiestyön ammattitutkinnosta valmistuvien opiskelijoiden ammattialakohtaisen osaamisen keskeisimmiksi vahvuudeksi arvioitiin työryhmän ohjaus- ja johtamistaidot sekä prosessimainen työskentelyote, kuten toiminnan suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus (taulukko 24). Myös työryhmän toiminnan kehittäminen ja eri tietolähteistä ja mittareista saadun tiedon hyödyntäminen kehittämistyössä sekä työturvallisuuteen liittyvä osaaminen nähtiin selkeänä osaamisen vahvuutena. Muita melko yleisiä osaamisen vahvuuksia ovat perehdytysprosessien hallinta sekä lainsäädännön ja erityisesti työlänsäädännön tuntemus.

Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnosta valmistuvien opiskelijoiden ammattialakohtaisen osaamisen keskeisimpiä vahvuuksia ovat organisaation prosessien hallinta, oman toimintakentän kokonaisuuden hallinta sekä johtamistaidot. Myös prosessimainen työskentelyote, kuten toiminnan suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus ja kehittäminen sekä monipuolinen osaaminen ja työkokemus mainittiin melko yleisinä osaamisen vahvuuksina.

Elinikäisen oppimisen avaintaidoista keskeisimmäksi osaamisen vahvuudeksi arvioitiin molemmissa tutkimuksissa osaamisen kehittämisen taidot ja niihin liittyen erityisesti itsearviointi- ja oman toiminnan reflektointitaidot. Lisäksi myös viestintä- ja vuorovaikutustaidot, yhteistyötaidot sekä digitaidot arvioitiin molemmissa tutkimuksissa osaamisen keskeisiksi vahvuudeksi.

Osaamisen kehittämistarpeet

Lähiesimiestyön ammattitutkinnossa ammattialakohtaisen osaamisen kehittämistarpeet kohdistuivat etenkin toiminnan jatkuvaan kehittämiseen sekä eri tietolähteistä saatavan tiedon hyödyntämiseen toiminnan kehittämisessä. Myös kokonaisuuksien hallinnassa ja kokonaiskuvan hahmottamisessa sekä ajankäytön hallinnassa nähtiin opiskelijoilla olevan jonkin verran kehitettävää. Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa osaamisen kehittämistarpeet kohdistuivat etenkin itsensä johtamisen taitoihin ja siihen liittyen esimerkiksi ajankäytön hallintaan, töiden priorisointiin ja delegointiin.

Elinikäisen oppimisen avaintaidoissa kehittämistarpeita kohdistui molemmissa tutkinnoissa etenkin digitaalisiin ja kestävä kehityksen osaamiseen. Lisäksi lähiesimiestyön ammattitutkinnossa kehittämistarpeita kohdistui talousosaamiseen ja siihen liittyen muun muassa kustannustietoisuuteen ja budjetointiin. Erikoisammattitutkinnosta valmistuvilla nähtiin puolestaan olevan kehitettävää jatkuvan oman osaamisen kehittämisen sisäistämiseksi ja oman toiminnan reflektoinnissa. Molemmissa tutkinnoissa kehittämistarpeita kohdistui jonkin verran myös yrittäjyys- ja kulttuuriosaamiseen.

TAULUKKO 24. Lähiesimiestyön ammattitutkinnosta sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnosta valmistuvien opiskelijoiden osaamisen keskeisiä vahvuuksia ja kehittämistarpeita koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien arvioimana (lueteltu eniten mainintoja saaneet vahvuudet ja haasteet)

Osaaminen	Lähiesimiestyön ammattitutkinto	Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto
Keskeisiä opiskelijoiden ammattialakohtaisen osaamisen vahvuuksia	Työryhmän ohjaus- ja johtamistaidot Prosessimainen työskentely Työryhmän/organisaation toiminnan kehittäminen Työturvallisuuteen liittyvä osaaminen Perehdytysprosessien hallinta Lainsäädännön tuntemus	Organisaation prosessien hallinta Prosessimainen työskentely Johtamistaidot Työkokemus, monipuolinen osaaminen sekä oman alan substanssiosaaminen
Keskeisiä opiskelijoiden ammattialakohtaisen osaamisen kehittämistarpeita	Työryhmän/organisaation toiminnan jatkuva kehittäminen Eri tietolähteistä saatavan tiedon hyödyntäminen kehittämisessä Kokonaisuuksien hallinta Ajankäytön hallinta, töiden priorisointi	Itsensä johtaminen, ajankäytön hallinta, töiden priorisointi/delegointi
Keskeisiä opiskelijoiden osaamisen vahvuuksia elinikäisen oppimisen avaintaidoissa	Osaamisen kehittämisen taidot Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen Digitaalinen osaaminen/digitaidot Yhteistyötaidot Tiedonhakutaidot	Osaamisen kehittämisen taidot Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen Yhteistyötaidot Digitaalinen osaaminen/digitaidot
Keskeisiä opiskelijoiden osaamisen kehittämistarpeita elinikäisen oppimisen avaintaidoissa	Digitaalinen osaaminen/digitaidot Kestävä kehityksen osaaminen Talousosaaminen (mm. talousasiat, budjetointi, kustannustietoisuus) Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen Yrittäjyysosaaminen Kulttuuriosaaminen	Digitaalinen osaaminen/digitaidot Kestävä kehityksen osaaminen Oman osaamisen jatkuva kehittäminen ja reflektointi Kulttuuriosaaminen Yrittäjyysosaaminen

4.5.3 Tutkinnon suorittaneiden työllistymis- ja jatko-opintovalmiudet koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien arvioimana

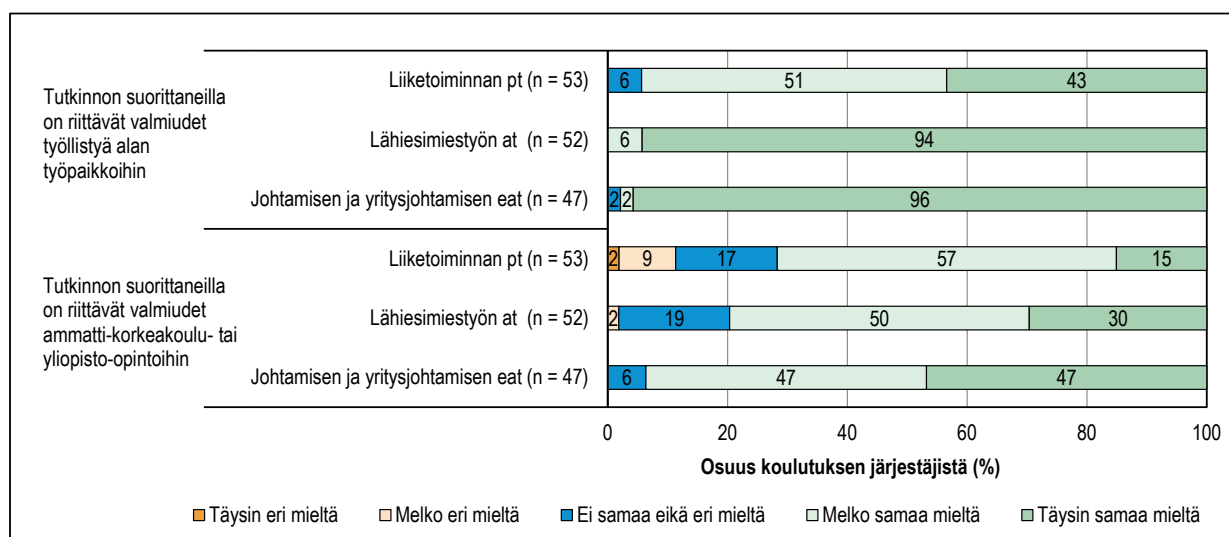
Koulutuksen järjestäjiä ja työelämän edustajia pyydettiin arvioimaan väittämiä, jotka koskivat tutkinnon suorittaneiden työllistymistä sekä jatko-opintovalmiuksia ammattikorkeakoulu- tai yliopisto-opintoihin (kuvio 53).

Lähes kaikki järjestäjät olivat täysin samaa mieltä siitä, että lähiesiemiestyön ammattitutkinnon (94 %) ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon (96 %) suorittaneilla on riittävät valmiudet työllistyä alan työpaikkoihin. Myös lähes kaikki koulutuksen järjestäjät (94 %) olivat joko täysin tai melko samaa mieltä siitä, että liiketoiminnan perustutkinnon suorittaneilla on riittävät valmiudet työllistyä alan työpaikkoihin. Noin 6 prosenttia järjestäjistä ei ollut samaa eikä eri mieltä tästä työllistymisestä koskevasta väittämästä.

Koulutuksen järjestäjät ja työelämän edustajat perustelivat ammatti- ja erikoisammattitutkinnon suorittaneiden hyvää työllistymistä sillä, että lähes kaikki tutkintoa suorittavat ovat jo työelämässä ja useimmat heistä työskentelevät esihenkilöinä tai johtajina. Perustutkinnon suorittaneiden työllistymistä perusteltiin muun muassa alan hyvällä työllisyystilanteella, opiskelijoiden riittävillä valmiuksilla alan perustehtäviin sekä käytännönläheisellä tutkinnolla. Koulutuksen järjestäjien vastauksissa tuli esille opiskelijoiden väliset osin isotkin erot osaamisessa, asenteissa ja motivaatiossa, jotka vaikuttavat työllistymiseen.

Valtaosa järjestäjistä oli täysin tai melko samaa mieltä siitä, että johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon (94 %) sekä lähiesiemiestyön ammattitutkinnon (80 %) suorittaneilla on riittävät valmiudet myös ammattikorkeakoulu- tai yliopisto-opintoihin. Koulutuksen järjestäjät perustelivat riittäviä jatko-opintovalmiuksia sillä, että suurimmalla osalla lähiesiemiestyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon suorittaneilla on jo ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinto suoritettuna. Lisäksi heillä on paljon työkokemusta ja osaamista, jotka tukevat korkeakouluopinnoissa pärjäämistä.

Suurin osa järjestäjistä (72 %) arvioi myös liiketoiminnan perustutkinnon suorittaneiden valmiudet riittäviksi jatko-opintoihin. Noin kymmenesosa (11 %) järjestäjistä arvioi perustutkinto-opiskelijoiden valmiudet riittämättömiksi jatko-opintoihin. Koulutuksen järjestäjien vastauksissa korostuivat motivaation merkitys sekä matemaattiset ja kielelliset valmiudet jatko-opinnoissa pärjäämisessä.

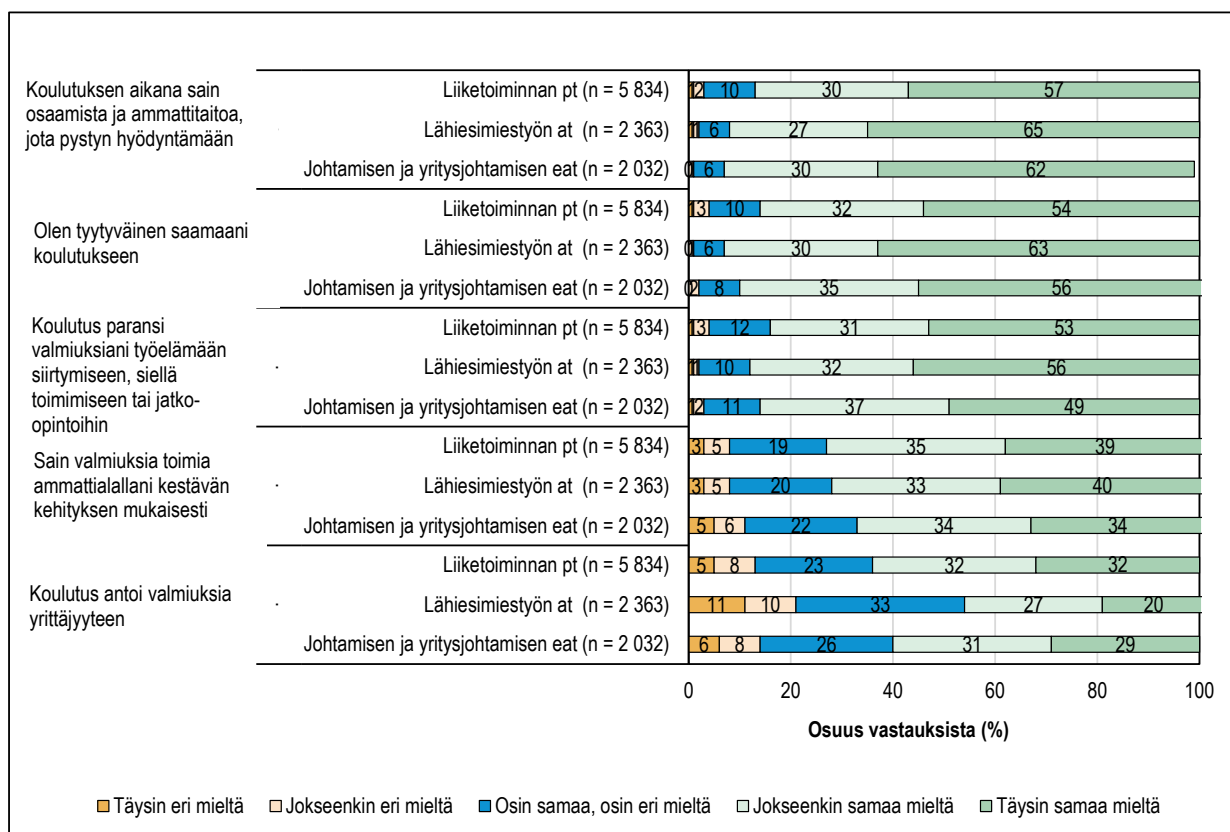

KUVIO 53. Tutkinnon suorittaneiden valmiudet työllistymiseen ja jatko-opintoihin koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien arvioimana. Lähde: koulutuksen järjestäjien itsearviointi

4.6 Opiskelijoiden kokemukset koulutuksesta ja sen tuottamasta osaamisesta

Amispalautteen perusteella

Liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesiemiestyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijat ovat pääosin hyvin tyytyväisiä koulutuksen tuottamiin valmiuksiin (kuvio 54). Valtaosa opiskelijoista (86–93 %) oli tyytyväisiä saamaansa koulutukseen ja koki saaneensa koulutuksen aikana osaamista ja ammattitaitoa, jota pystyvät hyödyntämään. Valtaosa opiskelijoista (84–88 %) koki myös koulutuksen parantaneen valmiuksia siirtä työhönsä tai jatko-opintoihin. Hieman tyytymättömiä opiskelijat ovat puolestaan saamiinsa valmiuksiin, jotka liittyvät kestäväan kehitykseen ja yrittäjyyteen. Reilu kymmenesosa perustutkinnon ja erikoisammattitutkinnon sekä noin viidesosa ammattitutkinnon opiskelijoista oli tyytymättömiä yrittäjyyteen saamiinsa valmiuksiin. Noin kymmenesosa opiskelijoista ei kokenut saaneensa valmiuksia toimia kestäväan kehityksen mukaisesti.

KUVIO 54. Liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesiemiestyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijoiden kokemuksia koulutuksen antamista valmiuksista. Lähde: Amispalautteen päättökysely

4.7 Yhteenvetoa osaamisesta

- Osaamista koskeva aineisto koostui ammatillisten tutkinnon osien (n = 112 399) ja yhteisten tutkinnon osien pakollisten osa-alueiden arvosanoista (n = 332 839), koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien laadullisista arvioista opiskelijoiden vahvuuksista ja kehittämistarpeista sekä opiskelijoiden kokemuksista omasta osaamisesta Amispalautteen perusteella.

Ammatilliset tutkinnon osat

- Ammatillisten tutkinnon osien (näyttöjen) arvosanat ovat erittäin hyviä: kiitettäviä arvosanoja 41 %, hyviä arvosanoja (3–4) 50 % ja tyydyttäviä (1–2) arvosanoja 9 %. Yleisin opiskelijoiden saama arvosana on kiitettävä 5.
- Arvosanoissa ei ollut merkittäviä eroja opiskelijan äidinkielen, koulutuksen järjestäjien sijainnin sekä opintojen suorituskieleen mukaan tarkasteltuna
- Arvosanoissa oli eroja opiskelijoiden sukupuolen, iän, erityisen tuen, koulutuksen järjestäjien, näyttöympäristön sekä näytön arvosanoista päättäneiden arvioijien mukaan tarkasteltuna.
 - Arvosanojen keskiarvon mukaan alimpaan neljännekseen ja parhaimpaan neljännekseen kuuluvien järjestäjien näyttöjen arvosanojen keskiarvojen erot olivat reilun puoli arvosanaa (3,7–4,4).
 - Naisten arvosanat olivat miehiä korkeammat; kiitettävien arvosanojen osuus oli naisilla lähes puolet (48 %) ja miehillä vajaa kolmannes (29 %).
 - Alle 25-vuotiaiden opiskelijoiden arvosanat olivat heikompia kuin 25-vuotiaiden ja sitä vanhempien opiskelijoiden
 - Erityisen tuen opiskelijoilla (18 %) oli huomattavasti enemmän tyydyttäviä arvosanoja kuin muilla opiskelijoilla (8 %)
 - Työpaikalla suoritetuista näytöistä saatiin keskimäärin parempia arvosanoja kuin oppilaitoksissa toteutetuista näytöistä.
 - Näyttöjen arvosanat olivat korkeampia myös silloin, kun työelämän edustaja oli mukana arvioinnissa.
- Osaamisen keskeisimmät vahvuudet (liiketalouden pt) ovat kaupan alan työtehtävien perusosaaminen ja siihen liittyen keskeisten koneiden, laitteiden, ohjelmien ja sovellusten käyttö sekä digitaidot. Osaamisen kehittämistarpeita kohdistuu etenkin teorian tiedon hallintaan sekä matemaattiseen osaamiseen ja viestintä- ja vuorovaikutustaitoihin
- Osaamisen keskeisimmät vahvuudet (lähiesimiestyön at & johtamisen ja yritysjohtamisen eat) ovat ohjaus- ja johtamistaidot sekä prosessimainen työskentelyote, kuten toiminnan suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus ja kehittäminen. Kehittämistarpeita kohdistuu molemmissa tutkinnoissa etenkin digitaalisiin ja vastuullisuuteen liittyvään osaamiseen sekä jonkin verran myös yrittäjyysosaamiseen.

Yhteiset tutkinnon osat

- Arvosanoilla mitattuna yhteisten tutkinnon osien osaaminen oli heikompaa kuin ammatillisten tutkinnon osien, sillä tyydyttäviä arvosanoja oli yhteisissä tutkinnon osissa selvästi enemmän (20 %) kuin ammatillisissa tutkinnon osissa (9 %). Ammatillisten tutkinnon osien yleisin arvosana oli kiitettävä (5) ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden hyvä (4).
- Yhteisten tutkinnon osien pakollisten osa-alueiden arvosanat jakautuivat melko tasaisesti arviointias- teikolle 1–5: kiitettäviä arvosanojen osuus oli 25 %, hyvä (4) 29 %, hyvä (3) 26 %, tyydyttävä (2) 14 % ja tyydyttävä (1) 6 %.
- Viestintä ja vuorovaikutusosaamisen tutkinnon osan osa-alueista opiskelijat saivat parhaimmat arvosanat toiminta digitaalisessa ympäristössä -osa-alueesta ja heikoimmat arvosanat viestintä- ja vuorovaikutus toisella kotimaisella kielellä -osa-alueesta.
- Matemaattis-luonnontieteellisessä osaamisessa matematiikka ja sen soveltaminen - sekä fysiikan ja kemian -osa-alueiden yleisin arvosana on hyvä 3. Molempien osa-alueiden arvosanoissa oli melko paljon hajontaa.
- Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen -tutkinnon osan osa-alueista opiskelijat saivat parhaimmat arvosanat opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet -osa-alueella ja heikoimmat yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen -osa-alueella.
- Arvosanoissa ei ollut merkittäviä eroja opiskelijan äidinkielen, koulutuksen järjestäjien sijainnin sekä opintojen suorituskieleen mukaan tarkasteltuna
- Arvosanoissa oli eroja opiskelijoiden sukupuolen, iän, erityisen tuen ja koulutuksen järjestäjien mukaan tarkasteltuna:
 - Arvosanojen keskiarvon mukaan alimpaan neljännekseen ja parhaimpaan neljännekseen kuuluvien järjestäjien välillä oli viestintä- ja vuorovaikutusosaamisessa ero puoli arvosanaa, matemaattis-luonnontieteellisessä osaamisessa 0,6 arvosanaa, ja yhteiskunnallisessa osaamisessa lähes arvosanan (0,8).

- Kiitettävien arvosanojen osuus oli naisilla 29 prosenttia ja miehillä 16 prosenttia
- Alle 25-vuotiaiden opiskelijoiden arvosanat olivat heikompia kuin 25-vuotiaiden ja sitä vanhempien opiskelijoiden
- Erityisen tuen opiskelijoilla (31 %) oli huomattavasti enemmän tyydyttäviä arvosanoja kuin muilla opiskelijoilla (20 %)

Lopuksi

- Arvosanoilla mitattuna perustutkinto-opiskelijoiden osaaminen on erittäin hyvää, sillä yleisin ammatillisten tutkinnon osien arvosana on kiitettävä 5 ja yhteisten tutkinnon osien arvosana hyvä 4.
- Koulutuksen järjestäjien mukaan tutkinnon suorittaneilla (pt, at ja eat) on hyvät valmiudet työllistyä alan työpaikkoihin
- Ammatti- ja erikoisammattitutkinnon suorittaneilla arvioitiin olevan perustutkinnon suorittaneita paremmat valmiudet työllistyä alan työpaikkoihin ja päästä jatko-opintoihin.
- Reilu kymmenesosa järjestäjistä arvioi perustutkinto-opiskelijoiden valmiudet riittämättömiksi jatko-opintoihin korkeakouluun. Koulutuksen järjestäjien vastauksissa korostuivat motivaation merkitys sekä matemaattiset ja kielelliset valmiudet jatko-opinnoissa pärjäämisessä

Johtopäätökset ja kehittämis- suositukset

5

Liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesiamestyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon arvioinnissa selvitettiin koulutuksen järjestäjien pedagogisen toiminnan laatua sekä sen vahvuuksia ja kehittämistarpeita. Lisäksi tuotettiin tietoa opiskelijoiden osaamisen tasosta sekä osaamisen vahvuuksista ja kehittämistarpeista. Arvioinnissa selvitettiin myös, millaiset valmiudet koulutus antaa työelämässä toimimiseen ja jatko-opintoihin korkeasteelle.

Tässä luvussa esitetään arvioinnin tuloksiin perustuvat johtopäätökset sekä kehittämissuositukset. Suositukset on suunnattu sekä koulutuksen järjestäjille, opetushallinnolle että työelämätoimikunnille. Koulutuksen järjestäjät voivat hyödyntää arviointituloksia pedagogisen toiminnan ja opiskelijoiden osaamisen kehittämisessä. Opetushallitus ja työelämätoimikunta voivat hyödyntää tuloksia alan koulutuksen ja tutkintojen perusteiden kehittämisessä. Lisäksi työelämätoimikunnat voivat hyödyntää arviointituloksia näyttöjen ja osaamisen arvioinnin laadunvarmennuksessa.

Yhteenvedona tuloksista voidaan todeta, että valtaosa koulutuksen järjestäjistä arvioi pedagogiseen toimintaansa liittyvien prosessien toteutuvan koulutuksessa hyvin. Pedagogisen toiminnan vahvuuksia ovat näyttöjen toteuttaminen ja osaamisen arviointi sekä henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKS) liittyvät prosessit, kuten HOKSin laadinta ja päivittäminen. Kehittämistarpeita kohdistuu etenkin työpaikkaohjaajien osaamisen varmistamiseen ja kehittämiseen sekä pedagogisen toiminnan kokonaisuuden seurantaan, arviointiin ja kehittämiseen. Koulutuksen järjestäjien välillä on jonkin verran eroja pedagogisen toiminnan laadussa. Liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijoiden osaamisen vahvuuksia ovat kaupan alan työtehtävien perusosaaminen sekä digitaidot. Lähiesiamestyön ammattitutkinnon ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijoilla ohjaus- ja johtamistaidot nähtiin osaamisen vahvuuksina. Osaamisen kehittämistarpeet kohdistuivat perustutkinnon opiskelijoilla matemaattiseen osaamiseen ja viestintä- ja vuorovaikutustaitoihin ja ammatti- ja erikoisammattitutkintojen opiskelijoilla digitaitoihin ja vastuullisuuteen liittyvään osaamiseen.

HOKSaus toteutuu hyvin, mutta HOKS-prosessia tulisi arvioida ja kehittää systemaattisemmin

HOKSin laadinnan ja päivittämisen vastuunjaosta ja dokumentoinnista sopiminen toteutuu hyvin, samoin kuin aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen sekä opiskelijoiden eteneminen opinnoissa oman aikataulun mukaan. Kuitenkin useilla koulutuksen järjestäjillä HOKS-prosessin toimivuuden seuranta ja arviointi sekä sen pohjalta tehtävä kehittäminen toteutuvat vain kohtalaisesti. Lisäksi työelämän osallistumisessa HOKSin laadintaan työelämässä oppimisen osalta on useamman koulutuksen järjestäjän kohdalla kehitettävää etenkin liiketoiminnan perustutkinnon ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon kohdalla. Oppimisen tavoitteista ja sisällöistä, kuten työtehtävistä, tulee sopia yhdessä opettajan, opiskelijan ja työpaikkaohjaajan kanssa. Yhteinen suunnittelu tukee kaikkien osapuolten sitoutumista tavoitteiden saavuttamiseen ja varmistaa osaltaan työelämässä oppimisen laatua ja opiskelijan ammatillisen osaamisen kehittämistä.

Opiskelijoiden yksilöllisissä valinnanmahdollisuuksissa on eroja tutkintojen ja koulutuksen järjestäjien välillä. Koulutuksen järjestäjät arvioivat opiskelijoiden yksilölliset valinnan mahdollisuudet paremmiksi lähiesimiestyön ammattitutkinnossa ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa kuin liiketoiminnan perustutkinnossa. Tulokset ovat samansuuntaisia myös kansallisessa opiskelijapalautteessa (Amispalaute). Amispalautteen mukaan ammattitutkinnon ja erikoisammattitutkinnon opiskelijat kokivat kuitenkin perustutkinnon opiskelijoita useammin, että heidän tuen tarpeitaan ei ollut selvitetty riittävästi. Vastaavia tuloksia ammatti- ja erikoisammattitutkinto-opiskelijoiden tuen tarpeista on noussut esiin myös muissa Karvin arvioinneissa (esim. Goman ym. 2021; Hakamäki-Stylman & Kilpeläinen 2023).

Suositus

HOKS-prosessin toimivuutta tulee tarkastella ja kehittää säännöllisesti seuranta- ja arviointitiedon pohjalta.

Koulutuksen järjestäjien tulee tarkastella säännöllisesti HOKSaukseen liittyviä arjen käytäntöjä ja niiden toimivuutta hyödyntäen koulutuksen järjestäjän sekä muiden tahojen keräämää palaute- ja arviointitietoa. HOKS-prosessin eri vaiheiden toimivuuden tarkastelun tulee olla suunnitelmallista ja siinä tulee osallistaa opiskelijoita sekä opetus- ja ohjaushenkilöstöä. Seuranta ja arviointi voidaan ajoittaa esimerkiksi muiden säännöllisesti toteutettavien koulutuksen järjestäjän toiminnan laatua käsittelevien tapaamisten yhteyteen. Esimerkiksi erilaiset klinikkatyypiset tapaamiset tai sisäiset auditoinnit ovat hyviä tilanteita HOKS-prosessin toimivuuden tarkasteluun.

Eri osapuolten vastuut ja tehtävät eivät ole aina selkeät työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa

Eri osapuolten mutta etenkin työpaikkaohjaajien rooli, tehtävät ja vastuut eivät ole aina selkeät lähiesimiestyön ammattitutkinnossa ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnossa. Työpaikkaohjaajalla on usein ohjattavanaan henkilö, joka itsekin toimii esihenkilö- tai johtotehtävissä. Lisäksi nämä tutkinnot suoritetaan lähes poikkeuksetta oppisopimuskoulutuksena ja yhdessä työpaikassa. Näissä tutkinnoissa koetaankin luontevampana puhua työpaikkaohjauksen sijaan mentoroinnista tai valmentamisesta. Myös työpaikkaohjaajien sitoutuminen voi olla haasteellista, jos ohjausrooli nähdään kertaluontoisena ja se on sidottu vain yhteen opiskelijaan. Työpaikkaohjaajien roolista, tehtävistä ja vastuista onkin tarpeen keskustella ja sopia oppilaitosten ja työpaikkaohjaajien kesken. Tärkeää on saada työpaikkaohjaajat sitoutumaan tehtäväänsä jo heti työelämässä oppimisen alussa esimerkiksi perehdytyksen ja yhteisen keskustelun kautta. Tehtävään ja ohjaukseen sitoutunut työpaikkaohjaaja edistää laadukkaan koulutuksen toteutumista ja opiskelijoiden opinnoilleen asettamiensa tavoitteiden saavuttamista.

Myös työelämäjaksojen aikaista yhteistyötä oppilaitosten ja työpaikkaohjaajien kesken on tarpeen lisätä kaikissa arvioiduissa tutkinnoissa, sillä työpaikkaohjaajat kaipaavat oppilaitoksilta lisää tukea opiskelijoiden ohjaamiseen. Myös opiskelijat kaipaavat enemmän palautetta oppimisestaan ja osaamisen kehittymisestä. Osa koulutuksen järjestäjistä arvioi myös, että opiskelijoiden tarpeita vastaava ohjaus ja tuki työelämässä oppimisen aikana toteutuu vain kohtalaisesti. Tästä huolimatta valtaosa Amispalautteeseen vastanneista opiskelijoista on hyvin tyytyväisiä työpaikkaohjaajilta saamaansa ohjaukseen ja ohjaajien ammattitaitoon sekä opettajien ja työpaikkaohjaajien yhteistyöhön.

Suositus

Työpaikkaohjaajien ja opetus- ja ohjaushenkilöstön tehtävistä ja vastuista tulee sopia oppilaitosten ja työpaikkojen kesken. Lisäksi koulutuksen järjestäjien tulee varmistaa, että opiskelijat ja työpaikkaohjaajat saavat tarvitsemansa ohjauksen ja tuen työelämässä oppimisen aikana.

Jotta työelämässä oppiminen toteutuisi tavoitteiden mukaisesti, on tärkeää, että niin opetus- ja ohjaushenkilöstö, opiskelijat kuin työpaikkaohjaajatkin tietävät oman roolinsa ja tehtävänsä työelämässä oppimisessa. Tämä edellyttää, että koulutuksen järjestäjä on kuvannut ja dokumentoinut eri osapuolten vastuut ja tehtävät työelämässä oppimisessa ja varmistaa säännöllisesti, että kaikki osapuolet ovat tietoisia niistä.

Oppilaitosten tulee huolehtia, että opiskelijat saavat tarpeidensa mukaista ohjausta ja tukea työpaikalla. Ohjauksen ja tuen tarve voi vaihdella opiskelijoiden mukaan, sillä osa opiskelijoista tarvitsee enemmän tukea. Myös työpaikkaohjaajan tuen tarve opiskelijoiden ohjaukseen voi vaihdella työpaikkaohjaajan kokemuksen ja osaamisen mukaan. Työelämässä oppimisen laadun kannalta on tärkeää, että yhteydenpito oppilaitosten ja työpaikkojen välillä on säännöllistä. Opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien ohjauksessa ja yhteydenpidossa voidaan hyödyntää kasvokkain tapahtuvien tapaamisten lisäksi myös etäyhteyksiä.

Näytöt ja osaamisen arviointi ovat koulutuksen järjestäjien pedagogisen toiminnan vahvuuksia

Valtaosalla koulutuksen järjestäjistä osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma ohjaa näyttöjen suunnittelua, toteutusta ja arviointia ja siten varmistaa osaltaan näyttötoiminnan laatua kaikissa arvioituissa tutkimuksissa. Suunnitelma ei kuitenkaan ohjaa yhtä vahvasti näyttöympäristöjen valintaa ja arvioijien perehdyttämistä liiketoiminnan perustutkinnossa.

Koulutuksen järjestäjät, työpaikkaohjaajat ja opiskelijat ovat yleisesti ottaen hyvin tyytyväisiä näyttötoimintaan. Näyttöjen suunnittelu yhdessä opiskelijan, opettajan ja työelämän edustajan kanssa toteutuu hyvin kaikissa kolmessa tutkinnossa. Lähes kaikki lähiesimiestyön ammattitutkinnon ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon ja valtaosa liiketoiminnan perustutkinnon (89 %) näytöistä toteutetaan työpaikoilla aidoissa työtehtävissä.

Liiketoiminnan perustutkinnossa koulutuksen järjestäjien välillä on vaihtelua työpaikkanäyttöjen osuuksissa. Työpaikkanäyttöjen osuuden vaihtelevat myös alueittain. Noin kymmenesosa ammatillisten oppilaitosten ja noin kolmannes ammatillisten erityisoppilaitosten liiketoiminnan perustutkinnon näytöistä järjestettiin oppilaitoksessa. Oppilaitoksissa toteutetut näytöt painottuvat tapahtumatuo- tonto, projektissa toimiminen ja yrityksessä toimiminen -tutkinnon osiin. Näissä tutkinnon osissa opiskelijat kuitenkin käytännössä usein toteuttavat oikeita oppilaitosten sisäisiä tapahtumia ja projekteja. Lisäksi yrityksessä toimiminen -tutkinnon osa toteutetaan usein Nuori Yrittäjyys ry:n Vuosi yrittäjänä -ohjelman yhteydessä. Koulutuksen järjestäjät perustelivat oppilaitosnäyttöjä myös sillä, että osassa työpaikoista opiskelijat eivät pääse tekemään riittävän vaativia ja monipuolisia tehtäviä suhteessa ammattitaitovaatimuksiin.

Näytöt arvioidaan useimmiten opettajan ja työelämän edustajan kanssa yhdessä. Kuitenkin reilu kymmenesosa liiketoiminnan perustutkinnon näytöistä on arvioitu ilman työelämän edustajaa. Lisäksi työelämän edustajat osallistuvat harvoin oppilaitosnäyttöjen arviointiin. Sekä koulutuksen järjestäjät että valtaosa opiskelijoista kokivat arvioinnin toteutuneen kriteerien mukaisesti ja valtaosa opiskelijoista piti arvioijia ammattitaitoisina ja asiantuntevina. Koulutuksen järjestäjät arvioivat myös näyttöjen vastanneen hyvin tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin.

Suositus

Näyttöjen toteuttamista aidoissa työelämän tilanteissa tulee lisätä niissä liiketoiminnan perustutkinnon tutkinnon osissa, joissa oppilaitoksessa toteutettujen näyttöjen osuus on keskimääräistä korkeampi. Myös työelämän edustajien osallistumisesta oppilaitoksissa järjestettävien näyttöjen arviointiin tulee lisätä.

Koulutuksen työelämäläheisyyden ja opiskelijoiden työllistymisen kannalta on tärkeää, että näytöt järjestetään ensisijaisesti aidoissa työelämän tilanteissa, ja että työelämän edustaja osallistuu näyttöjen arviointiin riippumatta siitä, toteutetaanko näytöt oppilaitoksessa vai työpaikalla. Työelämän edustajan osallistuminen arviointiin voi myös motivoida opiskelijaa tekemään parhaansa. Näyttöjen toteuttamista työpaikoilla tulee lisätä etenkin niissä tutkinnon osissa, joissa on keskimääräistä enemmän oppilaitoksessa suoritettuja näyttöjä. Tällaisia tutkinnon osia ovat muun muassa tapahtumatuo- tonto, tuloksellinen toiminta, projektissa toimiminen ja yrityksessä toimiminen.

Koulutuksen järjestäjien on tarpeen pohtia, johtuvatko oppilaitoksessa toteutetut näytöt esimerkiksi vakiintuneista toimintatavoista, oppilaitosten ja työelämän välisen yhteistyön toimimattomuudesta tai näyttöihin soveltuvien työpaikkojen puutteesta. Näyttöjen toteuttamis- ja arviointikäytäntöjen seuranta osana

koulutuksen järjestäjien laadunhallintaa auttaa järjestäjiä tunnistamaan ne tutkinnon osat, joissa on keskimääräistä enemmän oppilaitoksessa toteutettuja näyttöjä ja reagoimaan tarvittaessa työpaikalla toteutettavien näyttöjen lisäämiseksi. Työelämän edustajien osallistamisessa oppilaitosnäyttöjen arviointiin voidaan hyödyntää digitaalisia sovelluksia ja virtuaalisia ympäristöjä sekä esimerkiksi arvioijapoolia/-pankkia, josta saadaan työelämän edustajia mukaan oppilaitosnäyttöjen arviointiin.

Opetus- ja ohjaushenkilöstön työelämäosaamisessa sekä työpaikkaohjaajien ohjaus- ja arviointiosaamisessa on kehitettävää

Opetus- ja ohjaushenkilöstön pedagoginen osaaminen on hyvää, mutta opettajien työelämäosaamisessa on etenkin liiketoiminnan perustutkinnon kohdalla kehitettävää. Opetus- ja ohjaushenkilöstön työelämäosaamisen ajantasaisuus on erittäin tärkeää laadukkaan ja työelämäläheisen koulutuksen takaamiseksi. Koulutuksen järjestäjien johdolla on olennainen rooli opettajien työelämäjaksojen järjestämisen mahdollistamisessa ja ennen kaikkea siinä, kuinka opettajia kannustetaan päivittämään omaa osaamistaan työelämässä.

Myös työpaikkaohjaajien osaamisen varmistamisessa ja kehittämisessä on useilla koulutuksen järjestäjillä kehitettävää. Arviointiosaamisen lisäksi myös työpaikkaohjaajien ohjausosaamista ja palautteenantoa tulee vahvistaa, sillä osa opiskelijoista koki, ettei saanut riittävästi palautetta osaamisen kehittymisestä työpaikoilla. Työpaikkaohjaajat tarvitsisivat lisää perehdytystä myös tutkinnon perusteisiin, erilaisten oppijoiden huomiointiin sekä työelämässä oppimisen periaatteiden tuntemukseen.

Suosituks

Opettajia tulee tukea ja kannustaa osaamisen jatkuvaan kehittämiseen. Erityisesti opettajien työelämä- ja ammattialakohtaista osaamista tulee vahvistaa esimerkiksi työelämäjaksoiden avulla.

Alalla tapahtuvia muutoksia on seurattava aktiivisesti ja esimerkiksi digitalisaatioon, vastuullisuuteen, uusiin työvälineisiin ja johtamisen trendeihin liittyvää osaamista on ylläpidettävä jatkuvasti. Opettajien säännölliset työelämäjaksot ja aktiivinen yhteistyö työelämän kanssa ovat hyviksi koettuja tapoja ylläpitää ja kehittää osaamista. Osaamisen kehittämisen tarpeista, tavoitteista, menetelmistä ja aikataulusta on hyvä sopia esimerkiksi opettajien osaamisen kehittämissuunnitelmissa. Koulutuksen järjestäjien hyviksi koettuja toimintatapoja opettajien osaamisen kehittämiseen on koottu tämän raportin taulukkoon 17.

Työpaikkaohjaajien ohjaus- ja arviointiosaamista tulee vahvistaa.

Koska työpaikat ovat kaikissa kolmessa tutkinnossa hyvin keskeisiä oppimisympäristöjä ja lähes kaikki näytöt järjestetään työpaikoilla, on tärkeää, että työpaikkaohjaajat saavat perehdytystä ja koulutusta ohjaukseen, palautteenantoon ja osaamisen arviointiin. Ammattitaitovaatimusten ja arviointikriteerien hyvä tuntemus selkeyttää ja jäsentää ohjausta sekä edistää arvioinnin luotettavuutta ja yhteismitallisuutta.

Koulutuksen järjestäjien tulee tarjota työpaikkaohjaajien ja työpaikkojen tarpeista lähteviä ratkaisuja työpaikkaohjaajan tehtävässä tarvittavan osaamisen hankkimiseen ja päivittämiseen. Säännöllinen yhteydenpito ja keskustelu työpaikkaohjaajien kanssa, asioiden läpikäyminen ohjauskäynnillä tai HOKS-keskustelussa sekä henkilökohtaiset ja ryhmäkohtaiset perehdytykset ovat esimerkkejä oppilaitosten toimivista tavoista varmistaa ja kehittää työpaikkaohjaajien osaamista. Tärkeää on, että oppilaitosten lisäksi myös työpaikat tukevat ja kannustavat työpaikkaohjaajia osallistumaan perehdytyksiin ja osaamisen kehittämiseen. Koulutuksen järjestäjien hyviksi koettuja toimintatapoja työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämiseen on koottu tämän raportin taulukkoon 17.

Ammatillinen osaaminen on arvosanoilla mitattuna erittäin hyvää – matemaattisissa sekä viestintä- ja vuorovaikutustaidoissa on kehitettävää

Liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijoiden osaaminen on ammatillisten ja yhteisten tutkinnon osien arvosanoilla mitattuna erittäin hyvää. Ammatillisissa tutkinnon osissa yleisin arvosana on kiitettävä (5) ja

yhteisten tutkinnon osien osa-alueissa hyvä (4). Arviointia oli mukautettu ja ammattitaitovaatimuksista ja osaamistavoitteista poikettu hyvin harvoin.

Ammatillisten tutkinnon osien ja yhteisten tutkinnon osien arvosanoissa ei ollut merkittäviä eroja opiskelijoiden äidinkielen, koulutuksen järjestäjien sijainnin tai opintojen suorituskieken mukaan tarkasteltuna. Sen sijaan naisten arvosanat olivat parempia kuin miesten ja alle 25-vuotiaiden opiskelijoiden arvosanat olivat heikompia kuin tätä vanhempien opiskelijoiden arvosanat. Erityisen tuen opiskelijoilla oli huomattavasti enemmän tyydyttäviä arvosanoja kuin muilla opiskelijoilla. Työpaikalla suoritetuista näytöistä saatiin keskimäärin parempia arvosanoja kuin oppilaitoksissa toteutetuista näytöistä. Näyttöjen arvosanat olivat korkeampia myös silloin, kun työelämän edustaja oli mukana arvioinnissa.

Perustutkinnosta valmistuneiden opiskelijoiden osaamisen keskeisimpiä vahvuuksia ovat kaupan alan työtehtävien perusosaaminen, kuten keskeisten laitteiden, ohjelmien ja sovellusten hallinta sekä digitaidot. Osaamisen kehittämistarpeita kohdistuu etenkin teorian tiedon hallintaan sekä matemaattiseen osaamiseen ja viestintä- ja vuorovaikutustaitoihin. Matemaattisen osaamisen haasteet näkyvät esimerkiksi prosentti- ja päässäälaskuissa sekä kustannustietoisuudessa. Viestintä- ja vuorovaikutustaitojen haasteet liittyvät muun muassa tekstien tuottamiseen, luetun ymmärtämiseen ja yleisesti kielitaitoon. Reilu kymmenesosa järjestäjistä arvioi perustutkinto-opiskelijoiden valmiudet riittämättömiksi jatko-opintoihin korkeakouluun. Koulutuksen järjestäjien vastauksissa koskien jatko-opinnoissa pärjäämistä korostuivat motivaation merkitys sekä matemaattiset ja kielelliset valmiudet.

Koulutuksen järjestäjät arvioivat opiskelijoiden tarpeita vastaavan opetuksen ja ohjauksen toteutuvan jonkin verran paremmin ammatillisissa tutkinnon osissa kuin yhteisissä tutkinnon osissa. Yhteisten tutkinnon osien opiskelu yhdessä ammatillisten tutkinnon osien kanssa on melko vähäistä ja satunnaista.

Suositus

Liiketoiminnan perustutkinnon opiskelijoiden matemaattista ja viestintä- ja vuorovaikutusosaamista osana jatko-opintovalmiuksia ja ammattitaitoa tulee vahvistaa koulutuksessa.

Matemaattiset valmiudet ja viestintä- ja vuorovaikutustaidot ovat keskeisiä taitoja sekä työelämässä että jatko-opinnoissa. Näitä ja muita yhteisiin tutkinnon osiin sisältyviä valmiuksia tulee vahvistaa koulutuksessa. Tämä edellyttää yhteisten tutkinnon osien vahvempaa henkilökohtaistamista niin, että niiden suorittamisessa huomioidaan opiskelijoiden yksilölliset tarpeet ja toiveet. Esimerkiksi joillekin opiskelijoille yhteisten tutkinnon osien suorittaminen verkko-opintoina tai itsenäisesti soveltuu hyvin, kun taas osa opiskelijoista tarvitsee enemmän henkilökohtaista ja kasvokkain tapahtuvaa ohjausta ja tukea. Osalle opiskelijoista saattaisi myös sopia paremmin yhteisten tutkinnon osien suorittaminen työpaikoilla. Opintojen eriyttämistä tarvitaan toisaalta niiden opiskelijoiden kohdalla, joilla on haasteita yhteisissä tutkinnon osissa ja toisaalta niiden opiskelijoiden kohdalla, joiden valmiudet ovat jo valmiiksi hyvät näiden opintojen suorittamiseen.

Ohjaus- ja johtamistaidot sekä prosessimainen työskentely ovat osaamisen vahvuuksia ammattitutkinnossa ja erikoisammattitutkinnossa

Lähiesiämyksen ammattitutkinnosta ja johtaminen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnosta valmistuvien opiskelijoiden osaamisen keskeisiä vahvuuksia ovat ohjaus- ja johtamistaidot sekä prosessimainen työskentelyote, kuten toiminnan suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus ja kehittäminen. Osaamisen vahvuudeksi arvioitiin molemmissa tutkinnoissa myös osaamisen kehittämisen taidot ja näihin liittyen erityisesti itsearviointi- ja oman toiminnan reflektointitaidot. Lisäksi myös viestintä- ja vuorovaikutustaidot, yhteistyötaidot sekä digitaidot ovat molemmista tutkinnosta valmistuneiden osaamisen keskeisiä vahvuuksia.

Valmiudet toiminnan jatkuvaan kehittämiseen sekä eri tietolähteistä saatavan tiedon hyödyntämiseen toiminnan kehittämisessä nousivat osaamisen kehittämistarpeiksi lähiesiämyksen ammattitutkinnossa. Myös työn kokonaiskuvan sekä ajankäytön hallinnassa nähtiin olevan kehitettävää. Erikoisammattitutkinnosta valmistuvien osaamisen kehittämistarpeet kohdistuivat erityisesti itsensä johtamisen taitoihin ja näihin liittyen esimerkiksi ajankäytön hallintaan, töiden priorisointiin ja delegointiin. Lisäksi kehittämistarpeita kohdistuu

molemmissa tutkinnoissa etenkin digitaitoihin ja vastuullisuuteen liittyvään osaamiseen sekä jonkin verran myös yrittäjyysosaamiseen.

Suositus

Lähiesiemiestyön ammattitutkinnon ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon opiskelijoiden digitaitoja sekä vastuullisuuteen liittyvää osaamista tulee vahvistaa.

Digitaitoja on tarpeen vahvistaa koulutuksessa, sillä monenlaiset digitaaliset taidot korostuvat liiketoiminnan ja hallinnon toimialoilla tärkeimpinä osaamisina. Merkitystään kasvattavat etenkin digitaalisten alustojen hyödyntämiseen liittyvä osaaminen, digitaalisten toimintojen hallinta- ja ohjaustaidot, etä- ja virtuaalipalveluiden hallinta sekä asiakaslähtöinen palvelujen kehittämisosaaminen (Opetushallitus 2019b).

Digitaitojen ohella myös vastuullisuuteen liittyvää osaamista tulee sisällyttää vahvemmin molempien tutkinnojen koulutuksiin ja huomioida näihin liittyvät teemat esimerkiksi näytöissä. Vastuullisuudessa on kyse vallitsevasta trendistä, joka vaikuttaa yritysten ja organisaatioiden kilpailukykyyn kansallisesti ja kansainvälisesti ja on olennainen osa johtamisosaamista. Vastuullisuuteen sisältyy muun muassa sosiaalinen, taloudellinen, ympäristöllinen ja kulttuurinen vastuu. Lisäksi itsensä työllistämisen yleistymisen edellyttää liiketoimintaosaamisen ja yrittäjämäisen toimintatavan vahvistamista koulutuksessa.

Opiskelijat ja työelämän edustajat tulisi ottaa vahvemmin mukaan pedagogisen toiminnan kehittämiseen

Pedagogisen toiminnan seuranta, arviointi ja kehittäminen on yksi keskeisimmistä koulutuksen järjestäjien kehittämistarpeista. Johdon tuki pedagogisen toiminnan kehittämiseen toteutuu melko hyvin, mutta osalla koulutuksen järjestäjistä tässä on kehitettävää. Lisäksi opettajien ja etenkin työelämän edustajien ja opiskelijoiden osallistamisessa pedagogisen toiminnan kehittämiseen on useilla koulutuksen järjestäjillä parannettavaa. Usein pedagogisen toiminnan kehittämisen haasteena on se, etteivät eri toimijatahot, kuten johto, opetus- ja ohjaushenkilöstö, työelämä ja opiskelijat osallistu ja sitoudu kehittämistyöhön. Myös erilaiset resurssitekijät kuten käytettävissä oleva aika, henkilöstömäärä, tilat ja välineet vaikeuttavat kehittämistä. Lisäksi koulutuksen järjestäjät kaipaavat kehittämiseen menetelmiä ja työkaluja, kuten palaute- ja arviointitiedon parempaa hyödyntämistä, säännöllisempää keskustelua ja yhteistyötä.

Suositus

Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen tulee sitoa systemaattiseksi osaksi oppilaitosten käytännön toimintaa ja arjen prosesseja.

Jotta pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen toteutuisi käytännön toiminnassa, tulisi se sisällyttää osaksi arjen prosesseja. Opettajien, opiskelijoiden ja työelämän osallistuminen pedagogisen toiminnan kehittämiseen tulee olla osa arjen työskentelyä ja koulutuksen järjestäjien tulee laatia selkeät toimintatavat eri tahojen osallistamiseen. Toiminnan arvioinnin tulee perustua koulutuksen järjestäjien sekä muiden tahojen keräämään palaute- ja seurantatietoon. Palautteen käsittely yhdessä palautteen antajan kanssa on erittäin tärkeää ja kehittämiseen on osallistettava myös opiskelijoita ja työelämää. Opiskelijoille tulee tarjota erilaisia ja vaihtoehtoisia tapoja osallistua ja vaikuttaa pedagogiseen toimintaan ja sen kehittämiseen. Johdon tulee tukea ja kannustaa henkilöstöä, opiskelijoita ja työelämän edustajia toiminnan jatkuvaan kehittämiseen. Oppilaitoksissa on tärkeää ylläpitää kehittämismyönteistä asenneilmapiiriä. Pedagogisen toiminnan kehittämisen tavoitteiden, mittareiden ja seurantamallien tulee perustua koulutuksen järjestäjän strategiaan. Lisäksi on tärkeää viestiä siitä, että kehittäminen on jokaisen toimijan vastuulla.

Koulutus antaa hyvät valmiudet työelämään – asenteella ja motivaatiolla iso merkitys työllistymisessä

Koulutus antaa erinomaiset valmiudet työllistyä alan työpaikkoihin erityisesti lähiesiemiestyön ammattitutkinnosta ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnosta, mutta myös liiketoiminnan perustutkinnosta valmistuville. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnon suorittaneet ovat usein jo opintojensa aikana työelämässä ja useimmat heistä työskentelevät esihenkilöinä tai johtajina. Koulutuksen järjestäjät perustelivat liiketoiminnan perustutkinnosta valmistuvien työllistymistä alan hyvällä työllisyystilanteella sekä opiskelijoiden riittävillä valmiuksilla alan perustehtäviin. Järjestäjien vastauksissa tuli kuitenkin esille, että perustutkinto-opiskelijoiden osaamisessa, asenteissa ja motivaatiossa on osin isojakin eroja, jotka vaikuttavat työllistymiseen.

Tilastopalvelu Vipusen mukaan vuonna 2020 liiketoiminnan perustutkinnon suorittaneista 68 prosenttia oli päätoimisia työllisiä tai työllisiä opiskelijoita, 14 prosenttia työttömänä ja noin kymmenesosa päätoimisia opiskelijoita vuosi valmistumisen jälkeen. Vastaavasti lähiesiemiestyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon suorittaneista valtaosa (94–96 %) oli päätoimisia työllisiä tai työllisiä opiskelijoita, noin kaksi prosenttia työttömiä ja 1–2 prosenttia päätoimisia opiskelijoita.

Valtaosa kaikkien kolmen tutkinnon opiskelijoista oli tyytyväisiä alan koulutukseen ja koki saaneensa koulutuksen aikana osaamista ja ammattitaitoa, jota pystyy hyödyntämään. Selkeä enemmistö koki myös koulutuksen parantaneen heidän valmiuksiaan työelämään siirtymiseen, siellä toimimiseen tai jatko-opintoihin.

Lopuksi

Liiketoiminnan perustutkinto on opiskelijamäärältään sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnon jälkeen suurin ammatillinen tutkinto. Lähiesiemiestyön ammattitutkinto ja johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto ovat opiskelijamääriltään suurimmat ammatti- ja erikoisammattitutkinnot. Näitä tutkintoja järjestävät koulutuksen järjestäjät edustavat eri kokoisia ja erityyppisiä oppilaitoksia ja koulutuksen järjestäjien välillä on jonkin verran eroja pedagogisen toiminnan laadussa ja arvosanoissa. Arvioinnin kohteena olleissa tutkinnoissa monet asiat toteutuvat kuitenkin useisiin muihin aiemmin arvioituihin tutkintoihin verrattuna erittäin hyvin. Esimerkiksi työpaikalla toteutettujen näyttöjen osuus on arvioiduissa tutkinnoissa 89–100 prosenttia kun taas kaikkien ammatillisten tutkintojen osalta työpaikkanäyttöjen osuus on keskimäärin 76 prosenttia (Hakamäki-Stylman & Kilpeläinen 2023). Lisäksi näyttöjen suunnittelu yhdessä opiskelijan, opettajan ja työpaikkaohjaajan kanssa vaikuttaa toteutuvan hyvin verrattuna useisiin muihin tutkintoihin. Opiskelijat ovat myös keskimäärin muiden tutkintojen opiskelijoita tyytyväisempiä koulutukseen ja näyttötoimintaan. Tarve kehittää opettajien työelämäosaamista ja työpaikkaohjaajien ohjaus- ja arviointiosaamista nousivat näissä tutkinnoissa esiin samaan tapaan kuin Karvin aiemmin arvioimissa ammatillisissa tutkinnoissa.

Goman, J., Hievanen, R., Kiesi, J., Huhtanen, M., Vuojus, T., Eskola, S., Karvonen, S., Kullas-Norrgård, K., Lahtinen, T., Majanen, A. & Ristolainen, J. 2021. Erityinen tuki voimavaraksi – Arviointi ammatillisen koulutuksen erityisestä tuesta. Julkaisut 17:2021. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

<https://karvi.fi/publication/erityinen-tuki-voimavaraksi-arviointi-ammattillisen-koulutuksen-erityisesta-tuesta/>

Hakamäki-Stylman, V. & Kilpeläinen, P. 2023. Näyttötoiminnan laatu ja näytöissä osoitettu osaaminen. Julkaisut 4:2023. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

<https://karvi.fi/publication/nayttotoiminnan-laatu-ja-naytoissa-osoitettu-osaaminen/>

Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017).

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170531>

Opetushallitus 2017a. Liiketoiminnan perustutkinto. Määräys OPH-2697-2017. Eperusteet.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammattillinen/3855077/tiedot>

Opetushallitus 2017b. Lähiesimiestyön ammattitutkinto. Määräys OPH-2679-2017. Eperusteet.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammattillinen/4685450/tiedot>

Opetushallitus 2018. Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto. Määräys OPH-1224-2018. Eperusteet.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammattillinen/2541612/tiedot>

Opetushallitus 2019a. Osaaminen 2035. Osaamisen ennakoitifoorumien ensimmäisiä ennakoitituloksia. Raportit ja selvitykset 2019:3.

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/osaaminen-2035>

Opetushallitus 2019b. Osaamisrakenne 2035. Alakohtaiset tulevaisuuden osaamistarpeet ja koulutuksen kehittämishaasteet – Osaamisen ennakoitifoorumien ennakoitituloksia. Raportit ja selvitykset 2019:14.

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/osaamisrakenne-2035>

Opetushallitus 2020. Koulutustarvekortit. Osaamisen ennakoitifoorumi.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/osaamisen-ennakoitifoorumi-koulutustarvekortit-verkkoversio_2.pdf

Opetushallitus 2022a. Elinikäisen oppiminen avaintaidot ammatillisessa koulutuksessa.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/opas/5975580/tekstikappale/5975048>

Opetushallitus 2022b. Ammatillisen koulutuksen työelämäpalaute.

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/ammattillisen-koulutuksen-tyoelamapalaute>

Vipunen 2023a. Uudet opiskelijat, opiskelijat ja tutkinnon suorittaneet.

<https://vipunen.fi/fi-fi/ammattillinen/Sivut/Opiskelijat-ja-tutkinnot.aspx>

Vipunen 2023b. Opetushallinnon tilastopalvelu. Ammatillisen koulutuksen suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen. Opetushallitus.

<https://vipunen.fi/fi-fi/ammattillinen/Sivut/Tutkinnon-suorittaneiden-sijoittuminen.aspx>

Vipunen 2023c. Ammatillisen koulutuksen opiskelijapalaute, aloituskysely.

https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammatillinen%20koulutus%20-%20opiskelijapalaute%20-%20aloituskysely%20-%20kysymys.xlsb

Liiketoiminnan perustutkinnon ammatillisten tutkinnon osien arvosanojen tunnusluvut tutkinnon osittain.

Tutkinnon osa	n	Keskiarvo	Mediaani	Moodi	Keskihajonta
Asiakaspalvelu	22 928	4,13	4	5	0,93
Asiakkuuksien hoitaminen	4 119	4,32	5	5	0,90
Finanssipalvelut	140	4,54	5	5	0,77
Henkilöstön tukipalvelut	1 568	4,31	5	5	0,95
Huippusaajana toimiminen	237	4,61	5	5	0,73
Kirjanpito	3 487	4,14	4	5	1,02
Kirjaston tieto- ja opastamispalvelut	70	4,34	5	5	0,90
Kirjastopalveluissa toimiminen	100	4,41	5	5	0,85
Laskutus ja reskontra	4 214	4,31	5	5	0,94
Logistiikkapalvelut	2 055	3,96	4	5	0,98
Työyhteisössä toimiminen	21 947	4,17	4	5	0,95
Tuloksellinen toiminta	16 421	3,63	4	4	1,15
Palkanlaskenta	2 813	4,19	4	5	0,98
Palvelumuotoilu	2 836	3,85	4	5	1,08
Projektissa toimiminen	3 151	3,96	4	5	1,08
Tapahtumatuotanto	3 135	3,80	4	5	1,14
Tilinpäätöskirjaukset	2 033	3,95	4	5	1,11
Myynti	10 244	4,11	4	5	0,97
Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen	358	4,36	5	5	0,95
Markkinointiviestintä ja sisällöntuotanto	5 543	3,79	4	5	1,12
Yrityksessä toimiminen	1 640	3,52	4	5	1,24
Yritystoiminnan suunnittelu	3 360	3,50	4	3	1,16

Raportissa kuvataan liiketoiminnan perustutkinnon, lähiesimiestyön ammattitutkinnon sekä johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon pedagogista toimintaa ja ammatillista osaamista. Arviointiaineisto koostuu sekä räätälöidyistä tiedonkeruista että valmiiden tietovarantojen aineistoista. Arviointi toteutettiin vuosien 2022–2023 aikana.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) on itsenäinen koulutuksen arviointiviranomainen. Se toteuttaa koulutukseen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien toimintaan liittyviä arviointeja varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen. Lisäksi arviointikeskus toteuttaa perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppimistulosten arviointeja. Keskuksen tehtävänä on myös tukea opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä ja korkeakouluja arviointia ja laadunhallintaa koskeissa asioissa sekä kehittää koulutuksen arviointia.

ISBN 978-952-206-793-7 pdf
ISSN 2342-4184 (verkkojulkaisu)

Kansallinen koulutuksen
arviointikeskus, PL 380
(Hakaniemenranta 6)
00531 Helsinki
Puhelinvaihe: 029 533 5500
Faksi: 029 533 5510
karvi.fi